

UDENRIGS

Tema: Krise i Europa og EU

Arabernes bristede drømme

Europæisk asylpolitik

Anmeldelser: Danmarks børn i hellig krig, Stalins datter

FOTO: Dona Räisänen via Flickr

DET UDENRIGSPOLITISKE SELSKAB
THE DANISH FOREIGN POLICY SOCIETY

INDHOLD

Fra redaktionen	1
Klumme: Slut på det grænseløse EUropa? Uffe Østergård	2

TEMA

Overlever EU? Uffe Østergård	5
EU efter Merkel, Peter Wivel	21
Tysklands rolle i Europa, Dr. Norbert Röttgen	28
Angela Merkel: Tysklands kansler – Europas leder? Stefan Kornelius	33
På randen af 'Brexit': Perspektiver på den britiske genforhandling, Maja Kluger Rasmussen	37
Frankrig i frontlinjen, Jørn Boisen	45
Spansk nervekrig, Jørgen Laurvig	55
Er Balkan glemt? Christian Axboe Nielsen	63

BAGGRUND

Arabernes bristede drømme, Hanna Ziadeh	71
Udfordringerne i Mali, André Sonnichsen	79
Europæisk asylpolitik og grænseskabt fordrivelse, Martin Lemberg-Pedersen	89
Rusland og Syrien set fra Letland, Janis Kažociņš	96
2016: Et skæbneår for Taiwan? Peter Harmsen	103

LITTERATUR

Med Danmarks børn i hellig krig, Mads Nørgaard-Larsen	110
Den lille bestyrerinde – Stalins datter Svetlana, Jan Jakob S. Floryan	113
Bognoter	118

Fra redaktionen

I dette nummer er fokus på Europa og EU. EU er gået ind i 2016 med en række uløste kriser bag sig. Flygtningestrømme har tvunget Europa i knæ, og EU-samarbejdet, der allerede blev sat på en alvorlig prøve af den omfattende krisehjælp til Grækenland, knager i fugerne ikke mindst i relation til EU's næststørste økonomi Storbritannien.

Uffe Østergård ser på den historiske udvikling af EU som en føderation af nationalstater og de ideoende modsætninger mellem nationalstaternes EU over for behovet for supranationale løsninger.

Med hele tre artikler har vi et særligt fokus på Tysklands rolle i EU: Peter Wivel stiller spørgsmålet, hvad risikerer EU at mangle, hvis Merkel skulle forlade tysk politik ved næste valg i 2017? Dr. Norbert Röttgen, formand for Udenrigsudvalget i Forbundsdagen, analyserer Tysklands udenrigspolitiske rolle i Europa. Journalist Stefan Kornelius fra *Süddeutsche Zeitung* stiller skarpt på personen og politikeren Angela Merkel, der skal styre Tyskland sikkert frem til en ny plads i verdensordenen.

Maja Kluger Rasmussen fra tænketanken Europa analyserer dynamikkerne i den britiske folkeafstemning om EU, der reelt kan betyde, at EU for første gang i sin historie risikerer, at et medlemsland forlader EU.

De sidste tre artikler i temaet handler om Frankrig efter terroren og den identitetskrise, der giver næring til Marine Le Pen og de højrenationale kræfter; Spanien, der er præget af politisk dødvande og Cataloniens krav om selvstændighed; og endelig Balkan, hvor der midt i alle EU's kriser sideløbende foregår en proces frem mod at indlemme alle Balkanlande i EU.

I baggrundssektionen finder man artikler om den sekteriske kamp mellem sunni- og shia-muslimerne i Irak; konflikten i Mali; europæisk asylpolitik; Rusland set fra Letland og til slut en artikel om Taiwan og januarvalgets betydning for relationen til Kina.

Sidst i nummeret er der anmeldelser af Jakob Sheikh's bog om Danmarks børn i hellig krig og Rosemary Sullivans Stalins datter.

God læselyst!

Klumme: Slut på det grænseløse EUropa?

Af Uffe Østergård

En forudsætning for de moderne nationalstater er kontrollerede grænser og pas. Derfor var det logisk at EU med Schengen aftalen fra 1985 og Amsterdam-traktaten fra 1999 nedlagde den indre grænsekontrol og gjorde det muligt at rejse uden pas. Som dansker skulle man ganske vist vise pas for at bevise hvem man er. Men det skyldtes blot vore egen modstand mod identitetspapirer, ikke EU. I EU tænkte man at det grænseløse Europa var en logisk forudsætning for arbejdskraftens fri bevægelighed. Og sådan har det fungeret, blandt andet i Øresundsregionen. Først da vi opdagede at den ydre grænsekontrol ikke fungerer og flygtningene vælter ind, genopstod den nationale grænsekontrol. EU er ikke en stat, men havde opført sig som om den var, uden den nødvendige kontrol af de ydre grænser. Det hævner sig nu, hvor grænsehegn og kontrol af identitetspapirer vælter frem.

EU's fremgangsmåde med nedlægningen af grænserne svarer godt til metoden i andre sammenhænge, den metode som den grønne tyske udenrigsminister Joschka Fischer i maj 2000 kaldte 'system Monnet'. I den tekniske litteratur kaldes den for 'spill-over'. Populært sagt går den

ud på at tage det halvhjertede skridt som de suveræne medlemsstater kan enes om og så, når problemerne tårner sig op, tage resten af skridtet, eller i hvert fald noget der ligner. Det virkede ret godt de første 50 år, men som Fischer sagde, følte vælgerne sig snydt. De troede i deres naivitet at når man indførte et indre marked, så handlede det om markedet og ikke alt muligt andet. Deraf den stigende modstand mod samarbejdet, især da kriserne væltede ind efter 2007. Man kan sige at samarbejdet ligger som det selv har redt. Men det gør vælgerne også, når de nu skal stå i kø i Kastrup og igen i Hyllie for at komme til Malmø.

Grænsekontrol var ikke det vi stemte om 3. december sidste år, vil mange sige. Men genindførelsen af grænsekontrol er en logisk konsekvens af den dyrkelse af national suverænitet vi er vidne til. Det er der flere forklaringer på. Men at Schengen reelt er død, er der ikke megen tvivl om, selv om kontrollen ikke kommer igen med bomhuse og pasbetjente. Dansk Folkparti er ellers klar til det. Partiet købte nemlig den nedlagte grænsepost i Sæd ved Tønder billigt i sin tid for at indrette et museum for grænsen. Det findes ikke mere, men huset står klar, i modsætning til den æstetisk vellykkede funktionalisti-

Uffe Østergård er professor emeritus i europæisk historie, CBS.

ske grænsestation ved Kruså som det ikke lykkedes at frede, inden den blev revet ned i grænseløshedens eufori.

Alt tyder på at vi på uerklæret vis vender tilbage til en 'moderniseret' udgave af grænserne i EU, mens regeringerne forsøger at enes om at få de ydre grænser til at fungere. Det bliver et effektivt kursus i grænser logik – og besvær – som man godt kan unde de mange, deriblandt unge, som stemte nej i december i den nationale suverænitetens navn, uden at tænke over omkostningerne.

Nationale pas er et meget nyere fænomen end de fleste tror. De blev indført under Første Verdenskrig efter en kort periode i sidste halvdel af 1800-tallet hvor alle frie personer i princippet kunne rejse frit rundt i verden og endda emigrere stort set efter eget valg. Den nye grænseløse verden som Jules Verne skildrede i 1873 i *Jorden rundt i 80 dage*. Indtil da havde det været sådan, at hvis ikke-adelige skulle rejse, skulle de kunne bevise at de havde ret til det og ikke var 'rendt af pladsen'. Handelsmænd skulle kunne fremvise næringsbrev og være medlemmer af et lav eller et gilde. Men der var ikke kontrol i moderne for-

stand ved grænserne, selv om disse gradvis blev mere og mere markerede, men ved ud- og indrejse af byerne. Så sent som i 1700-tallet har vi beretninger fra britiske rejsende der efter besøg i Paris opdagede at deres to lande havde været i krig med hinanden, uden at det havde begrænset deres færden. Det var staterne, ikke borgerne, der førte krig med hinanden.

I dag er pas blevet en selvfølgelighed, noget næsten 'naturligt' for moderne mennesker. Men inden indførelse af det moderne pas i det 20. århundrede var der en gylden periode, hvor de fleste mennesker kunne rejse frit uden at vise dokumenter. Og det gjaldt ikke kun overklassen, men også på en lidt anden måde håndværkssvende på valsen og handelsmænd. Reelt nåede EU først med Schengen-samarbejdet samme grad af internationalisering og globalisering som i anden halvdel af 1800-tallet til 1914. Og det ser nu ud til at være slut, i takt med at grænsekontrol genopstår under pres fra flygtninge og immigranter.

○ ○ ○

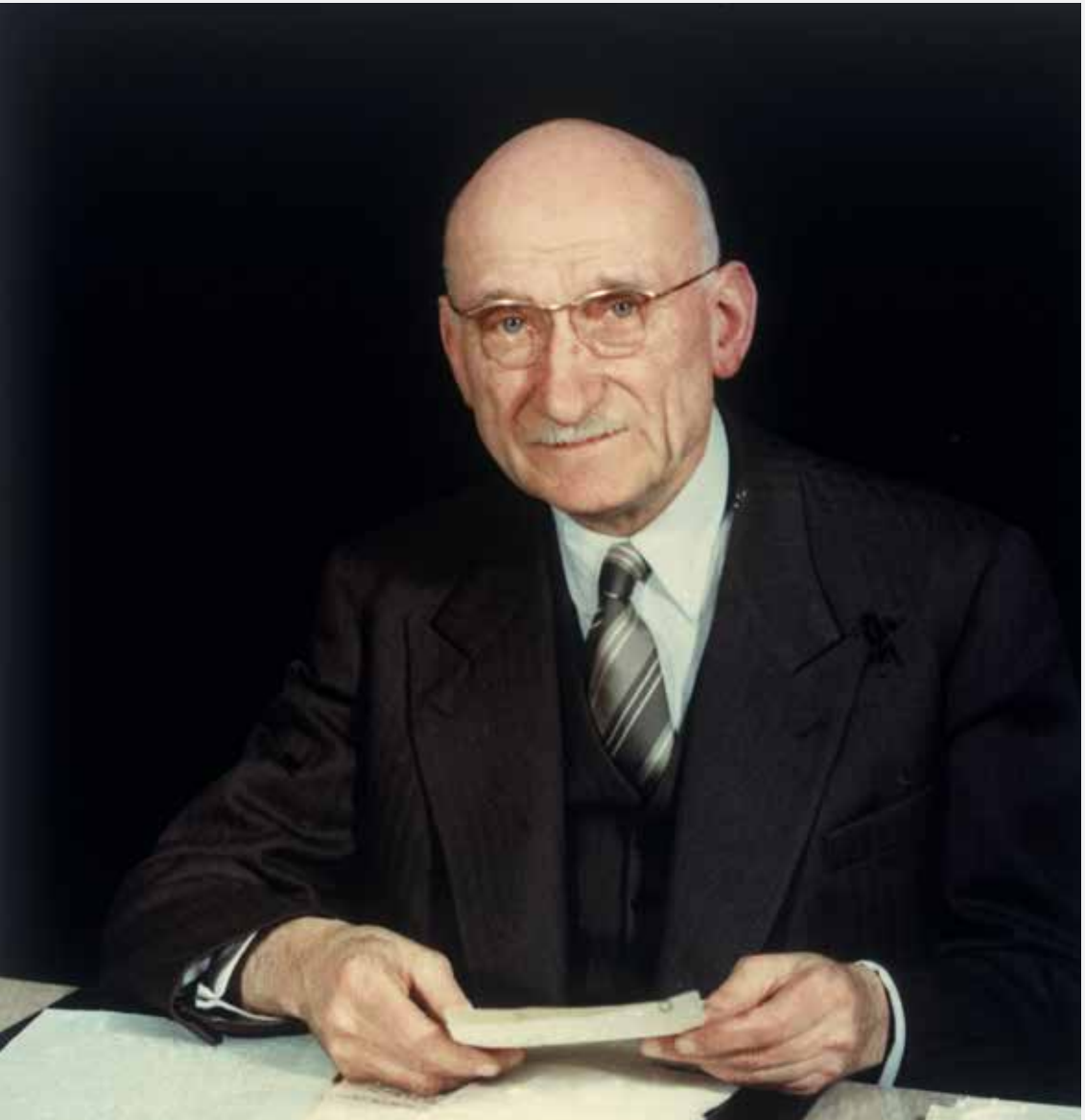

FOTO: © European Communities , 1958 / Source: EC - Audiovisual Service

Udenrigsminister Robert Schuman – en af det europæiske samarbejdes 'founding fathers' – der den 9. maj 1950 proklamerede planen om at bringe "hele den franske og tyske kul- og stålproduktion ind under en fælles 'Høj Myndighed' inden for rammerne af en organisation, der skal være åben for deltagelse af de andre lande i Europa". Det blev til Kul- og Stållunionen, det første af de Europæiske Fællesskaber.

Overlever EU?

Af Uffe Østergård

Det bliver stadig tydeligere at EU i kraft af den styrkede nationalisme i øst, vest og nord og kombineret med de nye regionale krav om national selvstændighed vil bevæge sig i retning af et mellemstatsligt samarbejde, støttet af en retsorden beskyttet af en domstol, bliver stadig tydeligere. Det er mindre sikkert, om den nationale egoisme vil ende med at opløse samarbejdet. EU vil sandsynligvis overleve, men det bliver snarere ligesom det Tysk-Romerske Rige, hvis institutioner overlevede helt til 1804.

Den danske debat før nej'et ved folkeafstemningen 3.12.2015 rejste endnu en gang det velkendte spørgsmål om samarbejdet skal være mellemstatsligt eller supranationalt? Modstanderne fra Enhedslistens Pernille Skipper til Dansk Folkepartis Morten Messerschmidt hævdede med stor selvsikkerhed at mellemstatslige aftaler virker lige så godt – eller endda bedre – end bindende flertalsafgørelser som de er blevet normen i EU. Uden skyggen af argumentation for påstanden der strider mod al erfaring med internationalt samarbejde i det

20. århundrede fra Folkenes Forbund og FN til Europarådet. Det var netop erfaringerne med de begrænsninger der følger af national suverænitet der lå bag de metoder som har udgjort det særlige ved det europæiske samarbejde fra Kul- og Stålnationen i 1951, over Fællesmarkedet i 1957 til Unionen i 1991 og Lissabon-traktaten i 2009, hvis overnationale principper for politi- og retssamarbejdet var årsag til den danske afstemning om ændring af retsforbeholdet til en tilvalgsordning (se Jens-Peter Bonde, Hvad stemmer vi om? Retspolitisk Forening, oktober 2015).

Man kan mene meget om ja-sigernes forkølede og ubesluttsomme oplæg og populistiske kampagne, som byggede på den falske lærdom at nej-sigerne plejer at vinde ved at slå på følelser. Hvorefter man fik designet en kampagne med en lyshåret politikvinde i centrum uden argumenter, men fuld af følelsesladede påstande om at et nej betød ja til pædofili. Vælgerne reagerede helt forståeligt på disse påstande. Men købte samtidig en argumentation om national suverænitet som forveksler bevaring af formel suverænitet med den indflydelse som især små og mellem-

Uffe Østergård er professor emeritus i europæisk historie, Department for Business and Politics, CBS og adjungeret professor i moderne europæisk historie, Aarhus Universitet.

store lande har vundet i EU, netop i kraft af samarbejdets juridiske og forpligtende karakter. Mellestatsligt samarbejde, som nej-sigerne anbefalede, overlader magten til de store magter, magter der som Storbritannien fejlagtigt tror at de endnu er store, og nogen der som Polen vil anerkendes som store.

Men hele diskussionen byggede på en yderligere misforståelse af hvad samarbejdet har udviklet sig til. EU er nemlig nok ved at blive til en føderation. Men hvis det er en føderation er det som kommissionsformand José Manuel Barroso sagde i sin 'State of the Union' tale til Europa-parlamentet 12. september 2012, en 'føderation af nationalstater'. Det er en logisk modsigelse, men netop derfor en god beskrivelse af nogle af tendenserne i samarbejdet. Ikke det hele, men netop vigtige sider af samarbejdet. Nationalstaterne er nemlig ikke blevet svækkede i EU, selv om både tilhængere og modstandere regnede med at det ville ske og mange påstår det.

Europas 'helgener' – Monnet, Schuman

I Bruxelles-kredse dyrkes stadig et helt Pantheon af mænd (ingen kvinder) som skabte det europæiske samarbejde. 'Europas helgener' som den britiske historiker Alan Milward maliciøst kaldte dem i 1992. Det drejer sig om den gruppe af realistiske idealister der udviklede de forpligtende samarbejds måder der gjorde EU til en stor succes de første 50 år. Og som nu mødes med stadig stigende kritik eller bare lige gyldighed blandt vælgerne. En af dem er den franske udenrigsminister Robert Schuman der 9. maj 1950 proklamerede planen om at bringe "hele den franske og tyske kul- og stålproduktion ind under en fælles 'Høj Myndighed' inden for rammerne af en organisation,

der skal være åben for deltagelse af de andre lande i Europa". Det blev til Kul- og Stålunionen, det første af de Europæiske Fællesskaber. Schuman var født 1886 i Luxembourg og voksede op i Alsace og Lorraine, mens provinserne var under tysk herredømme. Han studerede jura ved universitetet i Strasbourg og talte således flydende tysk, gjorde karriere som fransk politiker efter 1918 for det kristeligt demokratiske parti, MRP, bl.a. som udenrigsminister 1948-53 og stod for udsoningen mellem Frankrig og Tyskland. Denne indsats er grunden til at han har fået Place Schuman ved Kommissionens Berlaymont-bygning opkaldt efter sig. Godt nok primært en underjordisk u-banestation, men alligevel en plads.

Den anden 'helgen', Jean Monnet, levede fra 1888 til 1979, men mere anonymt. Han var hjernen bag initiativet til samarbejdet og havde indhøstet erfaringer med internationalt samarbejde på administrativt plan under Første Verdenskrig og siden som vicegeneralsekretær i Folkenes Forbund 1919-23. Derefter måtte han for en tid tage sig af familiens cognacfirma på fuld tid, samtidig med at han opererede som international finans ekspert. Under Anden Verdenskrig sluttede han sig general de Gaulles Franske og organiserede den amerikanske hjælp til Storbritanniens krigsindsats. Efter krigen udarbejdede han den såkaldte Monnet-plan for genopbygningen af Frankrigs økonomi. 1952-54 var han præsident for den Europæiske Kul- og Stålunion, men har ellers primært fungeret bag kulisserne som støber af kugler til det europæiske samarbejde. Samarbejdet var for ham kun et middel, ikke et mål, hvorfor han i november 1954 trådte tilbage fra den Høje Autoritet og i oktober 1955 oprettede en tværnational pres-

sionsgruppe med det imponerende navn Aktionskomitéen for Europas Forenede Stater. Monnet har mere end nogen anden enkeltperson ansvaret for det europæiske samarbejde, som det ser ud i dag. Men den misforståelige sprogbrug han valgte, har på den anden side også bidraget til den næsten uoverstigelige politiske kløft mellem tilhængere og modstandere af samarbejdet i Europa og den manglende legitimitet i befolkningerne.

Monnets valg af navn var så meget mere underligt – og uheldigt – som han mindst af nogen ønskede at nationalstaterne skulle forsvinde. Han var født fransk og forblev det hele sit liv, selv om han i modsætning til flertallet af sin generation af franske var i stand til at udtrykke sig på engelsk. Han ønskede samarbejdet for at redde nationalstaterne fra deres indbyggede destruktionspotentialer, som han havde haft så privilegeret en udsigt til siden Første Verdenskrig. Set fra Nordeuropa er det i vid udstrækning spændingen mellem den reelle stærke stilling for nationalstaterne i samarbejdet og retorikken om en stadig tættere union mellem Europas folk der er skyld i miseren. Især lutheranere generes af de store ord, mens de latinske politiske kulturer tager forskellen mere koldsindigt, vant som de er til at skelne mellem ord og realiteter og i øvrigt følge egne og familiens interesser.

Europæerne Churchill og de Gaulle

Spændingen mellem overskrift og reelt indhold var indbygget i samarbejdet fra første færd. Bortset fra den i EU sammenhæng irrelevante flamske latinske filolog, Justus Lipsius, der har givet navn til det Europæiske Råds skumle kolos af en bygning, er de hovedansvarlige for samarbejdet den tysk uddanne-

de franskmænd Robert Schuman, den engelsktalende franskmænd Jean Monnet, samt forløberer for dem alle, frankernes konge og første vesteuropæiske kejser Karl den Store (Carolus Magnus på latin, Charlemagne på fransk) der levede 742-814. Det komplette Pantheon omfatter dog mange flere, som – endnu – ikke har fået pladser eller bygninger opkaldt efter sig. De vigtigste er den tyske kansler Konrad Adenauer og den italienske ministerpræsident Alcide De Gasperi. Det var af stor betydning for det tidlige samarbejde at såvel Schuman som De Gasperi fra Trentino, der hørte under Østrig-Ungarn til 1918, var i stand til at forhandle med Adenauer på tysk, samt at Adenauer som rhinlænder havde en større forståelse, også sproglig, for sine franske naboer end flertallet af hans preussiske landsmænd.

Til rækken af afgørende figurer i det europæiske samarbejde hører imidlertid også – og måske især – to politikere der normalt omtales med afsky blandt overbeviste europæere, briten Winston Churchill og franskmænd Charles de Gaulle. De udelades oftest i den officielle historieskrivning om EU, fordi de ikke passer ind i den nemme modstilling af nationalstat og nationalisme på den ene side og supranationalt samarbejde på den anden side. En modstilling, der er populær blandt tilhængere såvel som modstandere af europæisk integration. Uanset at han et helt liv – ja nærmest flere – kæmpede for at opretholde det verdensomspændende britiske imperium uden for Europa, hører Winston Churchill til i kongerækken over store europæere. Det var nemlig ham der 19. september 1946 på universitetet i Zürich proklamerede behovet for 'Europas Forenede Stater' i en tale der næsten har fået samme ver-

”Efter malende at have skildret Europas ruin og slavebinding som følge af Anden Verdenskrig fremsatte Churchill følgende opfordring: “Og dog er der et middel, der, hvis det bliver indført samlet og spontant som et trylleslag, ville forandre hele sceneriet og på få år gøre hele Europa, eller størstedelen af det, lige så frit og lige så lykkeligt, som Schweiz er i dag. Hvad er da dette magtfulde middel? Det er at genskabe den europæiske familie eller så meget af den, vi kan, og give den en struktur, som den kan leve fredeligt, sikkert og frit med. Vi må bygge en slags Europas Forenede Stater.”

denshistoriske status som den han tidligere samme år holdt på det lille provinuniversitet i Fulton, Ohio, hvori han beskrev det jerntæppe der var gået ned midt gennem Europa.

Efter malende at have skildret Europas ruin og slavebinding som følge af Anden Verdenskrig fremsatte Churchill følgende opfordring: “Og dog er der et middel, der, hvis det bliver indført samlet og spontant som et trylleslag, ville forandre hele sceneriet og på få år gøre hele Europa, eller størstedelen af det, lige så frit og lige så lykkeligt, som Schweiz er i dag. Hvad er da dette magtfulde middel? Det er at genskabe den europæiske familie eller så meget af den, vi kan, og give den en struktur, som den kan leve fredeligt, sikkert og frit med. Vi må bygge en slags Europas Forenede Stater.” Profetisk – og realistisk – præciserede Churchill sit forslag: “Det første skridt i en genskabelse af den europæiske familie må være et partnerskab mellem Frankrig og Tyskland. Kun på denne måde kan Frankrig genvinde det moralske lederskab i Europa. Der vil ikke komme nogen genoplivelse af Europa uden et åndeligt stærkt Frankrig og et åndeligt stærkt Tyskland. Opbygningen af disse Europas Forenede Stater vil, hvis det gøres ordentligt, være af en sådan karakter, at den gør den enkelte stats materielle styrke mindre væsentlig. Små nationer vil tælle lige så meget som store og kan vinde sig hæder ved at bidrage til den fælles sag.”

Det var yderst uklart hvad Churchill egentlig forestillede sig ved Europas Forenede Stater. Vi ved at den kongres der blev indkaldt af Europabevægelserne på britisk initiativ og med talrige nordiske deltagere i Haag 8.-9. maj 1948 resulterede i oprettelsen af Europarådet. Denne hæderværdige organisation har mange kvaliteter, men bygger grundlæggende på respekt for nationalstaternes suverænitæt. Derfor holdt Jean Monnet sig væk fra kongressen i Haag som ellers samlede næsten alle europæisk orienterede, også fra Norden. Formodentlig var det netop den føderalistiske idealisme i Europa-bevægelserne, kombineret med en solid skepsis over for Churchills reelle hensigter bag de store ord, der gjorde den pragmatiske Monnet skeptisk. Hans skepsis havde rødder i erfaringen fra juni 1940, hvor han ganske vist havde fået Churchill til at fremsætte forslag om en union mellem Frankrig og Storbritannien efter nederlaget til de tyske hære. Men Churchill så kun unionen som et middel til at bevare Frankrig og især den franske flåde og de franske kolonier i krigen med Tyskland.

Europa for ‘de andre’

Hovedgrunden til at Churchill sjældent indlemmes i rækken af Europas helgenkårede fædre, er at han ikke et øjeblik drømte om at Storbritannien skulle deltage i det europæiske samarbejde. Europa var for ham ‘de andre’ på Kontinentet,

mens Storbritannien i hans og flertallet af briternes øjne var centrum i et verdensomspændende imperium, der var alt for stort til Europa. De så det stadig på niveau med fættøren USA, som de ganske vist var kommet økonomisk i lommen på som følge af gældsætningen under Anden Verdenskrig. Men Churchill havde jo bl.a. vundet kampen mod det nazistiske Tyskland ved stædigt at ignorere de objektive kendsgerninger, så den lille detalje om det reelle magtforhold mellem de to sejrende supermagter, USA og Sovjetunionen, på den ene side og Storbritannien på den anden forstyrrede ham ikke. At Storbritannien reelt kun havde valget mellem integration i Europa og positionen som en 'ø vest for Kontinentet' gik først langsomt op for de toneangivende briter efter nederlaget i Suez 1956 og benægtes tilsyneladende stadig af mindst halvdelen af befolkningen, om end af forskellige årsager som ikke alle skyldes nostalgi efter imperiet, men modvilje mod arbejdskraften fra de nye medlemsstater.

Indlemmer man Churchill blandt Europas 'founding fathers', kommer man imidlertid ikke uden om også at medregne hans nationalistiske alter ego, general de Gaulle. Det gøres dog kun sjældent og da yderst modstræbende af forvalterne af erindringen om integrationsprocessens historie i Bruxelles og omegn. Erindringen om generalens "non" til Storbritannien i 1963 og hans demonstrativt tomme stol i Ministerrådet fra 1965, indtil de andre lande i 1966 accepterede den nationale vetoret, er endnu alt for smerteligt levende. Men i den mere distancerede videnskabelige litteratur er det efterhånden ved at være almindeligt at tage de Gaulle med i rækken af store europæere. I virkeligheden var de Gaulles betydning for det europæiske fællesskab langt fra kun ne-

gativ, og det er på mange måder hans vision om 'fædrelandenes Europa' der har sejret.

Desuden var det de Gaulle der gennemtvang den fælles landbrugspolitik fra 1962. I dag er denne politik en dyr klods om benet på EU, selv om den er faldet fra at udgøre 71 pct. af EU's budget til 41 pct. i 2012 og nu også sigter mod naturbeskyttelse og turisme, ikke kun produktion af smørbjerge og vinsøer. Men de aktuelle problemer bør ikke få os til at glemme at denne politik længe udgjorde samarbejdets hårde kerne – selv om det ofte overses at pengene administreres nationalt med deraf følgende mulighed for misbrug i form af ikke eksisterende oliventræer og lignende. Uden den fælles landbrugspolitik ville der ikke have været megen fælles politik i det Europæiske Fællesskab før det indre marked efter 1986, men kun en toldunion som den mellem EFTA-landene. Selv om denne mindre forpligtende konstruktion tilsyneladende svarer bedst til forestillingerne hos flertallet af vælgerne, har EU's mere robuste ordninger med et stærkere supranationalt element i praksis vist sig mere tiltrækkende. Bortset fra ved folkeafstemninger. Her virker formlen en 'føderation af nationalstater' eller bare suveræne nationalstater tilsyneladende bedre.

'En føderation af nationalstater'

Udtrykket blev ikke opfundet af den tyske grønne udenrigsminister Joschka Fischer. Men det var ham der var ansvarlig for at indførte udtrykket i den europæiske debat. Januar 1999 markerede han begyndelsen på et tysk formandskab ved at præsentere Europaparlamentet for de tyske planer med en diskussion af det – ikke kun i Danmark – ømtålelige spørgsmål om magtfordelingen mellem nationale

stater og de forskellige EU-organer. Dermed åbnede han for den europæiske forfatningsdebat som i 2004 kulminerede i formuleringen af en Traktat om en forfatning for den Europæiske Union. Fischer tillod sig i talen – om end i yderst diplomatiske vendinger – at sætte spørgsmålstegn ved det, han kaldte den hidtidige EU-metode. Denne fremgangsmåde kaldes på politologisk for neofunktionalisme.

Den neofunktionalistiske teori forklarer integrationen som resultat af såkaldt spill-over fra område til område. Reelt er forklaringen utilstrækkelig. Et kort vue over samarbejdets 65-årige historie viser at man lige så godt kan tale om fremskridt gennem kriser eller ydre pres. Andre analytikere understreger at samarbejdet foregår mellem stater repræsenteret ved deres regeringer, den såkaldte inter-governmentalisme.

Alt i alt er der ikke tale om særligt imponerende teoridannelser, snarere snusfornuftige beskrivelser af forskellige sider af integrationsprocessen. En af grundene kan være at teorierne er blevet selvopfyldende ved at embedsmændene på universiteterne er blevet undervist i neofunktionalismens antagelser og siden har handlet i overensstemmelse med deres undervisning.

Anden del af Joschka Fischers tale handlede om det demokratiske underskud og den manglende folkelige legitimitet af EU's organer. Bortset fra at hovedparten af det demokratiske underskud skyldes at regeringerne og deres administrationer har øget deres magt på bekostning af parlamenterne var der intet nyt i Fischers kritik. Det nye var at han kaldte støtte- og tilskudsmaskinen for "Monnet-metoden" eller "system Monnet". Denne fremgangsmåde havde efter den tyske regerings opfattelse i

1999 mødt sine grænser og blev i 2014 til program for Jean Claude Junckers Kommission som vil være ambitiøs på store spørgsmål og beskeden i små spørgsmål. (Jacob Langvad, Europas svære fællesskab, 2015, 94).

I en principiel tale på det traditionsrige Humboldt Universitet i Berlin 12. maj 2000 med titlen "Fra statsforbund til føderation" beskrev Fischer nøjere hvad han mente med samarbejdet. I Danmark blev talen misforstået som et traditionelt føderalistisk manifest. Men i dag kan vi se konturerne af en forståelse af det europæiske samarbejde der bygger på nationalstaterne.

Det lille Luxembourg er et godt eksempel. Storhertugdømmet som ikke fik lov til at slutte sig til Tyskland i 1800-tallet, havde tysk og fransk som officielle sprog. Men i 1984 blev dialekten letzeburgisch ophøjet til nationalt sprog og landet har udviklet en national identitet i kraft af EU-samarbejdet – nu med eget universitet efter hidtil at have klaret sig godt med at sende de unge til de bedste universiteter i nabolandene. Selv forbehold har de EU-begejstrede luxembourgere, nemlig en undtagelse fra reglen om at alle EU-borgere har stemmeret ved lokalvalg. Det skyldes angsten for at Luxembourg ville få en borgmester af portugisisk afstamning som efterkommer af portugisere der i 1950'erne kom til for at arbejde i den kul- og stålindustri som i mellemtiden er lukket.

Deres efterkommere klarer sig godt og taler letzeburgisch samt tysk, fransk og engelsk. Men sammen med de mange ansatte i de europæiske institutioner kunne de blive flertal i hovedstaden. Derfor forbeholdet i traktaten der nu er lige så veletableret som den danske undtagelse om køb af sommerhuse.

Monnets metode

Det er i grunden uretfærdigt i dag at kritisere Monnet for den metode han udviklede til at overvinde modstanden i de nationale regeringsapparater helt tilbage i 1950'erne. Men Fischer havde ret i at bringe debatten ud i det åbne. Uanset hvad man mener om argumenterne, er der i dag mere end nogen sinde behov for en åben politisk diskussion om EU's mål og indhold. Svaret er ikke en 'ever closer Union'. Føderalisme er en smuk, men verdensfjern ide, der ikke svarer til det faktiske indhold af EU, som samarbejdet har udviklet sig. På enkelte udvalgte områder som beskyttelse af markedssamarbejdet er reguleringen ganske vist mere vidtgående end i mange stater. Men på de fleste områder er det langt mindre vidtgående eller slet ikke eksisterende. Der er kommet nye områder til, især forsvars- og udenrigspolitik. Men netop fordi disse emner er så følsomme er hovedansvaret placeret i det Europæiske Råd (af regeringsledere), der stort set kun træffer beslutninger enstemmigt.

Monnets metode var skabt til at overliste nationale bureaukratier og snæversynede nationale politikere. På dem har den virket overordentlig godt, ja efter skeptikernes mening alt for godt med de mange reguleringer af detaljer. Problemet er 'bare' at befolkningerne føler sig overlistet. Det er stærkt tvivlsomt om Schengen samarbejdets åbne grænser vil overleve flygtningekrisen samtidig med den udenrigspolitiske udfordring fra Vladimir Putins Rusland, eurokrisen og Grækenlands svage økonomi samt højrepopulismen i Frankrig, Ungarn og nu en nationalkonservativ regering i Polen. Kriserne har overrasket, da det kun er en halv snes år siden at skarpe iagttagere som Mark Leonard og Jeremy Rif-

kin skrev entusiastiske bøger om hvordan EU ville vise vej for verden i det 21. århundrede – underforstået i forhold til mere primitive, magt- og vækstorienterede stater som USA og Kina. Andre fremhævede EU som en enhed der ikke profilerede sig ved hjælp af traditionel magtpolitik, men i stedet satte standarden for normerne i internationalt samarbejde i en stadig mere global verden. En 'normativ magt' blev EU ligefrem kaldt af politologen Ian Manners fra Københavns Universitet. Ganske vist har mere kyniske, primært amerikanske, iagttagere påpeget at EU opførte sig sådan, fordi det var for svagt til at gøre andet. Hvis de da ikke ligefrem, som den amerikanske forsvarsminister Donald Rumsfeld formulerede det, mente at "EU kunne tage opvasken efter de 'rigtige' stormagter havde spist middagen".

Finanskrisen og især krisen for euroen har blotlagt alvorlige svagheder. Det hænger sammen den generelle svækkelse af Europa i forhold til resten af verden. Men denne svækkelse er en langsigtet tendens som har været undervejs i hvert fald siden Anden Verdenskrig. Først i form af afkoloniseringen, der afsluttedes i midten af 1970'erne, siden den demografiske udvikling der medfører at de europæiske befolkninger – også i det tidligere kommunistiske Øst- og Centraleuropa – ikke kan reproducere sig selv og derfor bliver stadig ældre. Det har vi vidst længe, men overså det i euforien over genforeningen af kontinentet i 2004 og den hysteriske optur i det meste af 00'erne. På mange måder burde krisen for euroen ikke undre. Ja man kan sige at den var indbygget i konstruktionen af den Økonomiske og Monetære Union fra begyndelsen i december 1991. For trods titlen var der kun tale om en mone-

tær, altså pengepolitisk union, mens det var håbet at den økonomiske union ville indfinde sig hen ad vejen i takt med at behovet for afgivelse af økonomisk suverænitet blev indlysende for de deltagende regeringer. Sådan har det europæiske samarbejde med ret stor succes udviklet sig hele tiden siden Kul- og Stålunionen i 1951. Først finanskrisen satte spotlys på de strukturelle problemer med indretning af arbejdsmarkedet, ungdomsarbejdsløshed, tidlig tilbagetrækningsalder og deraf følgende svækket konkurrenceevne. Alt sammen fænomener der hænger sammen med svækkelsen af Europa.

EU og Europas historie

Men der er tale om en strukturel tilbagegang, som bedst kan forstås ved en sammenligning med den store forskydning efter 1492, da Europa begyndte at ekspandere på bekostning af resten af verden. Opdagelsesrejserne, åbningen af Atlanterhavet og sejlruten til Asien syd om Afrika, flyttede det økonomiske centrum fra Middelhavslandene til Nordvesteuropa, især Nederlandene og England, men også til Nordfrankrig og det vestlige Tyskland. Ja selv Østersølandene profiterede af denne omlægning af handelsruterne. En omlægning der gjorde den danske kongemagt velhavende i et par hundrede år mellem 1410 og 1645, ja i grunden helt til 1807, trods nederlagt til Sverige i 1658.

Indtægterne fra Østersøhandelen gennem Øresund finansierede ikke blot hoffet og pragtslotte, men også den flåde der var forudsætningen for det multinationale imperium, som den oldenborgske stat reelt var. Oldenborgstaten og Vasa-slægtens Sverige var de mest militariserede stater i Europa forstået som militærudgifternes andel af bruttonationalproduktet. Det skyldtes først og fremmest at

de var perifere og tyndt befolkede. Men gjorde det altså muligt for 'Danmark' og især 'Sverige' at spille en rolle som europæiske stormagter. For Sveriges vedkommende i stormagtstiden fra 1630 til nederlaget ved Poltava i Ukraine i 1709.

Prisen for den store omlægning af den europæiske økonomi og handelsruterne blev betalt af især Italien, der havde været førende i middelalderen og renæssancen. Relativt set gik først de italienske bystater og siden Spanien tilbage i forhold til Nordvesteuropa. Men netop relativt set. I flere hundrede år, indtil midten af 1700-tallet, registrerede en stormagt som Venezia ikke sit fald i økonomisk indflydelse. Republikken mistede ganske vist sine græske besiddelser til de osmanniske tyrkere, men bevarede alligevel sin diplomatiske og handelsmæssige rolle. For ikke at tale om det årlige karneval, der tiltrak besøgende fra hele Europa. Herunder den danske konge Frederik 4. der i 1708 tog fri fra sin krig med Sverige for at muntre sig i syden. Så skal man dømme ud fra det italienske eksempel, kan det godt lade sig gøre at miste relativ vægt uden dermed nødvendigvis at gå absolut ned i levestandard. Det Europa mister i disse år er evnen til at påtvinge resten af verden vores opfattelse og normer. Men det har som sagt været undervejs i mange år.

Der er gode økonomiske og demografiske årsager til dette tab af indflydelse. EU udgør godt nok et enormt marked endnu, men dets befolkning udgør kun 11 pct. af hele verden og i løbet af en snes år vil det falde til 7 pct. Det har man længe kunnet forudse. Men takket være det europæiske samarbejde lykkedes det at udskyde tabet af indflydelse i verden. Den succes plejer man at forklare med politologiske teorier, hvoraf de mest ro-

I dag er det dog ikke kun nationalstatslig nationalisme der er på fremmarch, men også nye regionale nationalbevægelser. Bevægelser som den skotske, katalanske og mange andre er ikke tilfredse med blot at opnå regionalt selvstyre indenfor deres 'egne' stater, men vil skrive historien om tilbage til henholdsvis 1714 (Katalonien) og 1707 (Skotland) og blive 'rigtige' nationalstater og fuldgyltige medlemmer af EU. Det er ikke lykkedes – endnu. Men kravet om fuld selvstændighed foreligger og formuleres stadig kraftigere, jo mere det afvises.

buste er den førnævnte neofunktionalistiske spill-over teori. Videnskabeligt blev den formuleret af den tysk-amerikanske politolog Ernst B. Haas i *The Uniting of Europe* fra 1958 i den første analyse af Kul- og Stålnationen. Den anden teori kaldes inter-governmentalisme og er især forbundet med de amerikanske Harvard politologer Stanley Hoffmann og Andrew Moravcsik.

Begge teorier har meget for sig og forklarer forskellige faser i det europæiske samarbejde. Men der er også meget de ikke forklarer, især genopblussen af forskellige former for defensiv nationalisme som følge af krisen og det indre marked for arbejdskraft. Nationalisme er ganske vist ikke noget nyt i EU, men har reelt ledsaget den europæiske integration fra begyndelsen. Så meget at den britiske økonomiske historiker Alan Milward i 1992 ligefrem talte om "the European Rescue of the Nation State" i den gyldne periode fra 1957 til 1973, hvor samarbejdet bragte en umådelig fremgang for befolkningerne i Vesteuropa med sig.

I dag er det dog ikke kun nationalstatslig nationalisme der er på fremmarch, men også nye regionale nationalbevægelser. Bevægelser som den skotske, katalanske og mange andre er ikke tilfredse med blot at opnå regionalt selvstyre indenfor deres 'egne' stater, men vil skrive historien om tilbage til henholdsvis 1714 (Katalonien) og 1707 (Skotland) og blive 'rigtige' nationalstater og fuldgyltige medlemmer af EU. Det er ikke lykkedes

– endnu. Men kravet om fuld selvstændighed foreligger og formuleres stadig kraftigere, jo mere det afvises. Ingen ved hvor disse processer ender. EU er på visse områder en føderation som USA, blot en føderation der er svag udadtil når det gælder fælles udenrigs- og forsvarspolitik, som tydeligt manifesteret i konflikten med Rusland over Ukraine. Men meget mere regulerende på de områder der følger af det indre markeds frie bevægelighed af kapital, arbejdskraft, varer og tjenesteydelser. Især arbejdskraftens frie bevægelighed er et revolutionært princip som aktivistisk fortolket af EU-domstolen i Luxembourg på visse områder overgår USA som forpligtende fællesskab.

Nogen har sammenlignet USA med en appelsin med en hård skal i form af de 23-24 pct. af BNP der forvaltes på føderalt niveau, især militæret, modsat det bløde EU der kun forvalter én pct. i fællesskab. Derved minder USA om det romerske imperium der blomstrede i flere hundrede år med selvstyrende bystater bag en godt forsvaret grænse.

Derimod har vi ikke et historisk forbillede for EU, bortset måske fra Kina i de forskellige perioder hvor landet bestod af konkurrerende stater, før samlingen i 220 f.Kr. og under opløsningen i 1800- og 1900-tallet. Kina er kommet igen som samlet centralstat i anden halvdel af det 20. århundrede efter denne svaghedsperiode, men om det vil være muligt for Europa på samme måde at udvikle sig til en samlet stat er tvivlsomt, vurderet ud

fra Europas historiske erfaring der netop er den modsatte, nemlig fraværet af et samlende, universelt imperium. Alene fraværet af et fælles skriftsprog som det kinesiske mandarin der forstås af 98 pct. af den kinesiske befolkning, udgør så stor en forskel at EU som stat kalder på egne teoridannelser.

Føderalisme som EU's religion

Føderalismen opfattes af mange som en sådan teori. Men den er snarere en ideologi der opererer med et ønsket endemål. Ja, man kan være uærbødig at betragte den som en uerkendt religion for samarbejdet. Det fremgår af en undersøgelse af føderalismens idehistorie. Den ene af Europa-Parlamentets to imponerende bygninger i Bruxelles er opkaldt efter den italienske Europa-politiker Altiero Spinelli. Det er på mange måder vel fortjent og berettiget. Spinelli var en af de ledende europæiske føderalister og arbejdede hele sit liv for overnationalt samarbejde under overskriften "Europas Forenede Stater". Han levede fra 1907 til 1986 og sluttede sig 17 år gammel til det kommunistiske parti for at kæmpe mod Mussolinis fascistiske styre i Italien. 1927 blev han arresteret og i slutningen af 1930'erne sammen med mange andre antifascister anbragt i isolation (på italiensk *confino*) på en af de Lipariske Øer, Ventotene, midtvejs mellem Napoli og Sicilien. Dette fængsel kom til at fungere som et veritabelt universitet og politisk udklækningsanstalt for efterkrigstidens politiske elite i Italien, først og fremmest for det lille, men indflydelsesrige, liberaldemokratiske Partito d'Azione der havde sin storhedstid fra 1943 til 1947.

Hovedresultatet var affattelsen af det såkaldte Ventotene-manifest vinteren 1941-42, som skitserede en føderalistisk organisering af Europa efter sejren over

nazismen og fascismen. Hovedforfatterne var Ernesto Rossi og Altiero Spinelli. Ad forskellige omveje nåede dette manifest under kampene i Italien til Schweiz, hvor det blev omdøbt til 'Manifest for den europæiske modstandsbevægelse'. Dette dokument blev siden program for den føderalistiske Europa-bevægelse. Drivkraften bag det europæiske samarbejde, Jean Monnet, hyrede i 1952 Altiero Spinelli til at skrive udkastet til åbningstalen ved det første møde i den 'Høje Myndighed' for Kul- og Stålnationen i august 1952, hvor Monnet for den eneste gang i sit liv arbejdede som lønnet europæisk embedsmand som leder af den Høje Autoritet fra 1952 til 1954 i Luxembourg.

Normalt var Monnets fremgangsmåde at holde sig i baggrunden og arbejde via sine netværk. Det var ikke Spinellis metode, og det kom hurtigt til et brud mellem de to stærke personligheder. Ifølge Spinelli havde Monnet nemlig ingen plan for hvordan man skulle nå frem til en føderation. Helt i overensstemmelse med sin normale fremgangsmåde mente Monnet at "nogle få improviserede idéer" var tilstrækkeligt grundlag. Efter nogle få måneder i Luxembourg vendte Spinelli tilbage til italiensk politik og kom først tilbage i europæisk politik i 1970, da han trods sit nære forhold til det italienske kommunistiske parti, PCI, blev udnævnt til kommissær for industrielle anliggender. Her foretog han igen et overraskende skifte, idet han snart opgav kommissærposten og i stedet lod sig vælge til Europa-Parlamentet, hvor han var afgørende for beslutningen om at indføre direkte valg i 1979. Den beslutning fik skæbnesvangre følger, først i Danmark, siden i lande som Frankrig og Storbritannien, Bulgarien osv. Direkte valgte

EU-modstandere kunne nemlig med deres EU-midler finansiere modstanderbewægelser uden om de nationale politiske systemer og på den måde vinde national indflydelse.

Demokratisk underskud

Indførelsen af direkte valg til Parlamentet i 1979 var ment som en 'demokratisk' modydelse for institutionaliseringen af møderne mellem statslederne i det Europæiske Råd i 1974. Det var tanken at Parlamentet skulle udgøre en 'folkelig' modvægt til regeringschefernes topmøder. Men sådan har det mildt sagt ikke fungeret. Det er møder i det Europæiske Råd, der har markeret de store spring fremad i samarbejdet som Maastricht 1991, Amsterdam 1997, København 2002 og Lissabon i 2007. Møderne har selvfølgelig også markeret lavpunkterne for EU, som da Silvio Berlusconi under et topmøde på Korfu fortalte lumre vittigheder og lagde an på de andre regeringscheferes overraskede hustruer. Eller Nice 2000, hvor et dårligt forberedt fransk formandskab forkludrede omfordelingen af stemmewægtene i forbindelse med den store udvidelse mod øst og tabte alt på gulvet i nationalistisk iver efter at bevare lige så mange stemmer til Frankrig som til Tyskland.

Hensigten med 1970'ernes reorganisering af samarbejdet var at afbalancere øget inter-governmentalisme, repræsenteret ved det Europæiske Råd, med øget supranationalisme i form af et direkte valgt Europa-Parlament. Siden 1979 har Parlamentet troligt fulgt op på Spinellis oprindelige strategi ved at kræve øget medbestemmelse ved hver traktatændring. Og trods beklagelser om manglende indflydelse har det haft held til at aftvinge de nationale regeringer øgede indrømmelser i bestandige forsøg på at rette op på det

'demokratiske underskud' i samarbejdet. Problemet er imidlertid at valgdeltagelsen er faldet støt i takt med at Parlamentets indflydelse er steget.

Dette forhold sammen med de uløste problemer omkring lokaliseringen i Strasbourg, Luxembourg og Bruxelles, det svage fremmøde ved plenarmøderne – især den sidste dag i ugen – samt de høje lønninger og eksorbitante rejseafregninger, er det virkelige demokratiske problem i EU. Problemer som næppe rettes op ved øget effektivitet i behandlingen af Kommissionens forslag, selv om der er sket en effektivisering af lovgivningens hastighed. Næppe heller ved at Parlamentet spiller med musklerne, som da det i 1999 truede Santer-kommissionen til at gå af før tiden, eller da det i 2004 afviste en italiener, Rocco Buttiglione, som medlem af Barrosos første kommission på grund af hans holdning til homoseksuelle. Parlamentet er på trods af alt sit gode arbejde åbenbart ikke interessant i befolkningernes øjne og har ikke formået at vinde afgørende legitimitet.

Den faldende valgdeltagelse ved valgene til Europa-Parlamentet underdrer mange professionelle iagttagere. Men den er egentlig en ganske logisk følge af det europæiske samarbejdes natur. Bortset fra den ensartethed der skabes af EU-Domstolens afgørelser på de mange områder som falder inden for Fællesskabets jurisdiktion er EU fundamentalt et samarbejde mellem nationale stater. Man kan oven i købet iagttage en tendens til øget national bevidsthed i de lande der ikke havde en stærkt udviklet national bevidsthed ved begyndelsen af samarbejdet. Kun i ekstremt nationale – for nu ikke at sige nationalistiske – lande som Danmark og United Kingdom er der ikke indtruffet en forøgelse af den

nationale bevidsthed i kraft af samarbejdet. Men det er kun fordi det ikke er muligt at være mere end 100 pct. nationalist. På den baggrund er det i grunden meget forståeligt at befolkningerne ikke opfatter Parlamentet som en løsning på EU's demokratiske underskud, men som en del af det.

At det demokratiske underskud, lige såvel som 'europæiseringen' af regeringerne og især deres embedsmænd, reelt er fænomener i medlemslandene, ændrer ikke ved problemet, men øger det nærmest. I grunden ville det være logisk at vende tilbage til tiden før det direkte valg til Parlamentet, hvor det var sammensat af repræsentanter fra de nationale parlamenter. Det ville understrege EU som et samarbejde mellem nationale stater. Men det er næppe en farbar vej og ikke blot fordi de store og flotte bygninger nu står der, i Bruxelles såvel som Strasbourg. Man kan aldrig gå tilbage til en forladt position. I stedet er der bestræbelser på at inddrage de nationale parlamenter tidligere og mere direkte i lovgivningsprocessen. Det er velment, men strander formentlig på uvilje hos flertallet af parlamentarikerne til at sætte sig ind i de enorme mængder af kompliceret regulering der udgør kernen i det europæiske samarbejde.

Så alt tyder på at vi vil blive ved med at halte videre med et Parlament der mødes i fine bygninger i Bruxelles og Strasbourg, og hver måned rejser frem og tilbage med tusindvis af kasser, mens stadig færre vælgere stemmer på det. Det problem afhjælpes næppe af at motorvejen mellem Bruxelles og Strasbourg måske engang bliver repareret færdig. Og heller ikke af at man nu med over 50 års forsinkelse har fået højhastighedstog til Strasbourg – i hvert fald fra den fran-

ske side. Det uafklarede forhold mellem inter-governmentalisme og føderalistisk supranationalisme vil leve videre i en usikker balance i det EU, vi stadig ikke kan karakterisere som andet end en UPO, et uidentificeret politisk objekt. Men Parlamentet skulle måske finde sig en anden helt end Spinelli. Hvad med Jens-Peter Bonde, den danske EU-skeptiker der har gjort politisk karriere på at kritisere EU, herunder Parlamentet for manglende demokrati og åbenhed? Han er jo indtil videre den dansker der bedst har markeret sig som europæisk politiker. Selv om han er holdt op som parlamentariker, opererer han stadig på den europæiske politiske scene, nu blot som en åbent formuleret føderalist. Ikke fordi han elsker overnationalt samarbejde for dettes egen skyld, men for at gøre det gennemskueligt og demokratisk.

Nationalisme i EU

Netop Bondes holdning er på en paradoksal måde bedre i overensstemmelse med den reelle karakter af det europæiske samarbejde end den højtflyvende supranationale idealisme, vi plejer at forbinde med føderalisme. Det er der kommet mærkværdige, skiftende alliancer ud af mellem nordiske venstreorienterede og grønne, franske højreorienterede populistere i Front National, excentriske britiske millionærer, katolske fundamentalister fra Polen og bulgarske og rumænske ekstremistiske nationalister. Uanset hvor mærkværdige alliancerne kan forekomme anskuet i en traditionel højre-venstre optik, kan det ikke benægtes at modstanderne af EU ofte opfører sig europæisk, mens de taler nationalt, mens tilhængerne taler europæisk samtidig med at de forfølger nationale interesser.

Der er mange paradokser i europæisk

samarbejde, men et af de største er at nationalstaterne reelt er blevet styrkede samtidig med at vælgerne frygter at deres nationale suverænitet er ved at forsvinde. Denne fejlagtige tro bliver ikke rigtigere af at mange politikere tror det samme. Det overraskende er nemlig at det europæiske samarbejde reelt har styrket nationalstaterne, så resultatet er blevet det logisk modsigende, en 'Føderation af nationalstater'.

Det er uklart hvem der først fandt på dette modsigelsesfulde begreb. Men det har været i spil siden Joschka Fischers tale på Humboldt universitetet i Berlin 12. maj 2000. Her foreslog han at overvinde den folkelige skepsis over for EU ved at gøre de demokratiske rettigheder klare for befolkningerne i form af en europæisk grundlov. Det førte til Forfatningstraktaten som blev afvist af vælgerne i Nederlandene og Frankrig i 2005.

Fischers tale udløste nemlig en europæisk debat om visioner for Europa som stadig er værd at læse. Allerede 28. maj 2000 meldte den franske premierminister Lionel Jospin sig som tilhænger af formularen en 'Føderation af nationalstater'. Den tyske præsident Johannes Rau fra SPD hævdede på et møde i København i april 2002 at det var ham der først havde fundet på begrebet. Siden har det levet videre og blev blandt andet som før nævnt anvendt af kommissionsformand José Manuel Barroso i hans 'State of the Union tale' i Europa-Parlamentet 12. september 2012, hvor han formulerede behovet for en politisk og økonomisk union under denne overskrift.

I al sin logiske modsigelsesfuldhed er begrebet en 'Føderation af nationalstater' både politisk nyttigt fordi det er flertydigt samtidig med at det beskriver den reale – og uforudsete – styrkelse af nati-

onalstaterne bedre end mange teoretisk mere tilfredsstillende forklaringer i de politologiske integrationsteorier.

Nationalstater i Europa

Der er tre hovedtyper af styrkede nationalstater i Europa. For det første de klassiske territoriale stater, hvor en mere eller mindre veldefineret stat eksisterede før det store flertal af indbyggerne blev bevidste om deres fælles nationale identitet, og kom til at tale samme sprog. Disse stater kaldes normalt for statsnationer (engelsk state nations) i den politiske sociologi. Baggrunden for disse territorielle stater var i høj grad krige. Som den historiske sociolog Charles Tilly sagde det i en berømt artikel om statsdannelse fra 1975: "States make war and war makes states". Denne usentimentale påpegning af den tætte sammenhæng mellem krig, tvang og kapital ignorerer religionens helt afgørende betydning for dannelsen af stater i Europa, men har ellers skræmmende meget for sig.

Den anden type af stater er den som især er udforsket af nationalismeforskere, hvor nationale bevægelser 'skabte nationerne' i 1800-tallet og senere. Mange af disse har i dag udviklet sig til nationalt homogene stater baseret på fælles sprog og kultur. "Folkenes ret til national selvbestemmelse" som princippet blev døbt ved fredsslutningerne i Versailles i 1919-20. Men igen viser en nøjere betragtning at de færreste nationalstater var homogene fra begyndelsen. Mange af dem er blevet det siden, i Øst- og Centraleuropa i høj grad i kraft af Hitlers udryddelser i den nazistiske raceideologis navn og Stalins fordrivelser i den kommunistiske nationalismes navn. Andre steder er den nationale homogenisering sket med mere fredelige midler, især undervisning, mi-

litærtjeneste, migrationer og massemedier. Det har virket voldsomt på de enkelte mennesker at blive tvunget til at udskifte lokalt sprog og kultur, men de har da normalt bevaret livet.

Endelig er der en tredje vej til nationalstaten, nemlig i kraft af samarbejdet i EU. Det sidste vil nok virke overraskende på mange, tilhængere såvel som modstandere af det europæiske samarbejde, at EU faktisk har stimuleret national identitet i en række af medlemsstaterne. Det er ikke nemt at få øje på fra gamle og solidt etablerede nationalstater som Storbritannien, Sverige og Danmark. Her var det simpelt hen ikke muligt for den nationale identitet at forøges. Men i mange andre stater er det gået sådan, og nogle kan som Luxembourg faktisk først siges at være blevet nationalstater i kraft af EU. Dertil kommer kravet om nye regionale statsdannelser som dem katalanere og skotter kræver.

Meget tyder derfor på at nationalstaterne vil være med os en rum tid, ja at de vil styrkes. Det skyldes at nationalisme er et umådeligt stærkt princip som på ingen måde synes at svækkes med globaliseringen og internationaliseringen. Tværtimod kan man argumentere for at vi lever i en epoke man kan kalde for den 'globale nationalisme'.

'Getting to Denmark'

Den udvikling passer den danske stat, med sin blanding af nationalt homogent småstat og arvtager til et multinationalt imperium, som fod i huse. Ganske vist uden at danskerne gør sig det klart eller tør tro på det. Men derved deler vi skæbne med andre afdankede imperier som det britiske. Danmark har bare været småstat så længe at det er lykkedes at høste en række af fordelene ved den mindre

stat – 'getting to Denmark' som Francis Fukuyama kalder det i sit nye værk, *The Origins of Political Order* fra 2011 og 2014. Fukuyama ville oprindeligt have kaldt hele første bind 'Getting to Denmark', men opgav det af salgsmæssige grunde. Men han har bevaret titlen på et underafsnit i bind I. Hans uortodokse fortolkning af Danmark er at det var enevælden der skabte retsstaten med dens ukorrumperte embedsstand og at det var forudsætningen for den demokratiske udvikling i 1800- og 1900-tallet, ikke omvendt som det normalt antages.

Historikeren Mette Frisk Jensen har i 2013 overbevisende analyseret hvorledes det danske embedsmandskorps blev rensset for korrupsion i begyndelsen af 1800-tallet. Det førte til en kombination af retsstatens garantier med en høj grad af national identitet og deraf følgende selvsikkerhed. I Danmark forenet i hvad man kan kalde 'ydmyg selvhævdelse'. At denne holdning har styrket den allerede stærke nationale egoisme i medlemsstaterne er klart. Om den vil ende med at opløse samarbejdet er mindre sikkert. Men at EU vil bevæge sig i retning af et mellemstatsligt samarbejde, støttet af en retsorden beskyttet af en domstol, bliver stadig tydeligere i kraft af den styrkede nationalisme i øst, vest og nord, kombineret med de nye regionale krav om national selvstændighed.

EU vil sikkert overleve, men det bliver snarere ligesom det Tysk-Romerske Rige, hvis institutioner overlevede helt til 1804, selv om de blev tømt for betydning i løbet af 1700-tallet. Europa trues af en folkevandring, men det er ikke sikkert at den historiske parallel er Romerrigets undergang i 400-tallet, hvor barbarerne strømmede ind over grænserne, men det mere civiliserede 1700-tal. Det resultere-

de til gengæld i nationalstater, demokrati og totalitære ideologier i det mørke 20. århundrede. Kort sagt den udvikling som EU var et svar på. Ikke en føderativ stat med klare kompetencefordelinger, men et mudret kompromis som indtil videre bedst dækkes af det selvmodsigende begreb, en føderation af nationalstater.

Med mindre det lykkes en uhellig alliance af Vladimir Putin, Marine le Pen, Viktor Órban, britiske konservative, polske højrepopulister og almindelig ligegyldighed blandt vælgerne helt at få EU nedlagt.

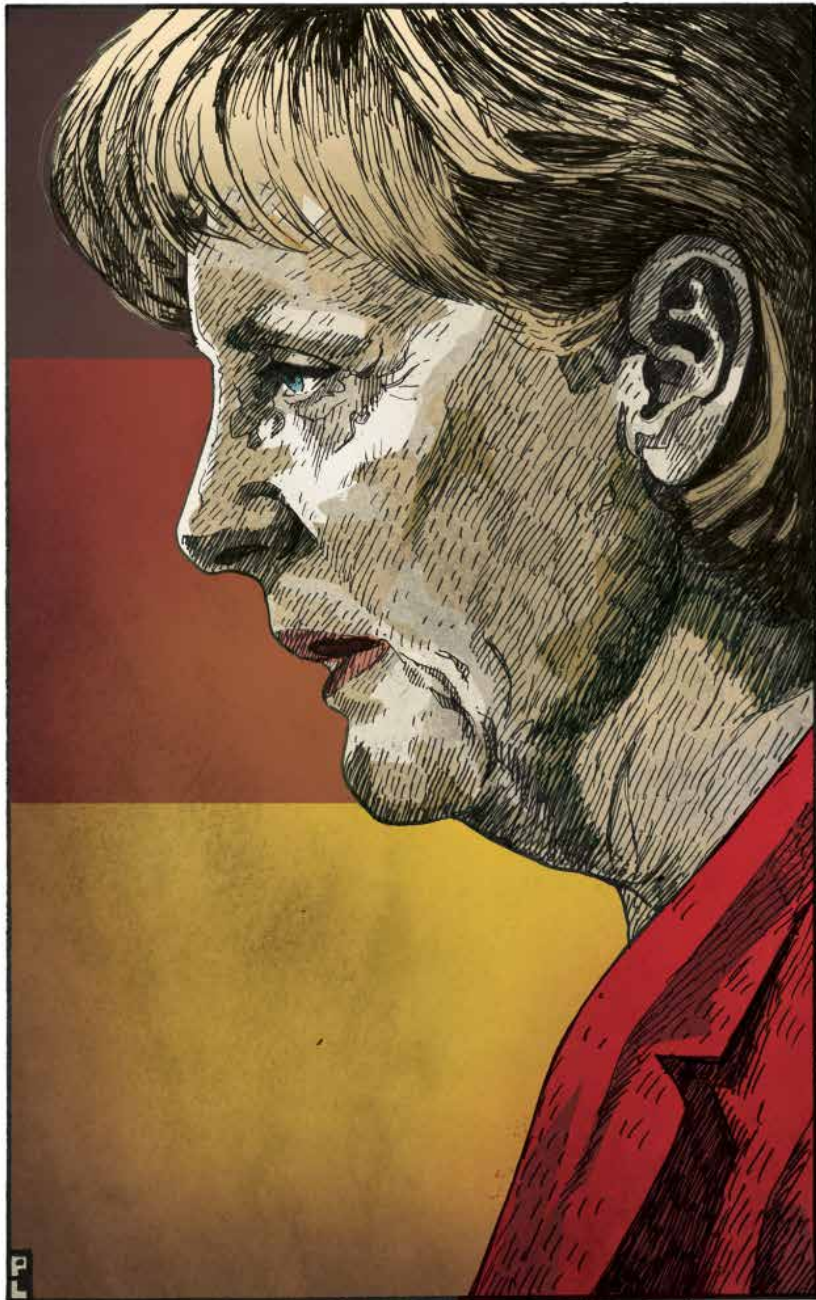

ILLUSTRATION: @Project Syndicate

Mange bekymrer sig om, hvad der vil ske med EU, hvis kansler Angela Merkel efter valget til Forbundsdagen i 2017 skulle forlade tysk politik?

EU efter Merkel

Af Peter Wivel

I 2015 tog Tyskland imod næsten en million asylsøgere. Angela Merkels beslutning om på forhånd at give flygtninge fra Syrien asylstatus udløste et drama og rejste spørgsmålet, om kansleren overlever den politiske krise i Tyskland og i Europa. En nærmere analyse af Merkels egen begrundelse for den store humanitære gestus viser, hvad EU risikerer at måtte mangle, hvis Merkel skulle forlade tysk politik i utide eller ved næste valg til Forbundsdagen i 2017.

EU efter Merkel? Et pessimistisk spørgsmål, der får den krisebevidste iagttagere, der stiller det, til at virke mindre naiv, end den tåbe, der ikke stiller det.

Pessimismen er velbegrundet. Tyskland står over for sin største politiske udfordring siden genforeningen i 1990. Samtidig gik Europa ind i 2016 med en stribe uløste konflikter, der angår selve fællesskabets livsnerve. For første gang siden indførelsen af den fælles mønt foreslog en finansminister, oven i købet Tysklands, at et land, in casu Grækenland, temporært forlod eurozonen. Over to omgange og trods megen modstand besluttede stats- og regeringschefer fra 25 af EU's 28 medlemslande at fordele i alt 160.000 flygtninge mellem sig. Foreløbig er mindre end

200 af dem blevet fordelt. Schengen, altså de åbne grænser i EU, er tæt på at blive lukket af overivrige nationalstater. Ved regionalvalget i Frankrig fik det EU-fjendtlige Front National omkring 30 pct. af de afgivne stemmer. Et Frexit er rykket nærmere.

Værre kan det dårligt blive, og et EU efter Merkel ville være et EU uden ledelse, og hvad værre er, med alvorlige ridser i sit eget værdigrundlag. Det er perspektivet.

Måske netop derfor, måske netop på grund af denne ophobning af alarmende krisetegn satte Merkel i 2015 alt på et bræt. Hun rykkede EU's grundværdier i centrum, så i det mindste de ikke gik i glemmebogen. Resultatet blev et drama uden sidestykke i endnu et tysk efterår, der vil gå over i historien. Aldrig har Merkel været udsat for heftigere trommeild. Men som det amerikanske *Time Magazine* skrev i sin begrundelse for i december at gøre den tyske kansler til 'årets personlighed': "Ledere prøves, når folk ikke ønsker at følge dem". Det er sandt.

Populister og fjender af fremmede i ind- og udland løb storm mod kansleren. Frauke Petry, formand for Alternativ for Tyskland (AfD), forlagte på partiets stormomsuste kongres i Hannover i november Merkels afgang: "Dét klarer hun!",

Peter Wivel skriver free lance for Politiken fra Berlin.

råbte Petry med henvisning til Merkels forsikring, "Det klarer vi", møntet på flygtningekrisen. Dén klarer hun nemlig ikke, hvis det står til Petry og hendes stadigt mere aggressivt indvandrerfjendske og antimuslimske parti. Tyske aviser, selv de mest seriøse, greb anledningen og spekulerede allerede fra september rastløst i nye kanslernavne, mens Merkels opinionstal veg marginalt til fordel for AfD's.

Mere end 200 endnu ikke færdiggjorte eller allerede fungerende flygtningehjem blev overalt i Tyskland udsat for pøbeloptøjer, vold og i mange tilfælde brandstiftelse grænsende til mordbrand. Pegida, en bevægelse af 'patriotiske borgere', frygter, at 'aftenlandene', en sentimental betegnelse for Vesten, bliver islamiseret. Pegida tordnede mandag efter mandag i Dresden i delstaten Sachsen mod indvandrere og muslimer. Ved en enkelt lejlighed rejste deltagere, uden at politiet greb ind, galger reserveret til Merkel og hendes vicekansler, Socialdemokratiets formand Sigmar Gabriel.

Identitetspolitikens trussel

Her så Merkel noget, hun ikke brød sig om. Den indre fred i Tyskland var akut truet af en identitetspolitik, der allerede har sat befolkningsgrupper hårdt op mod hinanden i mange andre europæiske lande. I sin nytårstale ved årsskiftet 2014/2015 advarede kansleren sine landsmænd mod at følge dem, der som Pegida kalder til fremmedfjendtlige demonstrationer: "For ofte er der fordomme, for ofte kulde, ja endog had i deres hjerter. Hold afstand!". Det var de hårdeste ord, Merkel nogensinde havde udtalt som kansler.

Her optrådte en ligesindet forsamling af mennesker, ikke bare i Dresden, men også i andre øst- og vesttyske byer. Deltagerne pukkede på deres 'identitet' som tyske-

re, som demokrater, som kristne. Denne gruppe-identitet var for dem en afgørende indgang til personlig selvforståelse, levevis og tilhørsforhold – et 'imaginært fællesskab', som den nyligt afdøde britiske sociolog Benedict Anderson ville have kaldt det. Samtidig skulle deres 'identitet' adskille dem radikalt fra andre 'identiteter', fra muslimer, og i det hele taget fra alle dem, demonstranterne opfattede som 'fremmede'.

Identitetspolitik er i dag det ufravigelige grundlag for alle national-populistiske partier i Europa. I Norden sidder national-populister i regering i Norge og Finland, mens de har en afgørende og bestemmende politisk indflydelse i Danmark.

I udvalgte lande som Danmark og Frankrig tegner national-populister sig for mellem 25 og 30 procent af stemmerne. I andre lande er tilslutningen mere behersket. Bevægelsen er ikke på 'fremmarch', som det ofte hævdes. Men den har sat sig fast, noterer forfatterne til den seneste større og sammenhængende fremstilling af fænomenet, Jean-Yves Camus og Nicolas Lebourgs *Les Droites extrêmes en Europe*, der udkom i foråret 2015.

Bogen beskriver detaljeret national-populistiske partiers bestræbelse på at banalisere deres højreradikale arv i takt med partiernes øgede politiske indflydelse. Her er Sverigedemokraterne et kendt eksempel. I Frankrig taler man om, at Marine Le Pens Front National er blevet 'afdiaboliseret'. Det betyder, at det 'djævelske' billede, offentligheden tidligere havde af det højreradikale Front National under Jean-Marie Le Pen, er blegnet som følge af en bevidst omlægning af det politiske udtryk under Marine Le Pen.

De gamle holdninger er der stadig, men det genfødte parti behøver ikke at appel-

Identitetspolitik er i dag det ufravigelige grundlag for alle national-populistiske partier i Europa. I Norden sidder national-populister i regering i Norge og Finland, mens de har en afgørende og bestemmende politisk indflydelse i Danmark.

lere til dem. Dets vælgere er trygt forvisset om deres standhaftighed. Tidligere tiders markante anti-semitisme er kategorisk udrenset i partiets offentlige menings-tilkendegivelser, men luftes lejlighedsvis ad andre kanaler. Måske med undtagelse af Jobbik i Ungarn bekender alle national-populistiske partier sig til demokrati og retsstat.

Efter talløse tragedier på Middelhavet i løbet af foråret og sommeren traf Merkel en dramatisk beslutning. På sit årlige og altid velbesøgte møde med tyske medier, denne gang den 31. august, påberåbte hun sig den tyske grundlov som grund til, at Tyskland ikke ville se passivt til, mens flygtninge i titusindvis banede sig vej fra lejre omkring Syrien, rendte Schengen-rummets grænser over ende og bevægede sig op gennem Europa.

Merkel lagde det etiske grundlag for den asylpolitik, hun få dage senere blåstempledte, da Tyskland og Østrig i fællesskab besluttede at lade flygtningetoget, der var brudt op fra sine mellemstationer på Balkan og i Ungarn, trække videre nordpå. Hendes beslutning tog Tyskland på sengen. Mens flygtninge overalt i Tyskland blev budt velkommen, lod emsige kilder seriøse tyske medier forstå, at jagten på Merkels efterfølger som kansler var gået ind. Agurketiden var unægtelig forbi.

Merkel nærrede selv rygterne. På et pressemøde i Berlin den 15. september med den socialdemokratiske østrigske kansler Werner Faymann, to uger efter deres fælles beslutning om at give syriske flygtninge asylstatus, udbrød Merkel:

“Jeg må ganske ærligt sige: Hvis vi nu begynder at skulle sige undskyld for, at vi

i en nødsituation har vist et venligt ansigt, så er det ikke mit land”.

Medierne måbede. Truede kansleren med at smide håndklædet i ringen? Så vi her en *Tristanosaurus Rex*, eller rettere i hunkønsversionen *Tristanosaura Regina*, en sørgmodig dinodronning, der går sin egen undergang i møde på abernes planet?

Den tyske grundlovs bud

Der gik et stille gys gennem Tyskland og store dele af Europa. I opstandelsen var det glemt, at kansleren med sine altid velvalgte ord blot gav sine landsmænd den besked, hun allerede havde givet Europa på det årlige pressemøde den 31. august, hvor tæppet for det europæiske flygtningedrama gik op i al sin væld.

Den 31. august sagde Merkel først, at det, der udspiller sig nu i Europa, ikke er en “naturkatastrofe, men en mængde katastrofale situationer. Der udspiller sig uendeligt mange tragedier, og der hersker ufattelig rædsel”. Altså ikke én tragedie, men mængder af katastrofer, uendelig mange. Karavanen af flygtninge fra Syrien bestod af enkelte mennesker, enkelte skæbner, personlige katastrofer.

Kernen i den tyske forfatning er dens humanitet. I første paragraf står, at menneskets værdighed er uantastelig. Merkel læser sætningen sådan, at hvert enkelt menneskes værdighed er uantastelig. Forbundsrepublikkens grundlov blev til som reaktion på Hitler-diktaturet og på andre totalitære diktaturer, hvor enkeltmenneskers skæbne ingen rolle spiller.

“Vi agter hvert enkelt menneskeværd”, sagde Merkel som begrundelse for, at

Tyskland ikke ville overlade flygtningene til deres skæbne. Grundprincippet gælder for hele EU: "De universelle borgerrettigheder har hidtil været tæt forbundet med Europa og dets historie. Det er en af grundimpulserne til den Europæiske Union. Svinger Europa i flygtningespørgsmålet, går denne nære tilknytning til de universelle borgerrettigheder itu. De bliver ødelagt, og det vil ikke være det Europa, som vi forestiller os, og ikke det Europa, hvis grundlæggelsesmyte vi må videreudvikle", sagde Merkel den 31. august.

Her kom sætningen: Uden humanisme vil det ikke være det Europa, vi forestiller os. Ligesom et Tyskland, der ikke kan vise flygtninge et venligt ansigt, ikke er hendes land.

Merkel henviser med rette til præambulen til Lissabon-traktaten, som hun selv underskrev i 2005.

Fællesskabet hviler på Europas kulturelle, religiøse og humanistiske arv. Af den følger de universelle værdier, der tilskrives *'den menneskelige persons'* ukrænkelige og umistelige rettigheder i form af frihed, demokrati, lighed og retsstat. Hendes argument hænger sammen.

Humanismen er en fælles arv, der skal videreudvikles og udtrykkes i vores samarbejde. Når Merkel siger: "Det klarer vi", skal vægten lægges på 'vi'. "Vi" er ikke kun tyskerne, det er Europa i fællesskab.

Appellen er rettet til hele Europa.

Den vil næppe lyde så højt i et EU efter Merkel, det er givet. Kun hun har sagt den, og kun hun har trukket følgerne tydeligt op. Det var ingen skåltale. Her trådte en betydelig europæer frem og udfordrede et fremmedhad, som de fleste af hendes kolleger for længst havde bøjet sig for, som var det en selvfølge. Merkel leder, hun følger ikke. Migration til Europa er kommet for at blive. Et meningsmonopol

på national afgrænsning over for asylsøgere og indvandring var brudt.

Kamp om overgrænse

Blandt det ny højres ideologer og fortalere ude i Europa ville forargelsen ingen ende tage. Merkels eksempel blev opfattet som en trussel. National-populister blev for første gang bedt om at legitimere sig med deres argumenter. Deres vælgere så med egne øjne, at det også kunne være anderledes.

Frankrigs Marine Le Pen ilede sine vælgere til undsætning. Merkels motiver var alt andet end ædle, lod hun sine vælgere forstå: "Angela Merkel vil rekruttere lavprisslaver på grund af sit lands demografiske deroute", sagde Le Pen. Samme toner anslår ungarske Viktor Orbans regeringens Fidesz-parti. Det vedtog kort før jul en erklæring, hvori det hedder, at Tyskland "importerer billig arbejdskraft". Pascal Bruckner, den franske højreintellektuelle, der er kendt for sin utrættelige kritik af islam, gav på sin side meningsmagere i Paris det argument, de ventede på. Han skrev i en kommentar: "Uden at spørge de små lande i Sydøsteuropa påtvang Merkel dem titusinder af gennemrejsende migranter, i hvilke hun først og fremmest så billig arbejdskraft. Hjerte og forretning, begge indgik i en indbringende form for selvudslettelse".

I november udtrykte Marilynne Robinson, en i USA kendt calvinistisk forfatter, den bagved liggende mekanik bag denne form for selvforsvar og bortforklaringer i en samtale med ingen ringere end præsident Barack Obama i *New York Review of Books*: "Grundlaget for demokrati er viljen til at tro godt om andre mennesker. Man må forudsætte, at folk grundlæggende ønsker at gøre tingene rigtigt. Men når nogle så begynder at lave sammensvær-

gelsesteorier og den slags, og får det til at se ud, som om det, der virker godt, i virkeligheden er ondsindet, så godtager de ikke et argument for en holdning, de ikke er enige i”.

Merkel selv redegjorde endnu engang for sin holdning, da hendes parti, CDU, holdt årsmøde i december i Karlsruhe. I sin store tale til de delegerede sagde hun: “I natten mellem 4. og 5. september var tusinder af flygtninge strandet i Budapest. De begav sig til fods ad motorvejen i retning af Østrig. Tyskland og Østrig traf da en beslutning om at lade disse mennesker komme ind i landet. Det var en situation, som stillede vores europæiske værdier på prøve som sjældent før. Jeg siger: Det var intet mere og intet mindre end et humanitært imperativ ... Vi må sikre, at Europa består denne prøve”.

Årsmødet skulle, efter tre måneder uaf-ladelig kamp, være den ultimative konfrontation mellem kansleren og hendes forsamlede tillidsmænd. Her ville det blive afgjort, om Merkel kunne vinde sin første etapesejr. Forud var gået en tvekamp med Horst Seehofer, delstaten Bayerns ministerpræsident og formand for CSU. CSU er det bayerske søsterparti til Merkels CDU, der er repræsenteret i Forbundsrepublikkens 15 andre delstater.

Seehofer kræver en overgrænse for indtaget af asylsøgende flygtninge i Tyskland. Seehofer havde en særlig moralsk ret til kritik, da hans delstat er flygtningens port til Tyskland. Den ret forspildte han i det tyske flertals øjne, da han senere i september inviterede den ungarske ministerpræsident, Viktor Orban, flygtningenes svorne fjende, til et CSU-møde i Banz-klostret i Bayern. Her frabad Orban sig ‘moralisk imperialism’ fra tysk side.

To måneder senere overtog Seehofer selv stafetten. På CSU’s årsmøde i Mün-

chen mistede partiformanden besindelsen og rasede i et helt kvarter over kansleren, der endnu ikke havde efterkommet hans ønske om en overgrænse for nye flygtninge. Årsmødets hædersgæst og hyldesttaler, Angela Merkel, stod på podiet klods op ad Seehofer og tog uvejret i stiv arm og med udslukte øjne.

Stor ståhej for ingenting

Merkel er kvinden med de små skridt. Ikke en eneste gang virkede hun rystet over postyret. Ikke en eneste gang bøje-de hun sig og lagde låg på sin kategoriske humanisme. Roland Nelles, en kommentator ved Spiegel Online, spæde allerede i oktober, at Merkel ville sidde sine kritikere ud. Han anførte følgende grunde, som man i landekredsen rundt om Tyskland gør klogt i at bide mærke i.

For det første: Merkel for bliver cool i en krise, når følelserne koger over. Hun er ragende ligeglad med meningsmålinger. For det andet: Der kommer andre emner på bane. For det tredje: Der er intet alternativ til Merkel, det har hun selv sørget for. Og for det fjerde: Koalitionspartneren SPD har ingen interesse i at vælte Merkel. Så går det SPD slet.

Nelles fik ret: CDU’s årsmøde i midten af december blev, alle spådomme til trods, en ubeskåret triumf for CDU’s kansler. “Fire måneders identitetssønderrivende regeringspolitik endte ikke i nogen nævneværdig tumult, men i knap ti minutters stående bifald til kansleren, altså til den kvinde, hvis kritikere er sikkert forvissede om, at hun selv har lokket mindst halvdelen af flygtningene til landet med sit bydende, evige smil”, skrev Bernd Ulrich, ugemagasinet *Die Zeits* inlandsredaktør, på lederplads efter årsmødet.

Forestillingen om et EU efter Merkel var i december fjernere end i de første kri-

sedage i september. Men ét er at overbevise en partikongres, et andet at nå ud til vælgerne med budskabet. Om det sker, vil vise sig ved dette års delstatsvalg i Baden-Württemberg, Rheinland-Pfalz, Sachsen-Anhalt, Mecklenburg-Vorpommern og Berlin. Foreløbig peger meningsmålingerne på, at Alternativ for Tyskland (AfD), ikke vil høste den store gevinst. Partiet når, efter målingerne at dømme, lige præcis at stikke næsen op over spærregrænsen i de tre førstnævnte delstater, nemlig mellem 5 og 7 procent af stemmerne. I de to sidste, Mecklenburg-Vorpommern og Berlin, kommer AfD ikke ind.

Det tyske efterår lignede stor ståhej for ingenting.

Merkels Tyskland indtager en central rolle i EU, fordi ingen andre medlemslande har vist særlig interesse i lederskab. Landet er blevet en samlende kraft i Europa, en mægler, en forsoner, men også en magt, der vil videre med det europæiske projekt. Traktatændringer har været tabu siden nederlaget ved folkeafstemninger i Frankrig og Holland for den stort anlagte EU-forfatning i 2005. Det er kun muligt at justere gamle, ufærdige konstruktioner, fx den monetære union og lige nu rejsefriheden inden for Schengen-området. Fejl, som erfaringen har åbenbaret, må rettes.

Hovedmål i Merkels EU

Hvis vi specielt fokuserer på Merkels EU – og dermed det EU, den tyske kansler er med til at holde sammen – var overskrifterne i hendes lange tale på CDU's årsmøde i december: En europæisk fredsordning (fokus på Ukraine og Rusland). En styrket valutaunion (fokus på euro og statsfinansier). Energirevolution (fokus på vedvarende energi, væk fra atomkraft). Et EU, rustet til politisk at takle en ekspansiv

globalisering (fokus på åbenhed og chancer). Europæisk solidaritet (fokus på det, der forener Europa). Europæisk sikkerhed (fokus på terror og dårlig integration). Og Europas humanitære eksistensberettigelse.

Hovedrollerne i hendes tale indtog de tre politiske institutioner Tyskland, Europa, Frankrig og dermed kombinationen Frankrig-Tyskland (i runde tal blev disse institutioner nævnt ca. 65, 55, 20 og 5 gange). Tysklands prominente placering skyldes ikke selvovervurdering, men det faktum, at Merkel talte til tyske politikere, der skal styre Tyskland. Men hvilke andre europæiske stats- eller regeringsledere ville bruge så meget af deres taletid på at fremhæve europæiske mål? Og Frankrig: Merkel sagde igen og igen, at Tyskland står ved Frankrigs side. Denne akse i EU-samarbejdet er urokkelig.

De fleste af disse mål overlever Merkels afgang, hvornår den så måtte komme. De er tysk statsræson. Men ved temaet flygtninge sætter hun suverænt og alene sit mærke ved at fremhæve, hvad der giver fællesskabet mening og retning. Hendes overordentlige kampkraft i det tyske efterår viser til overflod, at kansleren finder denne værdi uundværlig i en tid, hvor principløse ledere vender og drejer sig som feberpatienter, der ikke kan finde hvile i deres lagner.

Flygtningekrisen har vist, at der er plads til forbedringer i Europa – helt uden traktatændringer. Den italienske politiker og tidligere EU-kommissær Emma Bonino udtalte i december: "Europas såkaldte flygtningekrise skulle aldrig være blevet et nødstilfælde. At finde plads til en million asylsøgere kan ikke være en stor udfordring for EU – et område med 500 millioner borgere, som hvert år byder tre millioner immigranter velkommen. Manglen på et samordnet svar forvandle-

I deres værste skikkelser ser nationalisme og religiøs fanatisme samfundskonflikter med samme identitets-ideologiske briller. Merkel advarer Europa mod at gå i den retning. Identitetspolitik skærper de spændinger, der præger en globaliseret verden. Vi kommer kun videre fredeligt, hvis vi afstår fra identitetspolitik og fastholder respekten for det enkelte menneskes værd, som det sker i den tyske forfatning og Lissabon-traktaten.

de ulykkeligvis et håndterbart problem til en akut politisk krise – en krise, der – som den tyske kansler Angela Merkel rigtigt har advaret imod – kan ødelægge EU”.

Merkels udspil i flygtningekrisen var en klar reaktion på den identitetspolitik, der giver EU stadig mere slagside. Hvis man gør sig den umage at læse, hvad hun – den ene gang efter den anden – udtrykker, er budskabet enkelt at afkode. Merkel levede sine første 39 år i DDR, et kommunistisk diktatur. Her lærte hun marxistisk identitetspolitik at kende indefra. Den lærer os, at en række modsætninger i klassesamfundet er uovervindelige og uforsonlige. Kun kamp, ikke kompromis kan bringe samfundet videre. Kun én klasse, arbejderklassen, har ved sin identitet fremtiden for sig.

I deres værste skikkelser ser nationalisme og religiøs fanatisme samfundskon-

flikter med samme identitets-ideologiske briller. Merkel advarer Europa mod at gå i den retning. Identitetspolitik skærper de spændinger, der præger en globaliseret verden. Vi kommer kun videre fredeligt, hvis vi afstår fra identitetspolitik og fastholder respekten for det enkelte menneskes værd, som det sker i den tyske forfatning og Lissabon-traktaten.

EU efter Merkel er et EU, som vi på nuværende tidspunkt må se frem til med bekymring, hvis vi anser et velfungerende europæisk fællesskab for et værdifuldt redskab til at forme fremtiden efter vores nationale og overnationale interesser. Et EU, hvor Merkel er tvunget væk i utide, gør det ikke nemmere for gratister at køre med på trinbrættet, mens de, der tør, sætter retningen.

Tysklands rolle i Europa

Af Dr. Norbert Röttgen

Mange af de store problemer, Europa står overfor, rækker ud over territorium og nationalstaters indflydelse, og der kan kun findes fyldestgørende svar på transnationale spørgsmål på den transnationale scene. Derfor er det nødvendigt at skabe et stærkt Europa.

Stefan Kornelius og jeg er blevet bedt om at behandle spørgsmålet om tysk genforening og udenrigspolitik i 2015. Man kunne være fristet til at behandle spørgsmålet i kronologisk orden – fra fortid til nutid, men jeg har valgt den omvendte orden og lægger ud med en kort vurdering af det aktuelle internationale landskab set fra et europæisk eller måske snarere et tysk-europæisk perspektiv. Derefter vil jeg se nærmere på Tysklands aktuelle rolle og de udfordringer som især Tyskland står overfor – og hvordan begge er forbundet med vores historie.

Først en hurtig karakteristik af den internationale situation, og her starter jeg med Rusland, der har sat spørgsmålstegn ved, udfordret – og krænket – vores fredelige europæiske orden. Den ukrainske krise er selvfølgelig ikke kun en bilateral konflikt mellem to lande, men en udfor-

dring af vores fredelige orden – en orden som jeg troede var en almindeligt accepteret konsekvens og lektie af det 20. århundredes blodsudgydelser. Vi fik at vide og måtte tage til efterretning, at det forholdt sig anderledes, at vi måske levede i en illusion. Nu må vi forholde os til den kendsgerning, at denne orden er blevet krænket, og vi må håndtere situationen og arbejde på at etablere en ny form for fredsarkitektur. Det kommer vi til at beskæftige os med i nogen tid.

Dernæst er der Islamisk Stat, der må forventes at vare ved. Vi har en hel region, Mellemøsten/Nordafrika, der er karakteriseret af fejlslåede eller skrøbelige stater og udnyttet af en gruppe fanatiske terrorister, som hævder at ville etablere en stat i en region, hvor vi normalt har set, at staters autoritet har slået fejl. Og ophavet til konflikt i regionen – den israelsk-palæstinensiske konflikt – er havnet i et dødvande.

Endelig har vi den aktuelle flygtningekrise – selv om den ikke kan måle sig med IS og den trussel, den medfører for regionen og for os. Vi ved alle, at det tomrum, som fejlslagne stater efterlader, fyldes med kriminelle grupper, der be- driver menneskehandel; men den under-

Dr. Norbert Röttgen er formand for udenrigsudvalget i Den Tyske Forbunds- dag. (Tale i Festsalen, Københavns Universitet, den 2. september 2015. Den publiceres med støtte fra Europa-Nævnet).

liggende kendsgerning er sammenstødet mellem menneskers helt forskellige levevilkår. Det er sammenstødet mellem en region fyldt med desperation – elendighed, død og vilkårligt styre – og en region, et kontinent, fyldt med håb. De regioner er kun adskilt af Middelhavet, og mens vi på den ene side holder ferie, ser vi på den anden dagligt død, uretfærdighed, terror og rystende situationer. Mobiltelefoner slår i dag bro over dette hav. Alle kan kommunikere, og alle ved, at der findes håb på den anden side. Mennesker desperate nok til at risikere deres liv for at komme over på den anden side – det er den grundlæggende situation vi står overfor.

Europas krise

Vi står over for disse udfordringer, disse forhold med rystede eller bristede or-

dener omkring os. Vi, europæerne, udfordres af disse forhold. Hvad med os – Europa? Som jeg ser det, står Europa over for sin dybeste og mest alvorlige krise siden Rom-traktaten – siden den europæiske integrationsproces blev sat i gang.

Vi er alle steder vidne til en solidaritetskrise, og solidaritet er det princip, Europa er bygget på. Der er dukket en ny nationalisme op, en ny populisme, med indadskuende, selvcentrerede holdninger.

Overalt – i alle lande – søger enhver, der er involveret i politik, opbakning på hjemmebanen, men ved at søge den hjemmebanen lammer vi vores evne til som europæere at handle sammen. Kløfterne er så dybe som aldrig før.

EU har ændret sig, siden finanskrisen i 2008 rystede euroen i sin grundvold.

FOTO: Mstyslav Chernov via Wikimedia Commons

Syriske flygtninge foran banegården i Budapest, september 2015

EU har ændret sig, siden finanskrisen i 2008 rystede euroen i sin grundvold. Nu er vi forskellige. Nu er vi ikke længere ligemænd. Nu har vi vindere og tabere – långivere og låntagere. Vi definerer os selv som havende forskellige nationale interesser – og dermed lammer vi Europa.

Nu er vi forskellige. Nu er vi ikke længere ligemænd. Nu har vi vindere og tabere – långivere og låntagere. Vi definerer os selv som havende forskellige nationale interesser – og dermed lammer vi Europa. For at opsummere så er Europa både så udfordret og så uforberedt som aldrig før. Men ikke desto mindre er det i kraft af Europa – i den aktuelle udformning og med de aktuelle udfordringer – at en hvilken som helst europæisk stat kan få indflydelse. Ingen europæisk nationalstat er på egen hånd i stand til at udøve nogen som helst relevant indflydelse på den globale scene, til virkelig effektivt at tage fat på og forme nogen af de internationale trusler og udfordringer, som vi står overfor.

Derfor mener jeg, at det står fast, at Europa har afgørende betydning!

Tyskland og Europa

Og så kommer jeg til dagens emne. Det synes at være en ny kendsgerning, at Tyskland er vigtigere for Europa end nogensinde tidligere. At spille en afgørende rolle er ikke noget Tyskland selv har stræbt efter. Vi har ikke haft nogen ambition om at dominere eller forme Europa. Vi har ikke søgt en ledende rolle.

Men det er en kendsgerning, at størrelsen og Tysklands økonomiske og politiske stabilitet pålægger os et særligt ansvar: Ansvar for at skabe europæisk enhed og skabe et Europa, der er i stand til at optræde som en samlet, troværdig aktør i international politik. Jeg vil beskrive Tysklands rolle som at bidrage til at styrke Europas evne på det udenrigs- og sikkerhedspolitiske område med hen-

blik på at sætte Europa i stand til, i et vist omfang, at medvirke til at løse internationale kriser, der påvirker Europa som helhed.

Som nævnt er det ikke noget vi har stræbt efter, men vi må acceptere situationen. Kriserne bliver stadigt hyppigere, de kommer tættere på, og de bliver mere og mere indbyrdes forbundet. Og de er alle europæiske kriser: Ukraine og vores europæiske fredelige orden, flygtningekrisen og oprøret i Mellemøsten, vores nabo mod syd. Det er europæiske kriser, som kun har europæiske løsninger.

Vi må derfor udvikle Europa til en fyldestgørende aktør på dette område, en aktør, der kan tilvejebringe fyldestgørende svar og reaktioner på disse forhold. Er vi forberedt på det? Absolut ikke. Her kommer vores historie ind i billedet. Vores efterkrigshistorie lærte os ikke at påtage os en sådan rolle, og vi gjorde det ikke.

Hvis man for halvandet eller to år siden havde spurgt tyskerne, hvordan de ønskede at deres udenrigspolitik og internationale rolle skulle være, om de ønskede at være et stort Schweiz, vil jeg hævde, at et stort flertal ville have sva- ret, at det ville være en fortræffelig, komfortabel rolle for Tyskland. Som et stort Schweiz kunne Tyskland nyde sin økonomiske succes uden at blive inddraget i alle mulige hæslige konflikter og krige. Vi ville holde os på afstand af disse krige, fordi vi ved, at det økonomisk og politisk er dyrt og risikabelt at blive inddraget, men jeg tror vi efterhånden har lært, at det ikkelængere er muligt.

Efter Anden Verdenskrig var vi ikke i en position til at bede om nogen som

helst udenrigspolitisk rolle. Vores ambition var i årtier at blive genintegreret, at genvinde tillid. Vi var en frontlinje-stat i sammenstødene under den kolde krig, og efter 1990 synes historien at have udviklet sig i en for os overraskende venlig retning: Vi genforenede fredeligt vores land, og vi følte os omgivet af venner.

“Har vi overhovedet brug for Bundeswehr, har vi brug for et forsvar”. Som alle andre tog vi fredsdividenden for givet, vi oplevede gode tider, og regnede med, at de ville vare ved. Og vi gjorde en ny erfaring – at Tyskland tæller, at Tyskland betyder noget. Jeg vil vove at påstå, at vi i Tyskland har udviklet en udenrigspolitisk konsensus blandt dem, der professionelt beskæftiger sig med udenrigspolitik. I Forbundsdagen er der mere eller mindre 90 procents enighed om udenrigspolitikken, kun Venstrepartiet står uden for denne enighed. De Grønne, der startede fredsbevægelsen, er en del af den udenrigspolitiske konsensus.

Tysklands ansvar

Det betyder, at vi må påtage os ansvaret, ikke kun inden for egne grænser, men også, som en europæisk magt, uden for vores grænser. Deler befolkningen det synspunkt?

Jeg tror vi bliver nødt til at give befolkningen tid. Vi er ikke vant til en sådan situation, den er ny for os. Vi har ikke bedt om den, og vi har brug for tid til at blive fortrolig med den. Men jeg tror virkeligheden er den bedste læremester. Virkeligheden tvinger os til at tilpasse os, og vi vil tilpasse os. Det kræver lederskab at forklare, at det ikke handler om at militarisere vores udenrigspolitik, at det ikke handler om at udbrede tysk dominans eller hegemoniske ambitioner, men om at påtage sig det ansvar, der følger af Tysk-

lands størrelse og økonomiske stabilitet.

Jeg læste i Financial Times, at arbejdsløsheden i Tyskland er under seks pct. I Italien er ungdomsarbejdsløsheden 42 pct., i Frankrig i den 24-25 pct., så den økonomiske situation i nogle af de store lande i Europa er dystre.

Har vi indtil videre levet op til udfordringerne?

I forhold til krisen i Ukraine vil jeg sige 'ja'. Kansleren er konfronteret med krisen for Europas fred, og hun har været mere åbenhjertig end normalt. Hun har været fuldstændig klar i mælet, og hun kommunikerer sin politik til den tyske offentlighed. Hun har med held arbejdet for at skabe europæisk enighed. På trods af forskellige og modsatte interesser mellem ikke kun små europæiske medlemslande er det indtil videre lykkedes, således at Ukraine ikke er kollapse, at Ukraine har fået lov til at bestemme sin egen skæbne – bestemme hvilket normativt værdisystem det ønsker at tilhøre. Jeg taler ikke om institutioner, men om normative værdisystemer. De ønsker at tilhøre Vesten og vestlige værdier, og de har ret til at bestemme deres egen skæbne. Vi står solidarisk med denne ret som europæere.

Hvad angår Grækenland og euroen vil jeg sige, at vi – efter en vis irritation – sørgede for, at den europæiske og tyske solidaritet fortsatte og dermed undgik, at euroen brød sammen.

I midten af august vedtog vi i parlamentet igen at støtte Grækenland med en enorm sum penge. Hvis vi ikke havde gjort det, ville vi ikke blot have føjet yderligere usikkerhed til en i forvejen relativt skrøbelig økonomisk situation, men vi ville også have mistet legitimiteten og autoriteten til at forme europæisk solidaritet i andre tilfælde, hvor der er behov for solidaritet.

Det er nødvendigt med solidaritet i forhold til konflikten med Rusland på grund af Ukraine. Og det er nødvendigt i forhold til flygtningekrisen – den tredje krise, som vi står overfor, og en krise, som jeg beskrev som resultat af sammenstødet mellem vidt forskellige eksistensvilkår: På den ene side forventninger om rigdom, fremgang og lykke og på den anden en hel regions fortvivlelse.

En europæisk løsning

Det er en europæisk udfordring, og indtil vi finder en europæisk løsning, har vi ikke et fyldestgørende svar. Vi må leve op til den mentalitet, som ser engagement i udenrigs- og sikkerhedspolitik som et permanent element i en politisk tilgang til at skabe fremtiden og til at udfolde og følge vores værdier og interesser. Det koster. Det vil have finansielle omkostninger på kort sigt, men det vil tjene sig ind på lang sigt. Vi må overbevise folk om nødvendigheden af at engagere sig nu, af at øge de finansielle og politiske omkostninger, men se det som en investering i at opbygge og etablere i det mindste elementer

af politisk orden på den transnationale og internationale scene.

De store problemer rækker ud over territorium og nationalstaters indflydelse, og vi kan kun finde fyldestgørende svar på transnationale spørgsmål på den transnationale scene. Hvis vi skal blive i stand til at håndtere disse udfordringer, er det nødvendigt at skabe et stærkt Europa – og et stærkt Europa kan ikke skabes uden Tyskland. Dét er vores ansvar, men det er også vores fremtid og vores interesse. Og i sidste ende er det fine, at selv om europæiske interesser og perspektiver og nationale interesser og perspektiver på kort sigt kan synes forskellige, så falder de sammen og bliver identiske på lang sigt. Behovet, ansvaret, opgavens vigtighed skal diskuteres offentligt, ikke kun i professionelle kredse bag lukkede døre.

Derfor var jeg glad og beæret over at blive bedt om at præsentere nogle af mine tanker for dette publikum. Tak!

(Oversat fra engelsk af Brita V. Andersen)

Angela Merkel: Tysklands kansler – Europa leder?

Af Stefan Kornelius

Det bliver ikke euroen eller den ukrainske krig, der kommer til at definere Merkels eftermæle, men spørgsmålet om Angela Merkel vil kunne styre Tyskland sikkert frem til en ny plads i verdensordenen, uden at EU lider skibsbrud og uden at vække skræmmende, gamle spøgelser til live.

Angela Merkel var knap nok blevet udnævnt til forbundsminister for kvinder og ungdom i 1991, før hun overvejede at forlade politik. I disse første år efter den tyske genforening indvilligede den nye stjerne fra Øst i at give en række interviews, der langt senere er blevet trykt i bogform. I disse samtaler blev Merkel spurgt om sin udholdenhed og sine drømme om at slippe ud af det politiske hamsterhjul en dag.

Flere gange udtrykte Helmut Kohls unge protegé en forfriskende tilgang til sin fremtid: droppe det hele og rejse til USA for at bo der; blive i sengen i et helt år og se hvilke muligheder, der ville vise sig; blive lærer, som hun altid havde drømt om.

Spørger man Angela Merkel i dag, vil hendes svar ikke længere give udtryk for

den slags drømme. Hun kan måske overveje tanken om at lægge det hele bag sig, men hun ville aldrig sige det højt. I dag, 25 år efter hun trådte ind i politik, og 10 år efter at hun første gang blev valgt som Tysklands kansler, er Merkel fanget i sin egen succes.

Verdens angiveligt mest magtfulde kvinde er gidsel for sit eget parti, de tyske vælgere og de globale begivenheder. Hun har ikke længere noget valg – hun kan ikke bare gå. Som garant for mindst 10 ekstra procentpoint i meningsmålingerne vil hendes kristendemokrater aldrig kunne tilgive hende, hvis hun forlod ringen.

I dag kommer hun offentligt kun med én begrundelse, når hun bliver spurgt til sin langvarige karriere i spidsen for nationen: hun gør det, fordi hun kan lide det. Nogle slapper af ved at tage ud at fiske eller på vandretur, men Merkel gør det helt klart, at for hende er det at møde på kanslerkontoret hver morgen kl. 8 og køre efter en strengt tilrettelagt tidsplan de næste 16 timer indbegrebet af en god dag. Hun elsker, siger hun, problemer, kan lide at arbejde hårdt, ser frem til at gå i dyb-

Stefan Kornelius er forfatter og journalist ved Süddeutsche Zeitung.

(Artiklen bygger på det oplæg Stefan Kornelius holdt i Festsalen, Københavns Universitet, den 2. september 2015. Den publiceres med støtte fra Europa-Nævnet).

den med komplekse spørgsmål, er glad for strategiplanlægning og tilfreds, hvis det hele ender med, at man når bare et lille skridt videre.

Ingen skeletter i skabet

Efter ti år ser der endnu ikke ud til at være nogen beskidte hemmeligheder om denne kvindes person. Hun har overlevet så godt som alle på den politiske scene: George W. Bush og snart også Barack Obama er væk. Hu Jintao og Manmohan Singh – er et overstået kapitel. Nicholas Sarkozy eller Silvio Berlusconi: mænd af i går. Kun Vladimir Putin, der er hendes jævnaldrende, ser ud til at nyde deres meget personlige rivaliseren, der går tilbage til den tid, hvor muren faldt, og de befandt sig i samme land, men på hver sin side af revolutionen.

Hvis Tyskland i dag skulle vælge ny kansler, er der ingen tvivl om resultatet. Hos socialdemokraterne i oppositionen vil der endda være enkelte, der spørger sig selv, om de ikke skulle lade være at udfordre hende.

Her efter ti år ser Merkel ud til stadig at få mere magt og ikke mindre. Det er en temmelig ukarakteristisk situation selv efter tyske standarder, hvor der ikke er begrænsninger på antallet af valgperioder, og hvor den politiske levetid generelt er længere end i andre europæiske lande. Selv Helmut Kohl var alvorligt udfordret i sin position efter seks år på kanslerposten. Den tyske genforening gav ham en ny chance. Gerhard Schroeder var slidt op og upopulær efter syv år. Kun Angela Merkel fortsætter, som om intet kan røre hende, alt imens hun omhyggeligt undgår fejltrin og løbende scanner det politiske landskab for fælder og mulige rivaler.

Nøglen til hendes succes er hendes energi og vedholdenhed. Merkel synes

utrættelig. En tilsyneladende uendelig tålmodighed kombineret med gode forhandlingsevner er et dødeligt våben i de natlange Bruxelles-forhandlinger, som synes at være opfundet specielt til hende.

Merkel var aldrig nået så langt, havde det ikke været for hendes evne til at håndtere 'det med småt': hun elsker detaljer – og hun husker dem. Hun er svær at skyde ned med argumenter, og hun vinder de fleste kampe. Merkel er ikke en ideologisk debattør; hun vil overbevises af fakta og argumenter, og hun lader aldrig en kontrovers kamme over. I hendes øjne er et kompromis godt, hvis hun kan vinde en lille smule terræn. Hun vil overbevise, ikke overvinde.

Hendes ærkemodstander, Vladimir Putin, synes at have accepteret denne forhandlingsstil som den eneste måde at vinde en diskussion med Merkel på. Da Ukraine-krisen var på sit højeste, råbte de to om kap i telefonen i en diskussion om, hvem af dem der kunne give de mest præcise koordinater for vejspærringer eller besatte bygninger.

Det diskrete lederskab

Merkels diskrete fremtræden ses af den tyske offentlighed som den foretrukne lederskabsstil. Kansleren og hendes folk passer tilsyneladende godt til hinanden. Tyskerne vil, som nok også de fleste andre folk, ikke besværes med verdens vanskelige problemer, men hellere nyde et stille og driftigt liv.

Merkel forsøger endog ikke at forklare verdenspolitikkenes hurlumhej for sit hjemmepublikum. Hun foretrækker at sende budskaber om ro og orden. Voksende gæld i Grækenland? Krig i Ukraine? Bare rolig, kansleren tager sig af det. Men nu, med det enorme antal flygtninge som ankommer til Tyskland, går det plud-

selig op for Merkels vælgere, hvilken tiltrækningskraft hun udstråler. Syrerne, der stod på pladsen foran togstationen i Budapest, råbte “Merkel, Merkel”, ikke “Europa, Europa”.

Flygtningekrisen er endnu en test for Angela Merkels politiske kompetence og overlevelsessevne. Har hun tolket sine landsmænds sindsstemning rigtigt denne gang? Langsomt begynder Tysklands tiltagende styrke og ansvar at kunne mærkes rundt om i landet på trods af kanslerens forsøg på at aflede trækket fra disse kræfter. I de sidste mange år har tyskerne ikke været plaget af større indenrigspolitiske spørgsmål: det handlede om Europa, verden og Tysklands rolle i denne hekseke-

del. Nu slår Tysklands nye styrkeposition pludselig igennem derhjemme – og de fleste tyskere er ikke helt trygge ved det.

Netop derfor er det ikke euroen eller den ukrainske krig, der kommer til at definere Merkels eftermæle. Det er et meget mere enkelt spørgsmål: vil Angela Merkel kunne styre Tyskland sikkert frem til en ny plads i verdensordnen, uden at EU lider skibsbrud og uden at vække skræmmende, gamle spøgelse til live? Meget peger på, at der er nok at tage fat på i en ny valgperiode.

(Oversat fra engelsk af Lotte Jansen)

○ ○ ○

ILLUSTRATION: ©Project Syndicate

Briterne skal ved en folkeafstemning i juni 2016 beslutte, om de fortsat skal være med i EU eller træde ud.

På randen af 'Brexit': Perspektiver på den britiske genforhandling

Af Maja Kluger Rasmussen

Camersons problem er, at mange euroskeptiske partifæller ønsker en uopnåelig 'selvmodsigtelse'. De ønsker, at Storbritannien skal være en del af det indre marked, samtidig med at UK er fri for besværlig EU-lovgivning. På et tidspunkt bliver Cameron nødt til at tvinge dem til at vælge, og dermed vil han uundgåeligt tvinge nogle af dem over i den antieuropæiske lejr. Den største fare, han står overfor, er fra dem, der vil fortsætte med at argumentere for, at de både kan få i pose og i sæk.

2015 vil formentlig blive husket som året, hvor ordene 'EU' og 'krise' var uløseligt forbundne. 2016 kan dog vise sig at blive et endnu mere udfordrende år for EU. Presset på EU's ydre grænser fortsætter, og hverken uroen i eurozonen eller flygtningekrisen ser ud til at forsvinde. Oven i det kommer, at EU for første gang i sin historie risikerer, at et medlemsland forlader EU-klubben. Det drejer sig naturligvis om Storbritanniens afstemning den 23. juni 2016, om hvorvidt landet skal blive i eller træde ud af EU. Og intet er mejslet i sten. Folkeafstemninger er notorisk svære at forudsige, og den britiske

befolkning hører til blandt de mest euroskeptiske i EU. Meningsmålinger viser et tæt løb mellem dem, der ønsker at blive i EU, og dem, der ønsker at træde ud.

Et eventuelt britisk exit fra EU (Brexit) vil sende et signal til de antieuropæiske populistere, der har vundet frem over hele EU, om at fragmenteringen og i værste fald opløsningen af EU er en reel politisk mulighed. Et Brexit vil give Beppe Grillo i Italien, Marine Le Pen i Frankrig, Geert Wilders i Holland og alle de andre populistiske kræfter vind i sejlene. Trods deres forskelligheder er de forenet i deres modstand mod EU-samarbejdet. Brexit vil uden tvivl være et hårdt slag i ansigtet på de proeuropæiske kræfter.

I denne artikel ser jeg nærmere på den aftale, som Storbritannien fik godkendt på det Europæiske Rådsmøde den 19. februar i år. Artiklen er delt op i to overordnede dele: den britiske euroskepsis og den britiske aftale med EU.

Britisk euroskepsis

Den britiske EU-skepsis bundler primært i spørgsmålet om suverænitet, hvor briterne oplever EU som et økonomisk succesfuldt samarbejde, men samtidig føler,

Maja Kluger Rasmussen er ph.d. og senioranalytiker ved Tænketanken Europa.

Britiske betænkeligheder ved EU-integrationen rammer lige i hjertet på kerneprincipperne bag EU-samarbejdet og berører den fri bevægelighed af personer, EU-rettens forrang over national ret og traktatforpligtelsen om processen hen imod en stadig snævrere union.

at dele af EU's overnationale samarbejde udfordrer den nationale selvbestemmelse. Ligesom den danske EU-skepsis er den britiske EU-skepsis i høj grad suverænitetsbaseret, fordi briterne er kritiske over for flertalsbeslutninger i EU, hvor britiske ministre kan blive stemt ned, og det nationale parlament bliver sat uden for indflydelse. I modsætning til andre EU-lande har Storbritannien en lang og rodfæstet EU-skeptisk historie. Følelsen af at være anderledes er bedst opsummeret af Winston Churchills indvending mod, at Storbritannien bliver slået sammen i et føderalt europæisk system, og hans påstand om, at Storbritannien er i Europa, men ikke en del af det.

Britiske betænkeligheder ved EU-integrationen rammer lige i hjertet på kerneprincipperne bag EU-samarbejdet og berører den fri bevægelighed af personer, EU-rettens forrang over national ret og traktatforpligtelsen om processen hen imod en stadig snævrere union. Det betyder, at en afstemning om britisk EU-medlemskab ikke kun handler om at gøre op med, om de britiske vælgere kan acceptere, hvad EU har udviklet sig til. Det handler også om at vurdere, om EU er foreneligt med britiske interesser og identitet.

Der har længe været røre i det britiske konservative parti, når det gælder opbakningen til EU. Partiet er splittet mellem et virksomhedsvenligt flertal, der gerne vil blive i EU, og et populistisk mindretal, der ønsker at forlade EU. EU-skepsissen hos de konservative er styrket i kølvandet på EU's økonomiske krise og fremgangen hos det stærkt nationalistiske UK Independence Party (UKIP) til valget til Euro-

pa-Parlamentet i 2014 og en række britiske lokalvalg.

To konservative parlamentsmedlemmer skiftede i 2014 over til UKIP og sikrede dermed partiet sine første pladser i det britiske underhus ved suppleringsvalg. UKIPs største sejr er, at det har formået at sammensmelte EU-politik med immigrationspolitik og dermed gjort hård euroskepsis til populærpolitik. Presset fra UKIP har fået Cameron til at skrue EU- og immigrationsbissen på og love en afstemning om britisk medlemskab af EU, måske i håb om at skabe ro i mere kritiske konservative kredse. Camerons Bloomberg-tale den 23. januar 2013 var et afgørende vendepunkt hos de konservative. Her lovede Cameron at genforhandle briternes medlemsbetingelser og sende aftalen til folkeafstemning.

Det konservative partis EU-skepsis omfatter en række forskellige ideologiske strømninger, der spænder fra populistisk stærkt kritiske over for immigration til Storbritannien til neokonservative, nyliberalister og 'globalister', der mener, at Storbritannien er tynget af EU's overregulering og går glip af stigende globale muligheder, såsom muligheden for selv at kunne indgå handelsaftaler med lande uden for EU. Det eneste, der binder dem sammen, er ønsket om en væsentlig ændring af forholdet mellem Storbritannien og EU og en afstemning om medlemskabet.

Splittelse hos de Konservative

EU er det emne, der splitter de konservative mest. Et vendepunkt, nogle vil sige et vulkanudbrud, hos de konservative var

oktober 2011, hvor Cameron oplevede det største oprør inden for Det Konservative Parti nogensinde, hvor EU-skepsissen for alvor kom op til overfladen. Her trodsede 81 menige konservative parlamentsmedlemmer Cameron og stemte for et forslag fra et medlem om at afholde en afstemning om Storbritanniens EU-medlemskab.

Selvom forslaget blev afvist med 483 stemmer imod og 111 for, viser størrelsen af oprøret hvor splittede de konservative er over EU-medlemskabet. Mange af rebellerne omfattede nye menige partimedlemmer fra valget i 2010, som man normalt ville forvente ville være loyale over for partiet i håb om fremtidige forfremmelser. Afstemningen viste, at der var et ustoppeligt momentum bag en folkeafstemning om britisk EU-medlemskab, hvis den konservative partiledelse skulle overleve.

Camerons problem er, at mange af hans euroskeptiske partifæller ønsker en uopnåelig 'selvmodsigelse'. De ønsker, at Storbritannien skal være en del af det indre marked, samtidig med at UK er fri for besværlig EU-lovgivning. På et tidspunkt bliver Cameron nødt til at tvinge dem til at vælge, og dermed vil han uundgåeligt tvinge nogle af dem over i den antieuropæiske lejr.

Den største fare, han står overfor, er fra dem, der vil fortsætte med at argumentere for, at de både kan få i pose og i sæk. Nogle konservative vil fortsætte med at argumentere for, at det ikke er til fordel for UK at træde ud af EU, men de tror ikke, at betingelserne i Camerons genforhandlingspakke er gode nok. De vil hævde, at et nej ikke er en afstemning om at blive i eller forlade EU, men en afstemning om bedre vilkår, hvor euroskeptikerne på et senere tidspunkt vil forsøge at få en bedre gen-

forhandling for Storbritannien. Hvis den karismatiske London-borgmester Boris Johnson tilbyder at sætte sig selv i spidsen for en sådan gruppe, får Cameron for alvor en hovedpine.

Ikke første EU-afstemning

Det er ikke første gang, at de britiske vælgere skal til stemmeurnerne om Storbritanniens EU-medlemskab. I 1975 stemte de om at fortsætte deres medlemskab af det dengang Europæiske Fællesskab (EF), efter at den tidligere Labour-premierminister Harold Wilson havde sikret sig en genforhandling af vilkårene. Labour var dengang internt splittet og ønskede en genforhandling af medlemsbetingelserne. Der blev givet en række indrømmelser fra de øvrige medlemslande, og ved folkeafstemningen den 5. juni 1975 stemte et flertal for, at UK skulle forblive medlem. Den kommende afstemning – som finder sted den 23. juni 2016 – adskiller sig markant fra afstemningen i 1975.

For det første foretog Wilson en hurtig og primært kosmetisk genforhandling med de dengang otte EF-lande uden en traktatændring og sendte aftalen til afstemning blot ni måneder senere. Men Cameron planlægger en mere grundlæggende genforhandling, der kan kræve traktatændringer.

For det andet var der i 1975 kun én avis – *Morning Star* – der anbefalede et nej til det europæiske samarbejde. I dag vil en lang række indflydelsesrige aviser formodentlig anbefale et nej, såsom *Daily Mail*, *Daily Express*, *Daily Telegraph* og *the Sun*.

For det tredje spillede det britiske erhvervsliv en afgørende rolle i 1975-afstemningen med deres opbakning til fortsat EF-medlemskab. Undersøgelser viser, at erhvervslivet i dag går stærkt ind for

Til tider kan man få det indtryk, at det britiske finansielle centrum, The City, er modstandere af britisk EU-medlemskab. Realiteten er dog den, at et flertal af finansielle virksomheder ser adgangen til EU's indre marked som afgørende for The City's fremtidige succes.

fortsat EU-medlemskab, men der er to væsentlige forskelle sammenlignet med 1975. Flere hedgefonde er imod fortsat EU-medlemskab og yder betydelig økonomisk støtte til Det Konservative Parti.

Til tider kan man få det indtryk, at det britiske finansielle centrum, The City, er modstandere af britisk EU-medlemskab. Realiteten er dog den, at et flertal af finansielle virksomheder ser adgangen til EU's indre marked som afgørende for The City's fremtidige succes. Flere af virksomhederne i The City er ejet af udenlandske selskaber, primært asiatiske, der vil lide økonomiske tab ved ikke længere at have direkte adgang til det indre marked, hvis Storbritannien ender med også at skulle forlade det europæiske økonomiske samarbejde.

Selvom der er en udbredt mistillid over for den finansielle sektor på grund af en række skandaler såsom Libor (London Interbank Offered Rate)-skandalen i 2012, kan det spille en afgørende rolle hvis netop disse virksomheder melder sig på banen i kampagnen forud for den britiske afstemning. Uafhængighedsafstemningen i Skotland i september 2014 viste netop, at erhvervslivets trussel med at rykke deres baser ud af Skotland spillede en stor rolle for svingvælgerne. Det samme kan gøre sig gældende i den forestående britiske afstemning.

Splittede vælgere

Den nyeste meningsmåling, foretaget af Ipsos-Mori i december 2015, viser, at 53 pct. af de adspurgte ønsker at blive i EU, mens 36 pct. ønsker en udmelding, og 11 pct. er i tvivl. Briternes holdning til de-

res EU-medlemskab er kendetegnet ved et skarpt socialt skel:

- Jo længere uddannelse man har, jo mere tilbøjelig er man til at stemme for at blive i EU
- Lavindkomstgrupperne og dem med mindre jobsikkerhed er mere tilbøjelige til at stemme for Brexit end højindkomstgrupperne og dem i relativt sikre erhverv.
- Vælgernes holdning reflekterer partiernes positioner. 72 pct. af UKIPs vælgere er imod fortsat EU-medlemskab, mens størstedelen af vælgerne fra Labour (62 pct.), liberaldemokraterne (64 pct.) og det skotske uafhængighedsparti (63 pct.) ønsker at blive i EU. De konservatives vælgere er splittede med 45 pct. for og 55 pct. imod (YouGov (2015) 'Analysis: the big dividing lines on the EU are age, education and newspaper readership').
- Holdningen til indvandring er den stærkeste indikator for, om man ønsker at blive i eller forlade EU. Dem, der er kritiske over for immigration – og som samtidig mener, at migration påvirker britisk økonomi, velfærdssystemer og kultur negativt – er typisk tilbøjelige til at ønske Brexit.

YouGov-undersøgelser viser, at begrænsning af immigrationen til Storbritannien fra andre EU-lande og restriktioner af immigranternes adgang til sociale ydelser er absolutte kardinalpunkter for de britiske svingstemmere. Det springende punkt for udfaldet af en eventuel afstemning om britisk EU-medlemskab er, hvad svingvælgerne stemmer, og ikke mindst hvem der møder op til stemmeurnerne.

Siden begyndelsen af 1970'erne har der været over 50 folkeafstemninger i EU om forskellige aspekter af den europæiske integration. Forskning viser, at særligt fire faktorer spiller en afgørende rolle for folkeafstemningsudfald:

- **Kampagnen forud for afstemningen:** Tidlige meningsmålinger er ofte en ringe indikator for stemmeudfaldet. EU-holdninger er mere omskiftelige end stemmeintentioner til nationale parlamentsvalg. Mange vælgere er i tvivl og bliver hjemme i sofaen på afstemningsdagen. Den største udfordring for de britiske partier bliver derfor at få folk til stemmeurnerne. EU-skeptikere er ofte mere tilbøjelige til at stemme end pro-europæerne. En mat kampagne med en ringe valgdeltagelse på afstemningsdagen vil komme de hårde EU-skeptikere til gode.
- **Partisignaler:** Vælgere søger ofte vejledning hos det parti, de føler sig tættest på. Når partier er internt splittet, såsom de britiske konservative, bliver det sværere for partierne at sende signaler til deres vælgere, og stemmeudfaldet bliver mere usikkert.
- **Status quo:** Vælgere er ikke risikovillige og stemmer ofte for at bevare status quo, hvis alternativet er et radikalt brud med status quo.
- **Afstemninger handler ikke kun om det, der stemmes om:** Problemet med folkeafstemninger er, at man kan stille ét spørgsmål, men vælgerne svarer på et andet spørgsmål. EU-afstemninger bliver ofte brugt som en kæp til at tæve den siddende regering med, eller kommer til at handle om, hvad vælgerne mener om emnet generelt, i stedet for at forholde sig specifikt til det, der stemmes om.

Der er ingen tvivl om, at udfaldet af den

britiske afstemning er yderst usikkert, og at risikoen for et Brexit er reel. I den sidste del af artiklen ser jeg nærmere på Camerons reformkrav, hvad der skal til for at imødekomme dem, og reaktionerne fra de andre 27 EU-lande.

Den britiske aftale med EU

Cameron har længe i offentligheden været vag omkring, hvilke konkrete EU-reformer han ønskede. Det har været til stor frustration for de øvrige EU-lande og ikke mindst det britiske parlament, der har følt sig dårligt informeret. Cameron talte dog længe om fire områder for reform: retfærdighed, suverænitæt, immigration og konkurrencedygtighed. Alle disse områder har han fået indrømmelser på.

Retfærdighed handler om, at Storbritannien ønsker en sund og rask eurozone, men eurolandene må ikke diskriminere ikke-eurolandene. Eurolandene har et indbygget kvalificeret flertal (dvs. 55 pct. af medlemslandene, der repræsenterer 65 pct. af EU's befolkning) og landene uden for euroen har ikke nok stemmer til at udgøre et blokerende mindretal. UK har længe været bekymret for, at landene uden for euroen kan blive kørt over af eurolandene.

Indtil juli 2015 blev denne frygt set som hypotetisk, men UK's frygt materialiserede sig i sommer, da den europæiske finansielle stabiliseringsmekanisme (EFSM) blev brugt til at holde Grækenlands økonomi oven vande ved at yde dem et overgangslån. Landene uden for euroen var ikke til stede da denne beslutning blev truffet, på trods af at UK er den anden største garantistiller til EFSM. Da Storbritannien udtrykte sin utilfredshed til Kommissionen, fik briterne det svar, at eurolandene havde et kvalificeret flertal, og derfor ikke behøvede overbevise Storbri-

tannien. Det var næppe noget, der var populært hos den britiske regering, og som følge heraf gjorde Cameron 'retfærdighed' til et af sine kernekrav. Tre mulige løsninger har derfor været diskuteret i konservative rækker:

- Indskrive i traktaten at EU er en union med flere valutaer.
- Give lande uden for euroen mulighed for at forsinke og blokere nye EU-regler, der måtte underminere det indre markeds integritet gennem fx en Ioanina-bis mekanisme.
- Indføre nye satser for det blokerende mindretal, så ikke-eurolandene kan blokere beslutninger.

Disse forslag fik ikke opbakning af Det Europæiske Råd. I stedet fik Cameron symbolske forsikringer om, at eurolandene ikke må diskriminere mod ikke-eurolandene.

Suverænitetetsdagsordenen har to ben. Det første ben handler om at undtage Storbritannien fra processen hen mod en stadig snævrere union. I Det Europæiske Råds konklusioner fra juli 2014 fik Cameron dog allerede en håndsrækning da det blev indført, at processen hen mod en stadig tættere union giver mulighed for flere forskellige integrationsniveauer for forskellige lande. Det er forholdsvist ukontroversielt at få dette indskrevet i en britisk protokol, når traktaterne åbnes næste gang, à la modellen for den danske Edinburgh-aftale. Derfor er det nu også blevet en del af den britiske aftaletekst. Undertagelsen fra "processen hen mod en stadig snævrere union" har stor symbolværdi for Storbritannien, da briterne tolker det som processen hen mod en politisk union og ikke en hyldest af nærhedsprincippet, som sætningen også handler om, hvis man læser den færdig, "...hvor beslutningerne træffes så tæt på borgeren som muligt".

Det andet ben handler om at give nationale parlamenter mere tyngde i EU's beslutningsproces ved at supplere nationale parlamenters gule og orange kort med et (light) rødt kort, hvor nationale parlamenter har mulighed for at blokere forslag fra Kommissionen, når de finder, at et forslag strider mod nærhedsprincippet. I aftaleteksten fik Storbritannien med, at nationale parlamenter kan blokere Kommissionsforslag inden for 12 uger efter de er fremsat, såfremt 55 pct. af nationale parlamentariske kamre i EU mener, at det strider mod nærhedsprincippet. Der er dog lille appetit fra nationale parlamenter til at spille en stopklodsrolle. De fleste nationale parlamenter vil hellere spille en konstruktiv og proaktiv rolle, hvor de har mulighed for at spille deres holdning tidligt ind i processen ved at kommentere på Kommissionens lovforslag.

Muligheden for at indføre et besluttet rødt kort, hvor protokollen for nationale parlamenter skal ændres (lig med traktatændring) er meget lille. Det er mere realistisk, at Cameron får lovning på, at det gule og det orange kort i højere grad respekteres fremover.

Immigration handler om at lave restriktioner på ikke-britiske EU borgers adgang til britiske velfærdsydelser. Det gælder muligheden for at indekserer børnepenge, der sendes ud af Storbritannien, og muligheden for at begrænse ikke-britiske EU-borgers adgang til sociale ydelser (skattefradrag og boligstøtte). EU-traktaten forbyder diskrimination mod arbejdstager, når det gælder beskæftigelse, aflønning og arbejdsvilkår, men ikke når det gælder sociale- og skattemæssige fordele.

EU imødekom de to britiske krav gennem sekundærlovgivning. Storbritannien har fået muligheden for at trække i en nødbremse og begrænse nyttilkomne EU-

borgeres adgang til de såkaldte 'inwork benefits' (skattefradrag for de lavest lønnede) i fire år. Nødbremser kan kun aktiveres, hvis Kommissionen og Rådet vurderer, efter anmodning fra Storbritannien, at det britiske sociale system er under belastning. Det er dog usikkert om Europa Parlamentet vil gå med til at indføre karensperioder, når disse forslag skal behandles under den fælles beslutningsprocedure. Dertil kommer usikkerheden om EU-domstolen, der kan tænkes at tolke nødbremser som indirekte diskrimination.

Konkurrencedygtighedsdagsordenen er den mindst kontroversielle af alle Camerons krav, da den flugter med den dagsorden Juncker-Kommissionen og det Europæiske Råd fører. Det gælder blandt andet handelsaftalen med USA, bedre implementering af servicedirektivet og digitaliseringen af det indre marked – alle sammen tiltag UK bakker op om. Mere konkret ønsker Storbritannien at Kommissionen fastholder sit momentum.

Variierende opbakning til Cameron

Opbakningen til UK's reformdagsorden er størst hos de nordeuropæiske lande, her-

under Danmark, Sverige og Holland. De øst- og centraleuropæiske lande forholder sig meget kritisk til UK's immigrationsdagsorden og fik derfor med i aftaleteksten, at indeksering af sociale ydelser kun fremover må gælde børnepenge og ikke andre ydelser.

De sydeuropæiske lande har hele vejen igennem virket forholdsvis indifferente overfor Camerons reformønsker, og har andre mere presserende problemer at forholde sig til. Frankrig og Tyskland ønsker at styrke ØMU'en og ønsker under ingen omstændigheder at give ikke-euro-landene nogen former for blokerende vetoet på det indre marked.

Derfor fik Storbritannien ikke andet end symbolske erklæringer på dette område. Derimod bakker de stærkt op om konkurrence- og suverænitedagsordenen. Spørgsmålet er nu om aftalen er nok til at Cameron kan vinde de britiske vælgers gunst i en tid, hvor både den britiske befolkning, Labour og de konservative er splittede. Den 23. juni er en skæbnedag for Storbritannien.

FOTO: Manu_le_manu via Flickr

Det er sandsynligt, at formanden for Front National, Marine le Pen, vil kunne gå videre til anden runde af præsidentvalget i 2017. Hvis det sker, vil det vende op og ned på det politiske landskab i Frankrig.

Frankrig i frontlinjen

Af Jørn Boisen

I 2012 gik Francois Hollande til valg på, at han ville normalisere præsidentembedet. Det var hårdt tiltrængt efter Nicolas Sarkozys hysteriske regeringsstil, men bortset fra den mere afdæmpede præsident er der ikke meget, der har været normalt i Frankrig siden. På afgørende punkter synes Frankrig at være begyndt at mutere. Det er fanget i en økonomisk stagnation. Det politiske system er låst fast i et konfrontatorisk og ufrugtbart system, der er ude af stand til at reformere sig. Krisen symboliseres af den stadigt større tilslutning til Front National, der nu for alvor truer de regeringsbærende partier. Endelig er Frankrig ved skæbnens ironi blevet det land, som det i praksis påhviler at forsvare Europa mod konsekvenserne af den katastrofale Irak-krig, hvilket forstærker de interne spændinger mellem de muslimske franskmænd og de andre.

Frankrig synes at være kastet ud i en langvarig identitetskrise, der påvirker alle aspekter af det politiske liv og skaber en mur af mistillid mellem folket og dets ledere. Den franske befolkning har mar-

kant mindre tillid til fremtiden end andre lande i Europa. Selv når der korrigeres for alt (økonomi, sundhed, alder, job), vil en franskmænd være markant mere pessimistisk end sin engelske eller spanske nabo. Det underlige er imidlertid, at franskmændene generelt (over 70 pct.) er tilfredse på egne vegne. Det er som kollektivt, at tilliden til fremtiden er katastrofalt lav. 80 pct. af franskmændene ser med skepsis på deres nations fremtid.

Denne pessimisme er lige så dybtliggende, som den er svær at give en entydig forklaring på. Man kan dog fremhæve to faktorer, der er specifikke for Frankrig. En måling af tillid er et perceptionsindeks, og et perceptionsindeks er relativt. Dårligt stillede mennesker, som det går lidt bedre for, har tendens til at føle tillid, mens velstillede mennesker, som det går lidt dårligere for, har tendens til pessimisme. Den franske befolkning er i den sidste situation.

Man kan stadig sige, at landet på mange punkter stadig 'punches above its weight', men i forhold til gaullismens storhedstid i 1960'erne er der immervæk tale om et tab af magt, prestige og indfly-

Jørn Boisen, Ph.D er institutleder ved Institut for Engelsk, Germansk og Romansk, Københavns Universitet. Han primære forskningsområder er bl.a. det tyvende århundredes franske litteratur, litteraturteori og filosofi; fransk idéhistorie samt fransk historie og samfund.

Hvis man ser på EU, er det ikke så længe siden, at det var hævet over enhver diskussion, at Frankrig sammen med Tyskland var både leder og motor i det europæiske samarbejde. Frankrig har tabt denne status i dag, hvor Tyskland på godt og ondt er blevet toneangivende.

delse, og det er noget, der konstant bliver italesat. Hvis man ser på EU, er det ikke så længe siden, at det var hævet over enhver diskussion, at Frankrig sammen med Tyskland var både leder og motor i det europæiske samarbejde. Frankrig har tabt denne status i dag, hvor Tyskland på godt og ondt er blevet toneangivende.

De mange euroskeptikere er måske ligeglade, men dette tab er symbolsk for noget andet og større: det oplevede tab af anseelse og indflydelse på den internationale scene og tabet af tro på sig selv. Allerede i det 19. århundrede satte den amerikanske psykolog William James vores selvværd på formel: selvværd = succes/ambitioner (selvværd er lig med succes divideret med ambition). Det er bemærkelsesværdigt, i hvor høj grad store og mellemstore magter (Rusland, Kina, Iran, Saudi Arabien) er besat af spørgsmålet om status, og Frankrig er ingen undtagelse. De høje ambitioner forklarer det lave selvværd.

Et andet forhold er, at den franske befolkning generelt anlægger en ekstremt skeptisk analyse af globaliseringen. Skønt mange store franske firmaer klarer sig glimrende internationalt, ser den franske middelklasse overvejende globaliseringen som en trussel mod erhvervede rettigheder.

Det er symptomatisk, at antiglobaliseringsbevægelsen Attac er udsprunget af et fransk intellektuelt miljø omkring tidskriftet *Le monde diplomatique* i 1998 som en reaktion mod deregulerede finansmarkeder. Det er også karakteristisk, at den mest markante franske økonom, Thomas Piketty, er slået igennem inter-

nationalt med en analyse af en systemfejl i liberalismen (Thomas Piketty, *Kapitalen i det 21. århundrede*, Gyldendal, 2014):

1) at det meget bedre kan betale sig at være rig og doven end fattig og flittig og 2) at det er ved at udvikle sig til en trussel mod stabiliteten i det moderne samfund. Det er velkendt, at 1 pct. af klodens befolkning ejer 50 pct. af værdierne, og også i Frankrig stikker de meget rige af fra resten af samfundet: de 500 rigeste er i løbet af 2015 blevet 26 pct. rigere. Man kan mene, hvad man vil om Pikettys teser, men han sætter fingeren på et forhold, der ikke blot fornemmes, men som også kan konstateres objektivt i Europa og Nordamerika: Middelklassen er ved at komme under pres, og meget tyder på, at det kun bliver værre.

Hvor globaliseringsproblematikken i Danmark nærmest udelukkende knyttes til spørgsmålet om indvandring og islam, er analysen mere bredspektret i Frankrig, og den indbefatter altså en kritik af tidens liberale ortodoksi.

Identitetskrise og legitimitetskrise

Præsident Hollande blev båret til magten på to forventninger hos vælgerne: 1) at få skabt vækst i Frankrig, så arbejdsløsheden kunne nedbringes og 2) at få gjort op med den europæiske 'austerity'-politik – streng budgetdisciplin, nedskæringer af offentlige ydelser og gradvis afvikling af velfærdsstaterne – der truede med at gøre krisen i middelhavslandene endnu dybere og i sidste ende splitte EU.

Ingen af delene lykkedes. Det blev i 2012 anslået, at en årlig vækst på 1,7 pct. ville gøre det muligt at mindske arbejds-

løsheden, men Frankrig har ikke været i nærheden af sådanne vækstrater; i 2015 var den på 1,1 pct. Opgøret med Wolfgang Schäubles 'austerity' blev også en fiasko, der viste, at det er Tyskland, der bestemmer, hvor skabet skal stå, når det gælder EU's økonomiske politik.

Den socialistiske regering har ikke kunnet levere, og det kunne den borgerlige UMP-regering under præsident Sarkozy heller ikke. For mange minder fransk politik mere og mere om et stormagasin i Sovjetunionens storhedstid – et stormagasin, der ikke har noget at sælge, og hvor man intet kan købe. Alt hvad vælgerne efterspørger er ikke til at opdrive: international anseelse, økonomisk vækst, social sikkerhed, et trygt samfund, velfungerende skoler og universiteter, der kunne gøre social mobilitet mulig.

Den grundlæggende magtesløshed har kastet de regeringsbærende partier ud i en identitets- og legitimitetskrise. Både højre og venstre er berørt, men ikke på samme måde. Det franske socialistparti (PS) gennemlever en historisk identitetskrise. Partiet er splittet mellem en egentlig venstrefløj, der kræver håndfaste sociale tiltag for at imødegå globaliserings skadelige virkninger, og en social-liberal fløj, der kun adskiller sig fra højrefløjen ved lejlighedsvis værdipolitiske tiltag som fx loven om homoseksuelle ægteskaber. Hen imod årtusindskiftet syntes de socialdemokratiske ledere i Europa at vende ryggen til de oprindelige socialdemokratiske værdier – kampen for social retfærdighed gennem offentlig organiseret solidaritet – for at tage en mere liberal drejning. Det var den 'tredje vej', teoretiseret af Anthony Giddens (Anthony Giddens & Tony Blair (1998) *The Third Way. The Renewal of Social Democracy*. Cambridge, Polity. 1998) og

praktiseret af Tony Blair i Storbritannien, Bill Clinton i USA, Wim Kok i Holland, Gerhard Schröder i Tyskland og Poul Nyrup Rasmussen i Danmark.

Det lykkedes imidlertid ikke de franske socialister at tage det liberale sving sammen med de andre. Den egalitære arv fra revolutionen vejede så tungt på både strukturer og mentalitet, at partiet ikke var i stand til at gennemføre de ønskede liberale reformer. De forskellige tiltag blev mødt af massiv modstand, både i befolkningen og i partiet, og blev taget af bordet. Da subprime-krisen brød ud i 2008, var løbet kørt. De andre venstrefløjspartier havde taget deres liberale drejning nogenlunde ubemærket i ly af opgangstider. I modgangstider er de dobbelt svære at gennemføre, og det er ikke overraskende ikke lykkedes for PS.

Det store borgerlige parti har utroligt nok ikke formået at drage fordel af socialisternes krise. Partiet hed indtil maj 2015 Union pour un Mouvement Populaire (UMP), og efter maj 2015 Republikanerne (Les Républicains - LR). Navneskiftet er symptomatisk for et parti på jagt efter en leder og en strategi. Det kom i stand efter en tre år lang og nærmest selvmorderisk legitimitetskrise, der tog sin begyndelse, da Sarkozy trådte ud af politik efter valgnederlaget til Holland i 2012. Der blev i november 2013 afholdt formandsvalg mellem den hidtidige generalsekretær for partiet, Jean-François Copé, og den tidligere premierminister under Sarkozy, François Fillon.

Dette formandsvalg udviklede sig til en farce, der fik én til at tænke på den gamle vittighed om det korsikanske borgmestervalg, hvor den ene kandidat fik 80 pct. af stemmerne, men alligevel ikke blev valgt til posten, eftersom den anden kandidat fik 120 pct. Der er 213.000

stemmeberettigede medlemmer i UMP, og de delte sig i nøjagtigt to lige store lejre, således at begge kandidater efter valget kunne erklære sig selv for vindere. Optællingen på dagen viste, at Copé havde opnået 50,28 pct. af stemmerne, men det var kun, fordi man havde glemt – eller gemt – stemmesedlerne fra de oversøiske departementer (der er en tidsforskel på 6 timer); med de oversøiske stemmer ville Fillon (vistnok) vinde med et mulhår. Copé blev imidlertid indsat som formand, men aldrig anerkendt af sine modstandere, og partiet var langsomt ved at gå til i interne stridigheder.

Sager om svindel

Stemningen blev ikke bedre af, at partiet er indblandet i en lang række svindelsager. Copé og Sarkozy og en stor del af partiapparatet mistænkes for omfattende svindel i forbindelse med valgkampen i 2012, den såkaldte Bygmalion-affære. Der er ingen tvivl om, at der foreligger strafbare forhold: Ulovlige midler (over 17 millioner euro) er blevet kanaliseret over til Sarkozys valgkamp ved hjælp af falske fakturaer fra et kommunikationsbureau, Bygmalion, med tætte forbindelser til Copé. Det er overordentlig usandsynligt, at de to mænd ikke skulle have vidst, hvad der foregik. Spørgsmålet er, om det kan bevises. Sagen hænger stadig som et damoklessværd over Sarkozy og er et reelt handicap i hans ambitioner om at genvinde præsidentposten 2017.

I juni 2014 blev formandsrodet for meget, og Copé blev sat fra posten og erstattet af et triumvirat, der stod for ledelsen, til Sarkozy, som i mellemtiden er vendt tilbage til politik, vandt formandskabet ved en urafstemning i partiet i december 2014. Sarkozy vandt forholdsvis overlegent, med knap 65 pct. af de afgiv-

ne stemmer, men krisen er ikke slut endnu. Formandsposten i partiet er nemlig kun en affyringsrampe til præsidentvalget – det eneste valg, der for alvor betyder noget i Frankrig. Men her står partiet over for et yderst interessant strategisk valg, for den borgerlige kandidat, der har størst chance for at vinde præsidentposten, er ikke Sarkozy, men Alain Juppé.

En meningsmåling, der blev offentliggjort d. 2. januar 2016, viser at 3 ud af 4 franskmænd foretrækker, at hverken Sarkozy eller Hollande stiller op. 88 pct. af vælgerne ønsker faktisk en generel udskiftning af politikerstanden. Den eneste fremtrædende politiker, som har et flertal bag sig (56 pct.), er Juppé. Det er jo klare tal, men det er alligevel ikke sikkert, at Juppé bliver den borgerlige spidskandidat, for LR udpeger deres kandidat ved et primærvalg, og Sarkozy er måske ikke den mest populære blandt de franske vælgere, men han er klart den mest populære blandt LR's medlemmer. Det bliver reglerne for stemmeret til primærvalget, der kommer til at afgøre sagen – og muligvis præsidentvalget.

Også i Frankrig tales der om, at højrefløjen har vundet værdikampen, men det er uklart, hvad det egentlig er for et højre, der har vundet, for det borgerlige Frankrig er delt i to inkompatible fløje, der kun kan blive enige om, at de ikke er til venstre:

På den ene side en fløj, der står fast på højres traditionelle værdier, og på den anden en fløj, der jubler over de frie markeds kræfters triumf. Sarkozy, der i årevis behændigt har surfet rundt mellem de forskellige strømninger, forsøger nu at bygge bro ved at markedsføre en slags 'autoritær liberalisme' à la Tea Party, men alene spørgsmålet om strategien i forhold til Front National er nok til, at par-

Det politiske landskab i Frankrig har altid været en blanding af revolutionære drømme og bondefornuft, men 'det dybe Frankrig', der før var garant for mådehold, stabilitet og sammenhæng, bidrager nu selv til angsten og forvirringen. Det er, som om fransk politik har mistet sit tyngdepunkt, for det er på landet, at FN står stærkest.

tiet begynder at knage i fugerne. Efter regionalvalget i december smed Sarkozy således næstformanden Nathalie Kosciusko-Morizet ud af partiets direktion, fordi hun var uenig i valgstrategien over for Front National.

Folket mod eliten

Når det kommer til økonomien, er der kun homøopatiske forskelle mellem idéerne til højre og venstre, og den notorisk manglende evne og vilje til at samarbejde hen over midten afslører den politiske kamp som et spil om forbindelser og personlige ambitioner. Det er i denne kontekst, at Front National (FN) er begyndt at udgøre en reel trussel mod det politiske system.

Det er almindeligt anerkendt, at tilslutningen til det højreradikale parti FN direkte kan forstås som en indikator for nationens tilstand: jo højere tilslutning, jo værre går det. Som alle populistiske bevægelser udspringer også FN af desillusion og skuffelse over magthaverne.

Der har altid været mere eller mindre ekstreme højregrupperinger i fransk politik, men tilslutningen ved det sidste valg, regionalvalget december 2015, var på knap 28 pct., og det er uhørt. Det vidner om, at et eller andet afgørende er blevet afsporet i det politiske system. Det politiske landskab i Frankrig har altid været en blanding af revolutionære drømme og bondefornuft, men 'det dybe Frankrig', der før var garant for mådehold, stabilitet og sammenhæng, bidrager nu selv til angsten og forvirringen. Det er, som om fransk politik har mistet

sit tyngdepunkt, for det er på landet, at FN står stærkest.

FN's tilsyneladende uimodståelige fremgang er det helt store tema i fransk politik. FN nøjes ikke med at sættes den politiske dagsorden; partiet er simpelthen blevet den politiske dagsorden. Det er åbenbart, at partiet lukrerer på den generelle afpolitisering af samfundet, et fænomen som man ser ikke blot i Frankrig, men også i Italien og i Norden. Denne afpolitisering manifesterer sig for det første ved en dyb mistillid til samfundets eliter, først og fremmest den politiske elite, men også medier og institutioner, og for det andet ved, at det gamle horisontale skel mellem højre og venstre, der går tilbage til den franske revolution, er blevet så udvisket og meningsløst, at man er på vej tilbage til et endnu ældre vertikalt skel: elite og folk, top og bund, palazzo og piazza, som Francesco Guicciardini definerede i det 16. århundrede. Frankrig er en politisk nation, og derfor rammer fraværet af klare, identificerbare politiske projekter ekstra hårdt.

Front National

Trods den store vælgertilslutning har FN kun haft minimal magt i fransk politik, og derfor kan partiet stadig tage patent på folkets oprør mod eliten. Et genkommende spørgsmål hos de franske kommentatorer er, om stemmerne på FN er rene proteststemmer, eller om det er tilslutningsstemmer.

Det er på den ene side sikkert, at FN samler utilfredse vælgere fra både højre og venstre. Den franske valgforsker

Hervé le Bras karakteriserede det som at købe en lottokupon. Man har prøvet alt andet, men det har ikke virket, så nu satser man som en sidste udvej på noget helt andet. Man regner egentlig ikke med at vinde, men man ved jo aldrig. Det er formentlig en nitte, men man vinder ikke, hvis man ikke satser. Mange af FN's vælgere tænker på den måde. Sandsynligheden for at tabe er større end for at vinde, men det er det sidste skud i boksen.

På den anden side er det lige så sikkert, at FN har forsøgt at stable et troværdigt politisk projekt på benene, og der er stadig flere, der stemmer på FN, fordi de mener, at partiet repræsenterer en nødvendig fornyelse. Partistifteren Jean-Marie le Pen gik ikke efter magten; et protestpartis raison-d'être er at protestere, ikke at regere – i hvert fald ikke lige med det samme. Hans datter, Marine le Pen, der overtog partiet i 2011, er imidlertid af en anden opfattelse; hun vil udfordre de traditionelt regeringsbærende partier i en kamp om magten. Partiet har derfor under Marine le Pen forfulgt en såkaldt normaliseringsstrategi. Det mest markante punkt har været opgøret med det radikale højres traditionelle antisemitisme. Analysen er, at intet parti kan gøre sig håb om indflydelse, hvis det mere eller mindre skjult lufter antisemitiske synspunkter – en af Jean-Marie le Pens specialiteter.

Også på det kønspolitiske har der været udvikling. Der er lagt en effektiv dæmper på homofobien, og partiet er også åbent over for en mere moderne familiestruktur. Det er således bemærkelsesværdigt, at partiet ikke spillede nogen synderlig rolle i højrefløjens første store værdioprør mod Francois Hollande, nemlig de store demonstrationer mod

homoseksuelle ægteskaber (2012-3), skønt de både i udtryk og indhold var ganske tæt på gammelt Front National-hjerteblood. Det var et strategisk valg, der viser to ting: For det første, at FN vil være et moderne parti, der også henvender sig til unge mennesker; for det andet, at det 'moderne' tema er et vigtigt element i partiets anti-muslimske dagsorden. Som man ved, er troende muslimer helt på linje med praktiserende katolikker, når det kommer til kønspolitik.

Jo længere Marine le Pen når på sin lange march mod anstændighed, jo farligere bliver hun for de gamle partier, PS og LR. Ved regionalvalget i december 2015 opnåede FN 28 pct. af stemmerne. Partiet blev slået på strengen denne gang, men varslerne for fremtiden er ikke til at tage fejl af. Det er højst sandsynligt, at Marine le Pen vil kunne gå videre til anden runde af præsidentvalget i 2017. Hvis det sker, vil det vende op og ned på det politiske landskab i Frankrig, også selvom Marine le Pen sandsynligvis taber til sidst, og det vil formentlig betyde enden for et af de traditionelle partier.

Normalt forløber en præsidentkampagne i Frankrig således, at man i første runde er så skarp og så markant som muligt for at tiltrække stemmerne inden for sin egen blok, mens man i anden runde prøver at være konsensual og samlende for at tiltrække stemmer fra den anden blok. Hvis Marine le Pen tager en af pladserne i anden runde, hvad hun formentlig gør, bliver præsidentvalget i virkeligheden afgjort i første runde, hvor det bliver altafgørende for de gamle partier at nå videre til anden runde. Det placerer valgstrategierne i PS og LR foran problemer, der kan minde om cirkelns kvadratur: De skal føre en midtsøgende kampagne, på samme tid som kernevæl-

gerne både til højre og venstre efterspørger mere markante synspunkter. Det øger risikoen for en politisk kakofoni, der kun vil gavne FN endnu mere.

Frankrig efter terror

Den tredobbelte krise – økonomi, institutioner, identitet – er bagtæppet for de terrorhandlinger, der ramte Frankrig i 2015. Man kan ikke forklare radikaliseringen udelukkende med økonomiske forhold, men de skaber en kontekst, hvor sociale problemer bliver etnificerede – eftersom de dårligst stillede er indvandrere – og dernæst gjort religiøse – eftersom de fleste indvandrere er muslimer).

Andre faktorer bidrager til at sætte Frankrig i første linje. Historien vejer stadig tungt, og især forholdet til Algeriet og algeriske franskmænd er kompliceret. Frankrig fører direkte krig mod jihadistiske grupperinger i Sahel. Det stikker ud ved at definere sig som et verdsligt land, og det håndhæver verdsligheden, ligesom det efter karikaturkrisen i 2005 aktivt har forsvaret *Jyllands-Postens* og alle andres ytringsfrihed. Frankrig har også det største og det bedst integrerede muslimske samfund i Europa, men selve størrelsen gør, at selv minoritetsgrupper af radikaliserede unge kan få tilstrækkelig kritisk masse til at gøre skade.

Endelig skyldes angrebet på Frankrig, at den internationale jihadisme har skiftet strategi. I stedet for at gå efter den fjerne fjende, USA, har man vendt sig mod den nære fjende, Europa, der ses som Vestens bløde bug. Det taktiske ræsonnementet er det velkendte: provokation – repression – mobilisering. Målet er at drive en kile ind mellem den muslimske befolkning og resten af samfundet og gøre modsætningsforholdet så stærkt, at der udbryder borgerkrig. Af ovennævnte

te grunde er Frankrig det oplagte sted at prøve denne nye taktik.

Det franske samfund har indtil videre reageret sundt på terrorangrebene. Man har for en tid erindret, at der er vigtige ting i livet end økonomi, og nationen har samlet sig om sine grundlæggende værdier, som man fx så det ved den store march den 11. januar 2015. Uanset utilfredsheden med Hollande, er der enighed om, at han har levet op til sit ansvar som præsident, både efter *Charlie Hebdo* og efter d. 13. november, og man har undgået at de etniske spændinger har udartet.

Tilbage står spørgsmålet om, hvordan man kan bekæmpe terrorisme med retsstatens midler. For samfundet er terrorister en slags hyperforbrydere, for statens magtmidler virker ikke på dem. Grundlaget for al strafferet er, at forbrydere gerne vil nyde gevinsten af deres forbrydelse, og at de i udgangspunktet helst ikke vil slås ihjel. Almindelig strafferet er magtesløs mod folk, der gerne vil dø. I terroristernes egne øjne er de soldater, men de er ikke almindelige soldater, for de overholder bevidst ikke krigens love, deriblandt den fundamentale skelnen mellem militære og civile.

Indenrigspolitisk har svaret i Frankrig været en undtagelsestilstand, der sætter ind, hvor det kan gøre en forskel, nemlig ved at indskrænke potentielle terroristers, men også alle andres, mulighed for at holde noget hemmeligt.

Udenrigspolitisk handlekraft

Udenrigspolitisk er svaret mere bredspektret og skriver sig ind i en generel strategisk nyorientering. Mens præsident Hollande har haft svært ved at gennemføre noget af betydning indenrigspolitisk, har han vist sig overraskende handlekraft-

tig udenrigspolitisk. Det forventes af en socialistisk præsident, at der bliver sat fokus på bløde områder som menneskerettigheder, men det har på ingen måde været tilfældet med Hollande. Han er pragmatiker, han fører realpolitik, og han er ganske effektiv.

Den militære intervention i Mali, operation Serval (2012-), kan tjene til eksempel. Det var en absolut nødvendig operation, risikoen for en terrorstat fyldt med svært bevæbnede jihadister lige syd for Middelhavet, og midt iblandt andre i forvejen skrøbelige stater, var overhængende. Diplomatiisk var den fremragende forberedt: Frankrig havde sikret opbakning fra FN's sikkerhedsråd og fra en enig Afrikanske Union. Militært var den hurtig, effektiv og gennemført forholdsvis beskedne midler. Frankrig er stadig i Mali og er nu militært og humanitært engageret i hele Sahel-bæltet, hvor en række vaklende demokratier understøttes. Frankrig får fuld moralsk opbakning fra NATO og EU, men ikke så meget andet.

Det er, som om der er sket en implicit arbejdsfordeling i forhold til kriserne i Mellemøsten og Nordafrika: Tyskland tager sig af det humanitære, Frankrig tager sig af forsvaret, men hverken i Frankrig eller Tyskland er der udbredt tilfredshed med, at favoritdisciplinen blandt EU-landene er blevet hurtigløb væk fra ansvaret.

Siden 1960'erne har Frankrig arbejdet på at etablere et 'Europæisk forsvar', ikke en egentlig alliance, men et samarbejde, der skulle sikre, at EU for det første havde en stemme i international politik og for det andet en mulighed for at gribe ind. Frankrig er imidlertid konstant løbet ind i det samme paradoks: Den eneste troværdige militærpartner i Europa er Storbritannien, sammen står de to lande

for mere end 50 pct. af Europas forsvarsudgifter. Hvis der skal laves noget seriøst, skal det laves med briterne. På samme tid er briterne utænkelige som politiske partnere. De har fra starten nedlagt veto mod ethvert initiativ i retning af et fælles europæisk forsvar, og siden Irak-krigen har de orienteret sig mere og mere mod en atlantisk neo-isolationisme.

Det virker, som om Frankrig er det eneste EU-land, der har taget bestik af to ellers helt åbenlyse forhold: 1) at meget konkrete trusler hober sig op øst og syd for Europa; 2) at USA er ved at trække sig ud af Europa. Afgørende for Hollandes strategiske tænkning var USA's kovending i Syrien-konflikten i 2013, hvor Frankrig havde lagt sig i sin partners baghjul, men stod alene tilbage, da Obama trak følehornene til sig og indgik en aftale med russerne om Assads kemiske våben.

Institutionerne – FN, NATO, EU – er stadig vigtige rammer for Frankrig; de er bare ikke meget bevendt, når det gælder om at løse konkrete problemer. Derfor er Frankrig begyndt at orientere sig bort fra institutionerne og i retning af mere målrettede og kortvarige koalitioner, som fx den overraskende koalition med Rusland i kampen mod islamisk stat.

Diplomatiets genfødsel

Terrorhandlingerne i 2015 kaster naturligvis et særlig grumt lys over et Frankrig, der er indenrigspolitisk splittet og udenrigspolitisk presset. Politik er blevet et spørgsmål om liv eller død.

Der er imidlertid også gode nyheder. Den vigtigste er, at det internationale diplomati er begyndt at fungere igen. En utilsigtet bivirkning af murens fald i 1989 var, at stater stort set holdt op med at forhandle med hinanden. Den nye multipo-

lære (eller nulpolære) verdensorden har gjort forhandlinger både nødvendige og mulige, og den største succes i 2015 var i den henseende atomaftalen med Iran.

Det franske diplomati, der er det tredjestørste i verden, har også noteret sig en del succeser under Hollande. I forbindelse med indsatsen i Sahel er det lykkedes Frankrig at slippe ud af den neokoloniale skurkerolle og i stedet blive en reel allieret for de afrikanske stater, og forholdet til Frankrigs traditionelle rivaler på det afrikanske kontinent, Nigeria og Sydafrika, er som forvandlet til det bedre. Det er også lykkedes Frankrig at forbedre forholdet til Algeriet uden at sætte forholdet til Marokko over styr, til Saudi-Arabien uden at sætte forholdet til Qatar over styr og til Rusland uden at ødelægge det gode forhold til Tyrkiet. Man kan indvende, at

ingen af disse regimer er særligt sympatiske, men det er netop det, som man har et diplomati til: Det sikrer, at man kan lave aftaler med folk, som man ikke er venner med.

Det mest bemærkelsesværdige vidnesbyrd om det franske diplomatis uomtvistelige 'savoir-faire' er nok indsatsen under COP 21 i Paris, hvor det lykkedes værterne under kyndig ledelse af udenrigsminister Laurent Fabius at få skabt enighed om en fornuftig klimaaftale. Danske embedsmænd kan formentlig sagtens forestille sig, hvor meget behændighed og karakter, det må have krævet.

Det lover – trods alt – godt for fremtiden.

○ ○ ○

FOTO: Cyperfrancis via Flickr

Lederen af Podemos, den 37-årige universitetsprofessor Pablo Iglesias, ligner ikke de traditionelle spanske politikere. Det lange hår, der er samlet i nakken, har givet ham øgenavnet El Coleta (hestehalen).

Spansk nervekrig

Af Jørgen Laurvig

De spanske politikere landede på en fremmed planet efter valget 20. december. En planet, hvor der kun kan føres politik med forhandling, fleksibilitet og kompromisser. Det har ingen af de store partier været vant til, og i måneden efter valget har der været meget lidt bevægelse i de fastlåste positioner. Dødvandet forværres af at Spanien, trods spæde tegn på fremgang, stadig er fanget i dyb økonomisk og social krise med massearbejdsløshed og fattigdom. Og så stjæler regionen Cataloniens krav om løsrivelse igen den politiske dagsorden.

Den italienske mesterinstruktør Sergio Leones legendariske spaghetti-westerns er optaget i ørkenen nord for Almería i Spanien. En hed, knastør vind giver ingen lindring under den ubønhørlige sol.

Alle kender den klassiske afsluttende skudduel i "Den gode, den onde og den grusomme", hvor tre mænd venter i mi-

nutter på at én af modstanderne skal tage det første træk før sandhedens øjeblik.

Sådan har de spanske politiske ledere stået siden valget 20. december.

Alle venter på, at én af de andre politiske ledere skal invitere til reelle forhandlinger for at forsøge at skabe et flertal i det nye parlament. Og med reelle forhandlinger menes her, at én af partilederne skal signalere, at han er villig til at sælge ud af sine mærkesager for at få gang i forhandlingerne.

Men lederne står stadig og misser med øjnene i den skærende, bagende sol, med den ene hånd på pistolskæftet – parat til at trække, men først når modstanderen viser svaghed.

Ifølge den anerkendte politiske kommentator Iñaki Gabilondo, der dagligt hudfletter spanske politikere i radioprogrammer på stationen Cadena SER og på sin videoblog 'La voz de Iñaki', er forhandling og indrømmelser ikke span-

Jørgen Laurvig er freelance-journalist og har dækket Spanien siden et studieophold på universitetet i Sevilla i 1985. Han har fulgt og analyseret spansk politik og samfund gennem mere end 20 år for TV-Avisen og Radioavisen på DR, og de seneste år på Orientering på P1.

Den spanske kong Felipe VI gav socialisternes leder, Pedro Sánchez, mandat til at forsøge at danne regering, efter at den konservative fungerende premierminister Mariano Rajoy afstod fra at forsøge at skaffe flertal for at fortsætte. Ved redaktionens slutning var det endnu ikke lykkedes at skabe flertal for en ny regering. Hvis en sådan ikke er fundet senest den 2. maj, opløses parlamentet, og der udskrives nyvalg.

ske politikeres spidskompetence: "At give indrømmelser støder mod spansk mentalitet, hvor det ses som forræderi, fejhed og vaklen, når man giver sig", fortæller han.

Men der skal gives indrømmelser, hvis der skal dannes regering med et flertal bag sig i det nye, brogede spanske parlament:

De konservative kan ikke skabe et borgerligt flertal med det nye, socialliberale parti Ciudadanos ('Borgerne'), og kan kun regere, hvis socialisterne ikke stemmer i mod regeringen.

Og socialisterne kan kun regere med støtte fra det nye venstreorienterede græsrodsparti, Podemos ('Vi kan'), flere små regionale nationalistpartier og det yderste venstre. Men alle disse potentielle støttepartier kræver en folkeafstemning om Cataloniens mulige løsrivelse – og det kan socialisterne ikke acceptere.

Så måske ender det med, at samtlige partier tøver, trækker – men fejler, og skyder sig selv i foden. Og der bliver udskrevet nyvalg.

Den anden transition

Siden demokratiet blev genindført i 1978, har det konservative Partido Popular, PP (Folkepartiet) og det socialdemokratiske Partido Socialista de Obreros Españoles, PSOE (De spanske arbejderes Socialistparti) skiftedes til at have magten.

Men valget 20. december blev et kæmpe nederlag for de to partier:

Det konservative regeringsparti PP gik 15,87 procentpoint tilbage til 28,76 pct. af stemmerne, og mistede det absolutte flertal i parlamentsmedlemmer, valget i 2011 havde givet partiet. Partiet fejrede det som en sejr, at PP stadig er Spaniens største parti – men det må være en ringe

trøst med så katastrofalt et resultat.

Socialisterne gik 6,65 procentpoint tilbage til 22,01 pct. – det ringeste i partiets historie, og det ovenikøbet efter et katastrofevalg i 2011.

Det spanske svar på Enhedslisten – Izquierda Unida (Det Forenede Venstre) fik også et overordentligt dårligt valg, og tabte næsten halvdelen af de syv pct. af stemmerne, de fik i 2011.

Vinderne er de to partier Podemos og Ciudadanos, der er nye spillere i den nationale arena og for første gang stillede op til et parlamentsvalg. Podemos fik 20,7 pct. af stemmerne, mens Ciudadanos fik 13,9 pct. Ikke nok til at de alene kan være parlamentarisk grundlag for ét af de to gamle partier, men det er heller ikke idéen.

De to nye partier har nemlig vundet deres stemmer på et løfte om fornyelse og et opgør med den altomfattende korruption, der gennemsyrrer både konservative og socialister.

Dermed står spanierne over for den anden transition, mener kommentator Iñaki Gabilondo:

"Den første transition var overgangen fra diktaturet, hvor vi skulle lære at være demokrater. Det gjorde vi i en helt speciel situation, hvor mange ønskede at fortsætte i Francos ånd. Så det måtte ske i en ånd af forsoning. Nu skal vi så lære, at der er flere end to partier om at repræsentere vælgerne, og dermed blive et ægte og modent demokrati".

Det tog altså spanierne 37 år at nå til den anden transition – men det er de seneste fem-seks år processen for alvor har taget fart.

Ungdomsoprør og opbrud

15. maj 2011 er sikret en fremtrædende plads i de spanske historiebøger. Ikke på

Der er nok at være indigneret over som ung spanier: Arbejdsløsheden for unge mellem 18 og 30 er over 50 procent, og de heldige med arbejde tjener sjældent mere end 5-6.000 kr. om måneden. De fleste job er på korttidskontrakter uden pension eller ferie, og derfor kan ikke en gang unge med arbejde få lån i banken til at købe en bolig. Titusinder af veluddannede unge er rejst fra landet i jagten på et bedre liv. De unge følte sig svigtet af korrupte politikere, der var mere optaget af at redde bankerne og nedskæringer end af at skabe arbejdspladser.

grund af kommunalvalget samme dag, men på grund af de omfattende demonstrationer der fandt sted i ugerne op til valget.

Titusinder af unge besatte de centrale pladser i alle større byer. Epicenteret var Puerta del Sol i Madrid, hvor en hurtigt voksende teltlejr blev organiseret af organisationer som Democracia real Yá (Rigtigt demokrati nu) og Juventud sin Futuro (Ungdom uden fremtid).

De unge spurgte, hvorfor den bedst uddannede generation i Spaniens historie kunne se frem til et liv, der var ringere end deres forældres?

De mange grupperinger døbte sig selv Los Indignados (De indignerede) efter den franske filosof og forfatter Stéphane Hessel's bog *Indignez-vous* fra 2010, der er en opfordring til klodens unge til at tage et opgør med den finansielle kapitalisme, som han ser som en trussel mod menneskerettighederne. Stéphane Hessel var i 1948 medforfatter til menneskerettighedserklæringen.

Og der er nok at være indigneret over som ung spanier: Arbejdsløsheden for unge mellem 18 og 30 er over 50 procent, og de heldige med arbejde tjener sjældent mere end 5-6.000 kr. om måneden. De fleste job er på korttidskontrakter uden pension eller ferie, og derfor kan ikke engang unge med arbejde få lån i banken til at købe en bolig. Titusinder af veluddannede unge er rejst fra landet i jagten på et bedre liv.

De unge følte sig svigtet af korrupte

politikere, der var mere optaget af at redde bankerne og nedskæringer end af at skabe arbejdspladser. Kamprådet var 'Nos nos representan' (De repræsenterer os ikke).

Selv om et stort flertal af spanierne var enige med de unge og støttede deres krav, ændrede det intet ved hverken kommunalvalget eller parlamentsvalget i 2011. De etablerede partier lyttede ikke til de unge.

Men ungdomsoprøret, der nu var kendt som 15. maj bevægelsen efter datoen for kommunalvalget – i daglig tale blot 15-M – gav ikke op. De unge etablerede lokale grupper, der hjalp arbejdsløse, fattige og boligløse med at få mad på bordet og tag over hovedet ved at besætte tomme nybyggerier. De opfandt tilmed deres egne penge, så folk uden en euro på lommen kunne købe ind i specielle butikker og på lokale markeder.

Paradoksalt nok lyttede de store partier stadig ikke til de unge:

Angrebene på storkapitalen og finansverdenen er naturligvis umulig at sluge for det konservative parti. Socialisterne valgte at bruge tiden efter valget 2011 på interne magtkampe, i stedet for at formulere en ny politik, der kunne tiltrække de unge.

Både konservative og socialister er imidlertid så gennemsyrede af korrupsion, at de reelt er uspiselige for de unge – så derfor regnede det forende venstreparti, Izquierda Unida, med at samle de unges stemmer op uden at skulle an-

strenge sig. Men venstrefløjen havde misfortolket situationen:

De unge ønsker en ny måde at lave politik på, de ønsker at blive involveret og blive hørt direkte, før der bliver truffet beslutninger. Izquierda Unida er domineret af det tidligere kommunistparti, og er stadig præget af en politisk kultur med topstyring. Så de unge stemte heller ikke på Izquierda Unida og følte sig i stigende grad politisk hjemløse.

Dermed forpassede både venstrefløjen og socialistpartiet PSOE en enestående chance for at fange de unge vælgere og vende tilbage til magten, mener sociologen Fernando Sabín, der selv var aktiv i 15-M: PSOE repræsenterer ikke en mulighed for forandring – de står for kontinuitet. Partiet trænger til en dyb revision af sit program, og ingen af de europæiske socialdemokrater har et politisk projekt, der kan skabe mere lighed og demokrati. PSOE bliver nødt til at genopfinde sig selv – eller forsvinde.

Hestehalen kan

Dermed var vejen banet for nytænkning og nyskabelser i spansk politik – og den udfordring blev taget op af den nu 37-årige universitetsprofessor Pablo Iglesias.

Iglesias ligner ikke de andre spanske politikere, der altid stiller op i habit for mændenes vedkommende og spadsere-dragt for kvindernes. Han møder op i jeans, ustrøget skjorte og det lange, mørkebrune hår samlet i en hestehale, der også er blevet hans øgenavn i Spanien – El Coleta (Hestehalen).

Som ung var Iglesias medlem af kommunistisk ungdom, men i universitetsårene mistede han interessen for partipolitik. Til gengæld blev han en overordentlig ferm debattør, og begynd-

te at skrive kommentarer i politiske tidsskrifter.

I 2010 blev han vært på et politisk debatprogram på en uafhængig tv-kanal i Spanien, og i løbet af et års tid fik de landsdækkende medier øje på hans talent for at kommunikere vanskelige politiske problemer og hans frygtløshed over for magtfulde politikere. I 2013 vidste alle, der interesserede sig for politik i Spanien, hvem Pablo Iglesias var.

17. januar 2014 tog Pablo Iglesias så handsken fra ungdomsbevægelsen op:

Sammen med fire kolleger fra universitetet i Madrid grundlagde han partiet Podemos.

Blot to måneder efter stiftelsen vinder de fem sæder i Europaparlamentet, de bliver tredjestørste parti ved regionalvalget i den folkerige, men fattige, region Andalusien 22. marts, og ved kommunalvalget 24. maj sætter borgerlister med tilknytning til Podemos sig på borgmesterposterne i de tre største byer, hovedstaden Madrid, Barcelona og Valencia, bliver støtteparti for socialisterne i den fjerdestørste by, Sevilla, og får borgmesterposten i den femtestørste, Zaragoza.

Alligevel formår Pablo Iglesias at være ydmyg under valgkampen – men ikke tandløs. Han går til angreb på modstandernes politik, og anklager dem for inhabilitet og korruption, blandt andet i en tale foran over 12.000 tilhængere i en sports-hal i Madrid.

Talen er en retorisk tour de force på tre kvarter, hvor Pablo Iglesias sønderlemmer den konservative premierminister, Mariano Rajoy:

“Hr. Mariano Rajoy er skyld i, at færre mennesker har et arbejde, at over halvdelen af de arbejdsløse ikke modtager nogen form for understøttelse, lønningerne falder og flere bliver ansat på korttidskon-

trakter, og mange mennesker kan ikke få pengene til at slå til, selv om de har arbejdet”, tordner Pablo Iglesias, og fortsætter:

“Det er ikke kun uretfærdigt, det er også ineffektivt. Problemet er ikke kun, at Deres politik er uretfærdig, at den forsvarer nogle fås privilegier og tager offentlig sundhed og uddannelse fra folk – problemet er, at Deres regering IKKE er effektiv – det er tid til at gå hjem, Hr. Mariano Rajoy.”

Klapsalverne runger så hallens vægge ryster. Og efter få sekunder råber alle med på Podemos slagord: ‘Si se puede’ (Ja man kan).

De flere end 12.000 tilhængere er sikre på, at deres drøm om en ny begyndelse for Spanien får vinger med Pablo Iglesias ved rotpinden.

En ny måde at lave politik på

I det sydlige Madrid ligger et selvfinansieret medborgerhus drevet af Podemos. Her holder kampagnelederen for Podemos i Madrid, Tomás Alberdi, til.

Han er først sprunget ud som partipolitisk aktiv i Podemos på grund af den nye græsrodsbaserede måde at lave politik på: “Podemos er opstået ud fra folks ønske om en forandring i politik – uden folk intet Podemos”. Og han mener at ønsket om nytænkning og aktiv deltagelse gik hen over hovedet på de etablerede partier. Ikke mindst Spaniens svar på Enhedslisten, Izquierda Unida, der har mange politikpunkter fælles med Podemos: “Det er et parti, der er blevet økonomisk afhængig af at holde sit eget partiapparat kørende, der holder mange folk beskæftiget – da kravene fra 15.Maj- bevægelsen opstod, kendte partiet ikke sin besøgstid, og mange har forladt partiet. Podemos samler op fra 15-M, og vil genrejse vores værdighed som samfund”.

Miguel Ongil López er et eksempel på sammenhængen mellem 15-M og Podemos – i dag er han medlem af hovedstad-regionens regionalråd for Podemos. “15-M var dagen jeg blev klar over, at jeg ikke behøvede at være tilskuere, men kunne være deltager,” fortæller Miguel Ongil López. “Podemos er ikke 15-M’s parti, men der ville ikke være et Podemos uden 15-M. 15-M forandrede vores måde at forstå politik på, og Podemos er det eneste parti, der har forstået denne nye virkelighed.”

Den nye virkelighed er unges krav om gennemsigtighed, deltagelse og deres kvalme over den gennemsyrende korrupsion. Alle kampagner i Podemos finansieres ved frivillige tilskud og crowdfunding. Alle valgte politikere fortsætter med at få udbetalt den løn, de havde i deres civile arbejde som lærere, sygeplejersker eller professorer. Forskellen mellem politikerlønnen og deres almindelige løn går i partikassen. Alle beslutninger om store politiske aftaler skal til afstemning blandt Podemos medlemmer og afgøres ved en debat og afstemning – og det foregår ved høringer og afstemninger på internettet.

Podemos forsøger at ramme lige til venstre for midten i spansk politik – men de konservative og i et vist omfang socialisterne beskriver Podemos som ekstremister. Det falder medlem af hovedstadsregionens regionsråd, den 69-årige børnelæge Carmen San José, for brystet:

“Vi arbejder for at gennemføre det, der er almindelig sund fornuft for flertallet af befolkningen. Hvordan kan det være ekstremisme? Den konservative regering beskytter én privilegeret procent af befolkningens interesser – det er dém, der er ekstremister”.

Podemos løfter om forandring skaffede dem 20,7 pct. af stemmerne mindre end

to år efter partiet blev stiftet, og Podemos er dermed Spaniens tredjestørste parti.

Socialliberalt oprør

I november 2014 chokerede meningsmålingerne de etablerede partier: med over 27 pct. opbakning var Podemos blevet Spaniens største parti.

Men samtidig var et nyt oprør på vej fra højre side i spansk politik: Det catalanske regionalparti Ciudadans skiftede navn fra catalansk til det spanske Ciudadanos (Borgerne) og kastede sig ud på den nationale scene ved regionalvalget i Andalusien marts 2015.

Ved kommunalvalget i maj 2015 satse de Ciudadanos på et nationalt gennembrud, og gik målrettet efter borgerlige vælgere, der er trætte af det konservative partis magtfuldkommenhed og systematiske korrupsion. For eksempel på et vælgermøde i foreningen af mellemstore og familieejede virksomheder i Madrid.

Der kindkyskes, trykkes på næven og klappes på skuldre. Her er ingen stangtøjskjoler eller fabriksproducerede sko, men skræddersyede habitter og slips i tusindkroners klassen. Og et par enkelte frisurer med halvlangt hår, der gik af mode i halvfjerdserne – en detalje man kan se stort på, når man har penge nok.

Men også erhvervslivet i Spanien lider under krisen, og selv forretningsmænd kan blive trætte af nepotismen og de evindelige korrupsionsskandaler, der plager det konservative regeringsparti PP, som i årtier har kunnet regnet med erhvervslivets støtte. Ciudadanos' byrådsmedlem Begoña Villacís er en smilende forretningskvinde midt i trediverne, der debutterer som politiker i Ciudadanos. "Vi er ikke ideologisk bundne – vi er vilige til at forhandle med alle" siger hun, men understreger: "Men de skal under-

skrive en anti-korrupsionspagt, før vi kan begynde at samarbejde".

Partiets nyvalgte medlem af parlamentet, Miguel Gutiérrez, der kommer fra en stilling som administrerende direktør i et sikkerhedsfirma, mener at partiet ligger midt i det politiske spektrum, og at ideologier ikke er relevante i dag: "Hverken højre eller venstres dogmer eksisterer længere – vi er i det 21. århundrede – vi kommer fra civilsamfundet, og kommer med vore egne erfaringer i at lede effektivt. Den har de store partier ikke."

Miguel Gutiérrez har aldrig tidligere været aktiv i et politisk parti, men følte at nu var tiden kommet – som administrerende direktør er han også tiltrukket af Ciudadanos' politiske og økonomiske program: "Vores program er som en virksomhedsdrift, man laver balance i et budget baseret på indtægter og udgifter, baseret på tallene".

Og regionspolitikeren Ignacio Aguado, der også hører til den unge generation, forklarer Ciudadanos succes således: "Vi kommer ikke med en bagage – vi har en klar politik med de reformer, der er brug for. Men i modsætning til Podemos vil vi ikke kaste de sidste 35 års historie ud, og skrive en helt ny forfatning. Vi vil reformere Spanien. Podemos vil rive hele huset ned og støbe et nyt fundament – vi vil renovere og vedligeholde bygningen. Ja, der er huller i taget, men dem vil vi reparere".

Svigmors veltalende drøm

Ciudadanos' leder Albert Rivera er en stor del af forklaringen på partiets succes, selv om det er tilfældigt at han blev formand. Da partiet blev grundlagt i 2006 besluttede deltagerne, at første formand skulle være det stiftende medlem, der kom først i alfabetet – det gjorde den

dengang kun 26-årige advokat Albert Rivera. Og det var heldigt for partiet.

Albert Rivera er enhver spansk svigermors drøm – også selv om han er separeret fra moren til sin tre år gamle datter. Og selv om han i 2006 blev landskendt, da han poserede nøgen på en valgplakat. Han er ikke folkelig, og virker kejtet når fans vil tage selfies med ham. Men han er en ydmyg politiker – og dét sælger billetter, for dem er der få af i Spanien.

Rivera tager stadig metroen rundt i Barcelona, og svarer beredvilligt på alle spørgsmål, som andre politikere behændigt sniger sig uden om. Men ikke Albert Rivera, der som jurastuderende vandt de spanske universiteters mesterskab i debat og retorik. Derfor forbereder han sig aldrig på interviews og debatter, men stoler blindt på sine oratoriske evner. Og de har været så overbevisende, at han i flere meningsmålinger er den mest troværdige politiker i Spanien.

Den bedømmelse omsætter han nu i politisk kapital, og i sine taler lover han en ny begyndelse for Spanien: "Jeg vil gøre noget for det 21. århundrede med nye forslag. Ciudadanos er ikke et protestparti, men vi vil hive folk op at det hul, vi er havnet i".

Rivera går ind for at bevare Catalonien som en del af Spanien, og i Catalonien bliver han derfor set som hørende til den yderste højrefløj. Der har været voldelige overfald fra venstreorienterede catalanske nationalister mod Ciudadanos møder, og Albert Rivera har flere gange modtaget dødstrusler, blandt andet en kuvert med en kugle og et fotografi af Rivera smurt ind i blod. Gerningsmændene fra det venstreorienterede catalanske nationalistparti, Esquerra Republicana, fik et år og ti måneder for truslerne.

På landsplan regnes Ciudadanos ikke

for et højrefløjsparti, men ses som et centrum-højre parti. Det har tiltrukket tidligere venstrefløjsfolk og fritænkere, der for eksempel mener, at kirken skal skilles fra staten og betale ejendomsskat, og Ciudadanos støtter sager som retten til fri abort og aktiv dødshjælp.

På det økonomiske område har partiet fået støtte fra progressive kræfter i erhvervslivet, der tror på en mere åben og liberal økonomi end den spanske, hvor forbindelser til det konservative parti PP kan være afgørende for om en forretning får succes. Så Ciudadanos forsøger at gå på to ben: en liberal erhvervspolitik arm i arm med bedre sociale forhold – en enkel opskrift, der vinder genklang, fordi de gamle partier har svigtet.

Eller som Ciudadanos leder Albert Rivera siger med sit yndlingscitat fra den franske forfatter Victor Hugo – et citat, han slutter stort set alle sine valgtaler med: "Intet er stærkere end en idé, hvis tid er kommet" Nu er Ciudadanos' tid kommet!

De gamle partier kæmper om magten

Ciudadanos fik næsten 14 pct. af stemmerne ved valget. En mindre skuffelse, som især skyldes, at det konservative parti havde held til at appellere til de borgerlige vælgeres håb om kontinuitet. På grund af det spanske valgsystem, der bygger på den belgiske statistiker D'Hondts model, har de konservative fået 123 mandater, socialisterne 90, Podemos 69 og Ciudadanos 40. Der er altså ikke flertal til nogen af fløjene, med mindre socialisterne kan lokke Podemos og de regionale partier fra Catalonien, Baskerlandet og de Canariske Øer til at støtte sig. Og dét placerer det catalanske spørgsmål centralt i den nationale politik.

Siden 2012 har en folkebevægelse for løsrivelse fra Spanien hvert år samlet hundredetusinder på gaderne i Barcelona på den catalanske nationaldag 11. september under én enkelt parole: Catalonien – Europas næste stat. Forud er gået et forløb, hvor catalanerne havde forhandlet en ny selvstyre aftale med den dengang socialistiske regering i Madrid – men det konservative parti, Partido Popular, sendte aftalen til forfatningsdomstolen – og her blev den ændret på væsentlige punkter.

Dét var dråben, der fik bægeret til at flyde over for de catalanske nationalister, og det førende, borgerlige nationalistparti sprang på løsrivelsesvognen, efter at have opnået store indrømmelser til Catalonien gennem årene siden demokratiet blev genindført.

Catalanerne har forgæves forsøgt at få lov til at holde en folkeafstemning om tilhørsforholdet til Spanien – i november 2014 blev der afholdt en vejledende afstemning, som fik hård kritik fra Madrid, og tiltrak under en tredjedel af vælgerne. Derfor gjorde selvstyrets præsident, Artur Mas fra det konservative catalanske nationalistparti, Convergencia Democrática, regionalvalget 27. september 2015 til en folkeafstemning for eller imod løsrivelse, ved at opfordre vælgerne til at stemme på ét af de tre partier, der går ind for løsrivelse. Det gjorde 47,9 pct. af catalanerne, men på grund af det spanske valgsystem, resulterede det i et flertal for løsrivelse i det catalanske parlament.

Nu har catalanerne sat gang i en proces mod løsrivelse fra Spanien, som den spanske regering foreløbig lader forfatningsdomstolen om at bekæmpe. Men før eller siden ender det catalanske spørgsmål i det spanske parlament.

Både de konservative, socialisterne og

Ciudadanos nægter catalanerne at rive sig løs, mens Podemos og de regionale partier stiller det som en betingelse for at støtte en ny regering, at catalanerne får lov til at gennemføre en juridisk godkendt folkeafstemning.

I socialistpartiet har de magtfulde regionale præsidenter nærmest gjort oprør mod partiformanden, Pedro Sánchez, for at forhindre at han går i forhandlinger med Podemos om et egentligt samarbejde. Derfor har den konservative fungerende premierminister, Mariano Rajoy, diskret inviteret socialisterne og Ciudadanos til at danne en bred koalition à la Tyskland, for at forsvare forfatningen og Spaniens enhed. De konservative er gået så langt som til at antyde, at de vil komme Ciudadanos og socialisterne i møde på deres krav om at begynde arbejdet på en ny forfatning, der kan ende med at gøre Spanien til en føderal stat.

Og Ciudadanos – samt Podemos – kan måske komme igennem med det krav om en ny valglov, der sikrer at fordelene for de store partier forsvinder, og de mindre partier vil få større repræsentation. Så mens socialisterne venter på at Podemos opgiver kravet om en folkeafstemning i Catalonien, venter de konservative på at det socialistiske bagland vælter partiformanden og baner vejen for en stor koalition.

De nye partier, Podemos og Ciudadanos, venter på de store partier. Deres succes bygger på deres løfter om at gøre op med korrruptionen, og de vil kræve store ændringer i persongalleriet i toppen af de to gamle partier, for at støtte en ny regering.

Så alle venter på, hvem der trækker først. Og navnlig hvem, der står tilbage som vinder efter opgøret.

Er Balkan glemt?

Af Christian Axboe Nielsen

Trods alt eksisterer der stadigvæk ret stor tillid til EU på Balkan. Men denne tillid stammer mere fra manglende tiltro til egne politiske, økonomiske og samfundsmæssige ledere end fra tiltro til de højt besungne europæiske værdier. Men EU må holde døren åben for resten af Balkan, samtidig med at det hele tiden gøre det klart, at medlemskab kun kan opnås gennem hårdt arbejde og ved at vedtage og gennemføre omfattende reformer.

Har EU glemt Balkan? Og vil Balkan stadigvæk EU? Disse spørgsmål vil måske forbavse, taget i betragtning at EU så sent som i 2013 gjorde Kroatien til 28. medlem af Unionen, og at EU fortsat planlægger at indlemme samtlige lande på Balkan, der endnu ikke er medlemmer. Men netop disse provokerende spørgsmål bliver ofte stillet af både forskere, der beskæftiger sig med Balkan, og også af mange borgere i de pågældende lande. I virkeligheden er situationen ikke så dramatisk som de største kritikere af EU påstår, men der er stadigvæk god grund til bekymring, særligt hvad angår

de to mest vanskelige cases på Balkan: Bosnien-Hercegovina og Kosovo.

Samtidigt har EU's tiltrækningsevne, som resultat af både interne og eksterne kriser i Unionen, mistet en stor del af den glans, som den havde for kun få år tilbage. Så hvordan betragtes EU i de lande, der endnu ikke har opnået medlemskab i EU, og vil deres medlemskab styrke Unionen i en krævende stund, eller risikerer de nyere medlemmer at få Unionen til at krakelere endnu mere, end det i forvejen er tilfældet?

Først har vi lige brug for en hurtig begrebsmæssig redegørelse. Når der skrives om Balkan her, hentydes der til det tidligere Jugoslavien (Slovenien, Kroatien, Bosnien-Hercegovina, Serbien, Montenegro, Makedonien og Kosovo) samt Rumænien, Bulgarien, Albanien og Grækenland. Heraf har nogle været medlemmer af EU i lang tid – Grækenland – imens andre – Slovenien, Bulgarien, Rumænien og Kroatien – er kommet ind i varmen meget senere. Tyrkiet har også fodfæste på Balkan og en enormt stor historisk, kulturel og også nutidig økonomisk betydning for Balkan. Men forhold-

Christian Axboe Nielsen er historiker og lektor i sydøsteuropæiske studier ved Aarhus Universitet. Han har vidnet som ekspert i flere retssager ved FN's straffedomstol for det tidligere Jugoslavien. Han forsker i Balkanhistorie og skriver p.t. bøger om Jugoslaviens sammenbrud og om politiet og politiets efterretningstjeneste i det socialistiske Jugoslavien.

det mellem Tyrkiet og EU er et kapitel for sig. Og så kan det lige nævnes, at mange i den nordvestlige del af Balkan – især slovenerne og kroaterne – helst ikke vil kendes ved begrebet og foretrækker begrebet Sydøsteuropa – eller sågar insisterer på, at de ikke hører hjemme i hverken af delene. EU foretrækker selv det mærkelige begreb ‘Vestbalkan’, når de dele af Balkan, der fortsat er uden for EU, omtales.

Nuvel. Uanset de mange heftige kriser og forandringer, der har påvirket Balkan og EU siden begyndelsen af 1990'erne, kan det konstateres, at der både i EU og på Balkan har hersket en ret stærk konsensus om to fundamentale udgangspunkter: Balkan er en geografisk del af Europa, og derfor skal alle Balkanlandene indlemmes i Unionen. Serbien var i mange år eneste meningsfulde undtagelse til denne konsensus, da staten (tidligere som Forbundsrepublikken Jugoslavien og også statsunionen Serbien-Montenegro indtil 2006) havde paria-status og et åbenlyst fjendtligt forhold til EU og Vesten. Situationen ser imidlertid helt anderledes ud i Serbien, men mere om det senere. Den skepsis, der hersker i EU-landene i dag angående Balkan, har således intet med geografiske eller kulturelle argumenter at gøre.

Bosnien-Hercegovina, Montenegro, Serbien, Makedonien og Albanien er de fem stater på Balkan, der endnu ikke er blevet medlemmer af EU. I alle fem stater er der bred enighed på den politiske scene om, at EU-medlemskab er ønskværdigt. Det er fortsat ikke atypisk, at statsministre, præsidenter og udenrigsministre erklærer, at EU-medlemskab er deres stater eller regeringers vigtigste udenrigspolitiske prioritet.

Den eksisterende skepsis skal snare-

re ses fra en strukturel vinkel. Allerede efter den store udvidelse mod øst i 2004 og Rumænien og Bulgariens entré i 2007 herskede der mæthed og udmattelse blandt de gamle EU lande mht. videre udvidelse. Dels mente man i Bruxelles, at de to sidstnævnte lande var kommet for hurtigt ind og ikke var tilstrækkeligt modne for EU, dels blev EU efter 2008 finansielt ramt af økonomisk recession og den voksende eurokrise. Derudover var der fortsat gang i den klassiske ‘bredere versus dybere’ debat i EU, og stigende autoritært styre i Ungarn gjorde det nødvendigt at spørge, om EU nu også havde styr på de “gamle nye” medlemmer fra 2004.

Kroatien

Kroatien formåede at blive det 28. medlem af EU i 2013, men man kan argumentere for, at medlemskabet i mindst lige så høj grad bekræftede det halten- de tempo af udvidelse som det bekræftede længsel efter videre udvidelse. Med sine 4 millioner indbyggere var Kroatien en overkommelig størrelse selv for et overmæt EU. Og havde det ikke været for Kroatiens manglende samarbejde med FN's straffedomstol for det tidligere Jugoslavien (ICTY) og en langvarig grænsestrid med Slovenien, ville Kroatien sandsynligvis have været med i en tidligere udvidelsesrunde. Imidlertid havde gældskrisen allerede fået *Der Spiegel* – hentydende til Kroatiens geografi – til at spørge, hvorfor EU lige netop nu skulle finde på at sluge en ‘giftig croissant’.

Omvendt var både de vigtigste politiske partier i Kroatien og befolkningen blevet klar over, at EU-medlemskab på ingen måde ville være et universalmiddel mod de store politiske og især økonomiske udfordringer, som Kroatien stod

overfor. Samtidig mente et lille, men høj-røstet populistisk mindretal i Kroatien, at det var en fejl for Kroatien at afgive sin suverænitet til EU kun to årtier efter uafhængighed fra det forhadte Jugoslavien. Kroatiens tiltrædelse i sommeren 2013 blev derfor til en meget afdæmpet affære. Mange politiske kommentatorer i Kroatien har siden da undret sig over, hvor lidt landet har forandret sig efter EU-medlemskab. Denne skuffelse undervurderer dog mange af de ganske nyttige administrative og strukturelle forandringer, der blev vedtaget i opløbet til Kroatiens medlemskab. Hvor om alt er, kan det siges, at udviklingen i Kroatien siden medlemskab er med til at præge de dæmpede og realistiske forventninger, som kandidatlandene har til medlemskab.

Serbien

Som tidligere nævnt var Serbien i 1990'erne uden tvivl det land i Europa, der havde det mest anspændte forhold til EU. Imidlertid sidder der i 2015 i Serbiens parlament ikke ét eneste medlem, der er imod EU-medlemskab. Om end Serbien er en republik med en præsident som statsoverhoved, ledes landet i virkeligheden af en stærk statsminister, Aleksandar Vučić. Denne tidligere ultranationalist har et jerngreb om magten i Serbien og tvinger de nødvendige reformer igennem det serbiske parlament og statsvæsen. Dette gør EU godt tilfreds, men her er det værd at bemærke, at Serbiens målrettede gang mod EU-medlemskab sker på bekostning af principper, der ellers skulle være meget relevante for EU. Der er for eksempel mange i Serbien, der påpeger, at de serbiske medier er mindre frie, end de var under Milošević, eller at Vučić tag på den serbiske stat ville have gjort Milošević misundelig. Landet

har p.t. ingen meningsfuld opposition, og med et blik mod nabolandet Ungarn snakkes der om risikoen for en 'Orbánisering' af Serbien. Ligeledes kan det siges, at støtte for EU blandt Serbiens befolkning nok i langt mindre grad har med egentlig entusiasme for europæiske værdier at gøre, og i stedet i langt højere grad giver udtryk for den omfattende klientelisme, der præger Serbien. Kort fortalt er Serbien godt på vej til den situation, som politologer beskriver som 'state capture', hvor ét politisk parti sætter sig så tungt på magten, at demokratiet kvæles. Men så længe at Serbiens regering fører den rigtige politik, skal man lede langt efter kritik af denne situation fra EU's ledere.

Den manglende kritik af Serbien i Bruxelles har også med forholdet mellem Serbien og Kosovo at gøre. Siden krigen i 1999 og Kosovos uafhængighedserklæring i 2008 har Serbien nægtet at anerkende landet, mens 23 ud af 28 EU-medlemmer har anerkendt det. Men under konstant og stædigt pres fra EU, særligt EU's første 'udenrigsminister' Catherine Ashton, blev både Serbien og det næsten lige så modvillige Kosovo kastet ud på dansegulvet. Under EU's opsyn måtte repræsentanter fra de to lande tage de første nænsomme runder sammen. Dansen gik især ud på at opnå enighed på en lang række praktiske spørgsmål omkring gensidig anerkendelse af dokumenter, regler osv. Disse forhandlinger foregik under den illusion, at Serbien ville kunne opnå en forståelse på mange emner af fælles interesse for de to landes borgere uden at anerkende Kosovo.

I virkeligheden kan der tales om en slags krybende de facto anerkendelse af Kosovo fra serbisk side. Uvist er stadigvæk, hvorvidt en endelig afslutning af Serbiens implementering af de 35 ka-

FOTO: Francis Tyers via Wikimedia Commons

Det makedonske flag og EU-flaget vajer side om side uden for en regeringsbygning i Skopje. Makedonien, Albanien, Bosnien-Hercegovina, Montenegro og Serbien er de fem stater på Balkan, der endnu ikke er blevet medlem af EU, men i alle landene er der bred politisk enighed om, at medlemskab er ønskværdigt.

pitler af EU's reglement – *acquis communautaire* – vil kræve en *de jure* anerkendelse af Kosovos uafhængighed. Statsminister Vučić lader til at tænke: den tid, den sorg, vel vidende, at der er mange EU-midler at hente, så længe at Serbien viser sig som en pragmatisk partner. På længere sigt er det klart, at det ville være en fejltagelse for EU at tillade Serbien at blive medlem før Kosovo, da dette ville kunne muliggøre et ser-

bisk veto – en slags gentagelse af Cyperns medlemskab i 2004.

Kosovo og Montenegro

Måske overraskende er Kosovo i dag et større problem for EU end Serbien. Kosovos nuværende politiske ledelse vil EU-medlemskab og forstår nødvendigheden af en pragmatisk holdning til Serbien. Imidlertid er Kosovos politiske landskab præget af en stillingskrig mellem regeringspartierne og oppositionspartier, der mener, at de EU-ledte forhandlinger med Serbien er lig med landsforræderi. EU's image har også nyligt taget skade i Kosovo, da EU er i færd med at oprette en ny ad hoc domstol, hvilken ville give mulighed for at retsforfølge Kosovo-albanere, der begik alvorlige forbrydelser under krigen i Kosovo.

Især denne del af samarbejdet med EU er meget upopulært, og det har der været givet udtryk for i 2015 bl.a. gennem brug af tåregasgranater i landets parlament. Derudover har Kosovo pga. den politiske stillingskrig og en meget svag økonomi præget af tårnhøj arbejdsløshed oplevet massiv udvandring, hvilket har fået EU til at undlade at løfte visumpligt for Kosovos borgere. Vejen til EU-medlemskab bliver lang for Kosovo.

Rettes der et kort blik mod Montenegro, er det på mange måder et land, der især på grund af sin størrelse skulle være en nem mundfuld for EU at sluge. Montenegro er også netop blevet tilbudt medlemskab i NATO. Men udfordringen i Montenegro er, at landet i den grad er præget af *state capture*, hvilket symboliseres af statsminister Milo Đukanović. Denne kontroversielle politiker har næsten uafbrudt holdt magten i Montenegro siden Jugoslaviens forfald. Omkring ham der opstået et tætvevet og dunkelt

spindelvæv af klientelisme og organiseret kriminalitet. På grund af Montenegros provestlige politik og beskedne størrelse har landet i længere perioder undgået stor kritik fra EU.

Makedonien

De seneste begivenheder i Makedonien illustrerer på udmærket vis, hvilke risici det indebærer, hvis EU's opmærksomhed glider væk fra Balkan. Her er der tre sammenflettede problemer. Først har EU meget beklageligt vist sig ikke at være i stand til at styre Grækenland, der, som det eneste EU-medlem, på uforståelig og irrationel vis nægter Makedonien ret til at bruge sit navn i internationale organisationer. Manglende indgreb over for Grækenlands politik har ført til en næsten tragikomisk nationalistisk tvangstænkning i makedonsk politik og kultur, hvor knappe offentlige midler bliver ødslet bort på nyttesløse statuer af 'makedonske' historiske figurer, hvor disse midler i stedet gerne skulle bruges på landet skrøbelige infrastruktur, sociale ydelser osv.

Den makedonske nationale megalomani har en direkte destabiliserende effekt på det afgørende forhold i Makedonien mellem etniske makedonere og det store og urolige albanske mindretal. Efter en kortvarig krig i 2001 har EU med en betydelig grad af held formået at holde politikere fra de to nationer samlet. Men i 2015 truede situationen med at køre fuldstændig af sporet.

I løbet af foråret bragte socialdemokratiet i oppositionen anklager frem om, at det nationalkonservative regeringsparti systematisk skulle have aflyttet tusindvis af politikere, embedsmænd, journalister og andre. Aflytningsskandalen var kun en del af en større pakke af anklager om

omfattende magtmisbrug, og i løbet af foråret og sommeren opstod der en bølge af protester.

Meget vigtigt var disse protester multietniske og illustrerede dermed, at utilfredsheden med regeringen og dens klientelisme var udbredt i hele befolkningen. Da der så pludselig i løbet af sommeren opstod en ildkamp mellem angiveligt albanske separatister og makedonske sikkerhedsstyrker i det nordvestlige Makedonien, mente mange, at denne trussel mod den nationale sikkerhed var iscenesat af statsminister Nikola Gruevski for at trække opmærksomheden væk fra regeringens mange skandaler.

For kritikere af EU, der beskæftiger sig med Balkan, er Makedonien et eksempel på, hvordan EU har sovet i timen. Det er meget svært at få øje på egentlig fremskridt i Makedonien i løbet af de sidste fem år.

EU har ikke været i stand til at gennemtvinge nødvendige reformer eller bremse et stigende autoritært styre fra Gruevskis side, og i den første tid var EU også svær at få øje på, selv da landets politiske landskab blev kastet ud i en dramatisk tvekamp. Da EU's kommissær for udvidelse, Johannes Hahn, omsider rejste til Makedonien, kom han med nogle bemærkninger, der syntes at være et fejlagtigt diplomatisk forsøg på at fordele kritikken blandt oppositionen og regeringen. Om end det til sidst lykkedes Hahn at få parterne til at skrive under på en handlingsplan, faldt denne plan fra hinanden næsten med det samme. Hahn var derfor nødt til at rejse tilbage til Makedonien et par uger senere for at få genstartet forsøget på at redde Makedonien fra afgrunden. Denne plan kan nu siges at være i implementeringsfasen, men det kommer til at kræve meget mere tilsyn

fra EU's side, hvis planen om frie valg og reformer i 2016 skal blive en succes.

Albanien og Bosnien-Hercegovina

Albanien er det EU-kandidatland på Balkan, der burde have den nemmeste vej mod medlemskab. Udenrigspolitisk har Albanien gode forhold til de fleste naboer. Den eneste store udfordring er forholdet til Serbien, da Albanien og Serbien til tider skændes omkring Kosovo. I Albanien er befolkningen forholdsvis entusiastisk mht. EU-medlemskab, og EU taler om beskedent men mærkbart fremskridt i implementeringen af de nødvendige reformer. Korruption og reform af justitsvæsenet hører ikke overraskende også i Albanien til de største udfordringer. EU har også krævet mere handling fra Albanien mht. organiseret kriminalitet og smugling af mennesker og narkotika.

Sidst, men ikke mindst når vi frem til Bosnien-Hercegovina, der desværre må betegnes som det mest problematiske tilfælde på Balkan. For nylig var der tyve års jubilæum for Dayton-aftalen, der afsluttede krigen i Bosnien. Denne aftale har på en måde været en fantastisk succes, taget i betragtning at aftalen fik afsluttet en krig, der havde kostet ca. 100.000 menneskeliv og skabt millioner af internt fordrevne og flygtninge. Problemet med Dayton-aftalen er, at den fastfros Bosnien stort set som det var opdelt i slutningen af krigen. Med andre ord har der siden 1995 i bred omfang hersket en situation, hvor der er 'negativ fred', altså mangel på bevæbnet konflikt i landet. Den 'positive fred', hvilket ville indebære frivillig og betydelig politisk, økonomisk, social og kulturel samarbejde på tværs af de tidligere konfliktlinjer, udebliver.

Under Dayton fik Bosnien-Hercegovi-

na en meget tungt administrativ struktur, præget af en svag central stat, to entiteter, ét distrikt og ti kantoner. Det er en meget stor og meget dyr kransekage, med det resultat at Bosnien er det land i Europa, hvor der bruges flest penge pr. indbygger på statsadministration. Og denne struktur gengiver sig selv gennem en meget indviklet klientelistisk struktur, der kun giver mulighed for fremskridt til dem, der forholder sig ukritisk til denne struktur. Det politiske liv domineres af partier, der erklærer at repræsentere ét af de tre konstitutive folkeslag i Bosnien - bosniakker, serbere og kroater - men som mest af alt er til for at forsørge deres eget parti. Næsten alle politiske beslutninger, selv de mest banale, risikerer derfor at ende i dødvande og nulsumsspil. I 2014 førte denne situation til de første store politiske demonstrationer siden krigen, da frustrationen hos befolkningen i storbyerne omsider kogte over.

EU er massivt til stede i Bosnien, og alle førende bosniske politikere støtter i det mindste deklarativt EU-medlemskab. Ikke desto mindre har landet ikke formået at gøre meningsfulde fremskridt mod de nødvendige reformer i løbet af de sidste otte år. Kort fortalt ønsker førende bosniakkiske politikere, at Dayton skal forkastes til fordel for en stærk og mere centraliseret bosnisk stat. Det er politikerne i den serbiske entitet, Republika Srpska, lodret uenige i. Her truer den førende bosniske serbiske politiker Milorad Dodik i stedet med at afholde en folkeafstemning, der vil bane vej for løsrivelse fra Bosnien.

Endnu mere bekymrende er det, at Dodik nyligt har beordret myndighederne i Republika Srpska til ikke at samarbejde med det nationale politi og den nationale domstol. Dette ligner til forveksling nog-

For nogle år siden bemærkede *The Economist*, at hvis EU ikke kom til Balkan, så kunne EU være sikker på, at Balkan ville komme til EU - i form af flygtninge, migranter og andre udfordringer.

le af de tiltag, der i sin tid førte til krigen i Bosnien. Set fra dette perspektiv er det noget nær chokerende, at EU i samarbejde med andre internationale aktører ikke har grebet hårdt ind over for Dodik. I stedet fortsætter Dodik med sine provokatoriske ytringer og handlinger. Han har også sat gang i et muligt samarbejde med de bosniske kroater, der ikke helt har kunnet begrave ønsket om at oprette en tredje, kroatisk entitet i Bosnien.

I denne situation, hvor det er meget svært at få øje på nogen form for konsekvent handling fra EU's side, er nøglen nok nabolandene Kroatien og især Serbien. I modsætning til begyndelsen af 1990'erne er ingen af disse lande på nuværende tidspunkt interesserede i en muligvis voldelig opløsning af Bosnien. Serbiens statsminister Aleksandar Vučić har, uden helt at ville kappe rebet til Dodik, gjort det meget tydeligt, at Serbien sætter pris på godt naboskab med Bosnien, og ikke ønsker en destabilisering af landet. Der er en vis ironi i, at EU's bedste håb om at forhindre Dodik – der tidligere var Vestens store anti-nationalistiske og reformistiske håb – i at iværksætte en muligvis voldelig krise i Bosnien er Vučić – er en tidligere ultranationalist.

For nogle år siden bemærkede *The Economist*, at hvis EU ikke kom til Balkan, så kunne EU være sikker på, at Balkan ville komme til EU - i form af flygtninge, migranter og andre udfordringer. Med andre ord er et EU, der permanent holder Balkan udenfor ikke tænkeligt. Imidlertid er det flygtninge fra andre lande, der bruger Balkan som transitområde for at nå frem til EU. Efter to årtier, hvor for-

holdet mellem EU og Balkan i stor grad har handlet om at overvinde den negative politiske og økonomiske arv fra kommunismen og krigene i det tidligere Jugoslavien, blev 2015 et år, hvor både Balkan og EU blev ramt af en større ekstern krise. Dette skete i form af den store strøm af flygtninge fra især Syrien, der begyndte at ankomme i løbet af foråret og sommeren. Her ser vi imidlertid den risiko, at EU misbruger Balkan til at udføre en slags politik, der ikke altid ville være tilladt i EU, for eksempel ved brug af grovere midler til at forhindre asylansøgere i at bevæge sig mod EU. Den risiko og det muligvis ledsagende hykleri opfattes hurtigt af folk på Balkan, der i årevis er blevet belært om, hvordan starter i EU bør opføre sig mht. menneskerettigheder.

Samtidig er der stadigvæk tusindvis af især unge og dygtige mennesker fra Balkan, der hvert år søger lykken i EU. Balkan oplever med andre ord fortsat et brain drain. Det er præcist disse mennesker, der ofte er mest pro-europæiske, ambitiøse og højtuddannede, og som gerne skulle være med til at bygge en europæisk fremtid for deres egne lande. Men det er svært at bebrejde dem, at de rejser væk fra Balkan, når realiteten i lande som Bosnien, Makedonien og Kosovo er en ungdomsarbejdsløshed, der i lang tid har ligget over 60 pct.m og hvor politiske forbindelser frem for kvalifikationer og kompetencer er alfa og omega. Lande så som Kosovo og Bosnien bliver på sigt nok kun økonomisk bæredygtige, når de er indlemmet i det store fælles europæiske marked.

Afslutningsvis kan det siges, at der trods alt, og i modsætning til hos befolkningerne i EU-landene, stadigvæk eksisterer ret stor tillid til EU på Balkan. Men denne tillid stammer mere fra manglende tiltro til egne politiske, økonomiske og samfundsmæssige ledere end fra tiltro til de højt besungne og efterhånden belejrede europæiske værdier. Mange mennesker anser deres hjemlige politikere som korrupte og uden ansvar over for egne borgere. I den kontekst satser mange mennesker på EU som den eneste mulighed for ekstern reform. At dette håb er skrumpet ind er ikke nødvendigvis helt dårligt. Det var aldrig godt, at EU blev betragtet – eller for den sags skyld betragtede sig selv – som et universal-middel for regionens mange udfordrin-

ger. Overoptimistiske forestillinger om EU bidrog bl.a. til en fraskrivelse af ansvar for reformer hos den enkelte borger. De vigtigste pro-europæere på Balkan i dag er dem, der har forstået, at de krav, som EU stiller til deres lande, i meget stor grad indebærer indgreb, der vil forbedre stat, samfund og økonomi og derfor føre til en bedre fremtid for hele regionen. 'Gør det ikke på grund af EU – gør det på grund af dig' selv lyder reformpolitikernes kald. EU må omvendt holde døren åben for resten af Balkan, men hele tiden gøre det klart, at medlemskab kun kan opnås gennem hårdt arbejde og ved at vedtage og gennemføre omfattende reformer.

Arabernes bristede drømme

Af Hanna Ziadeh

Araberne har set deres drømme om frihed, enhed og socialisme briste. Irakerne har i lighed med syrerne og en del andre arabiske nationer oplevet, hvordan deres herskende eliter misbruger de smukke idealer såsom uafhængighed fra Vesten og pan-arabisk enhed til at promovere egne sekteriske interesser. Men trods nutidens gruelige realiteter er det vigtigt at huske på Iraks historie med sameksistens mellem sunnitter og shiitter.

Det er blevet svært på det seneste at skrive om Irak, hvis præmissen for forståelsen af dette lands nutid og fortid ikke er de sekteriske opdelinger og konflikter, især mellem sunnitterne og shiitterne. Ikke desto mindre har den sekteriske forklaringsmodel været et tabu i det meste af Iraks moderne historie. Man måtte ikke søge forklaringen på den uafbrudte kamp om magten og de talrige militærkup i Bagdad i forholdet mellem shiitterne og sunnitterne, ja selv det at nævne i det offentlige rum, at nogen var shia eller sunni, var ligefrem odøst. Lige så optaget verden og irakerne selv nu er blevet af at definere sig selv og forklare deres handlinger baseret på de sekteriske tilhørsforhold, lige så optaget var iraker-

ne indtil 1970'erne med at undertrykke den sekteriske forklaringsmodel.

Hvorfor? Var det fordi irakerne for en kort stund kollektivt havde glemt den tusindårige sekteriske strid, som har delt muslimerne siden dengang for 13 århundreder siden, da profetens barnebarn Imam Hussein blev martyriseret af umayyadernes Kalif Yazid ved Kerbala syd for Bagdad? Næppe. Shiitterne holdt det minde levende hvert eneste år i deres sørgeoptog i Ashura. Denne form for glemsel er fysisk umulig for irakerne. Hele Sydirak er ét stort mindesmærke over shiitternes tragiske historie. Fra Samara i nord til Basra i syd er der heligdomme, som årligt forvandles til valfartssteder, der markerer den oprindelige uret mod Imam Hussein samt martyrdommen af de imamer, der efterfulgte ham.

Er det mon fordi irakerne har været mere 'politisk korrekte' før i tiden, eller var det fordi tidsånden var anderledes, da både verden og araberne var fremadskuende og higede efter det moderne og vendte ryggen til historiens lange, mørke skygger? Ja, måske begge dele er rigtige. Men den afgørende faktor er, at araberne generelt og irakerne i særdeleshed var

Hanna Ziadeh er ph.d. og seniorrådgiver ved Institut for Menneskerettigheder.

FOTO: James Gordon via Wikimedia Commons

Umayyademoskeen i Damaskus er en af de ældste og største moskeer i verden og betragtes som en af sunni-muslimernes mest betydningsfulde helligdomme. Men den har også stor betydning for shia-muslimerne, som i stort antal valfarter dertil, idet hovedet af Imam Hussein, en af shia-islams største martyrer, siges at være begravet der.

travlt optaget af et andet projekt: den nationale befrielse fra kolonimagterne og opbygningen af den store arabiske nation.

For at forstå sejren for den sekteriske forklaringsmodel og de sekteriske tilhørsforholds dominans, og for at forstå nederlaget for tilhængerne af moderniseringen – det som mange så nedladende i øst og vest kalder ‘vestliggørelsen’ – af det irakiske samfund til fordel for bloddryppende sekteriske og stærkt religiøse alternativer, hvoraf Islamisk Stat kun er det seneste og det værste skud, skal man søge forklaringen i det forfejlede irakiske stats- og nationalopbygningsprojekt.

Der er klare fordele ved at fremhæve denne forklaring. For det første kan vi derigennem opdage historikken bag de nu yderst betændte sekteriske forhold, som ofte bliver fremstillet som en urfejlede baseret på århundredgamle religiøse eller teologiske stridigheder, en blodig arv som irakerne er skæbnebestemte til at gentage i endnu blodigere versioner.

For det andet forklarer den moderne nationalstats sammenbrud den forhekselse af den religiøse fortælling og higen efter at vende tilbage til den gyldne islamiske fortid, som både shiitterne og sunnitterne udviser. Begge sider af forklaringen er vigtige, hvis man vil forsøge at forstå politik i Irak og i den arabiske verden, ikke ud fra sunnitternes higen efter at leve som på profetens tid eller shiitternes trang til at hævne profetens barnebarn, men derimod ud fra en mere realistisk samtidig afklaring af de forskellige etniske og religiøse gruppers rettigheder, eliternes magtdeling og irakernes økonomiske og sociale interesser.

Kort sagt, at søge forklaringen bag de tilspidsede sekteriske forhold i det forfejlede stats- og nationalopbygningsprojekt

er den eneste forklaringsmodel, der tillader både irakerne og resten af verden at gøre noget konstruktivt.

Et arabisk foregangsland

Irak, som nu overvejende betragtes som legemliggørelse af en ‘failed state’, var engang et arabisk foregangsland. Irak var det første arabiske land til at opnå selvstændighed og fuldt medlemskab af Folkeforbundet i 1932. Det som de færreste arabere og selv irakere husker er, at Irak var det arabiske land, som efter Første Verdenskrig nægtede at ligge formelt under for det mandatsystem, som kun de heldigste ikke-europæiske eller amerikanske lande fik lov til at undgå, hvis de da ikke bare var kolonier eller protektorater.

Irakerne, både shiitterne og sunnitterne, gav briterne kamp til stregen, efter de besatte landet i 1917 og forsøgte at gøre Irak til en af deres lydstater. Irakerne nægtede at acceptere mandatsystemet og fik i stedet et kongedømme ledet af den dengang mest folkelige arabiske nationale leder, Kong Faisal (fra 1921 til hans død 1933), der fire år efter sin tronbestigelse proklamerede én af de tidligste moderne arabiske forfatninger. Før Libanon, Syrien og kun et år efter Egypten.

Hvorfor indvilgede det shiitiske flertal i 1921 i, at briterne satte en sunni-fyrste fra Mekka på Iraks trone? Det var bestemt ikke, fordi de var underkuede: shiitterne i Sydirak udkæmpede et legendarisk oprør mod den britiske besættelse mellem 1918 og 1920. Denne revolution var ledet af ayatollaherne i den hellige by Najaf, men de formåede at samle også sunnitterne bag sig.

Sunni-shia alliancen bag Kong Faisal var begrundet i to forhold, som havde samlet araberne – både eliter og masser – i de forrige to århundreder: et brænden-

de ønske om at gøre sig fri fra fremmede magter, især de vestlige, og en drøm om at oprette en fælles arabisk stat, som skulle fungere som en genoprettelse af deres nationale storhed, men også sørge for modernisering, økonomisk fremgang og social retfærdighed. Iraks shiitter så – næsten i lige så høj grad som sunnitterne – den sunnitiske Faisal først og fremmest som en national arabisk helt. Shiitter som sunnitter så hans kongemagt som første etape af frigørelsen fra briternes besættelse og i opbygningen af den arabiske fælles stat, som hans far, Sharifen af Mekka, havde fået tilsagn fra de allierede om, at araberne skulle have som belønning for deres 'jihad'. En jihad som Sharif Hussein (1854-1931) erklærede imod den islamske kalif i Istanbul i 1916 under Første Verdenskrig.

Hvad gik så grueligt galt mellem shiitterne og sunnitterne, der kan forklare, at de hver på sin side nu søger et samfund, som ekskluderer, dæmoniserer og endda udrydder den anden part?

Liberal sekterisme

Igennem mit studie af de skiftende irakiske forfatninger, *Sectarianism and Intercommunal Nation-Building in Iraq, 1921-2014*, har jeg kunnet spore, hvordan de magthavende eliter, både de historisk herskende sunnitter og deres shiitiske partnere, opbyggede et hierarki af politiske privilegier og sociale rettigheder, som de cementerede ved at ty til lejlighedsvis sekteriske mobiliseringer.

Den religiøst baserede statslegitimitet, der herskede i de irakiske provinser under det ottomanske kalifat, og som så en arabisk sunni-elite som de naturlige herskere, blev videreført af Kong Faisal og hans panarabiske officerer. Under dække af arabismen og opbygningen af den store ara-

biske nation tillod Kong Faisal, at den ny stat, dens administration og især dens hær blev opbygget langs sekteriske linjer. For eksempel var det først i 1940'erne, at kongen udpegede en premierminister fra en shiitisk familie. Lidt har det hjulpet, da kongen sad tungt på magten, og alle de højtstående stillinger i staten blev besat af sunnitterne.

Denne sekteriske tendens blev forstærket yderligere helt op til Anden Verdenskrig, da den traditionelle herskende elite, dvs. notabiliteter, store jordejere og købmænd i suq'en, så deres magtbase truet som følge af det irakiske samfunds hurtige modernisering, der for alvor tog til efter statsoprettelsen.

Verden og medierne var ofte optaget af de synlige, markante fornyelser, som det irakiske samfund og de enkelte irakere formåede at gennemføre på en kort tid. Den irakiske stat kunne i de første 20 år af dens historie prale af oprettelse af politiske partier, valg til parlamentet, udgivelse af aviser, indførelse af blandede skoler, inddragelse af kvinderne i det offentlige liv. Irak oplevede, at moderniteten blev gennemført meget hurtigere end i de arabiske nabosamfund, som havde samme konservative, stammebaserede samfundsstruktur som Irak.

Men det vigtigste var, at moderniseringen bragte nye sociale grupper frem fra periferien til centrum. Under monarkiet (1921-1958) oplevede millioner af irakere på et par årtier en forvandling, som ofte tager mange generationer. En samfundsmæssig forandring, der så dem blive forvandlet fra fattige, ubemyndigede bønder eller stammemedlemmer i afsondrede, fattige landområder, hvor både sunnitter og shiitter lå hjælpeløst under for rige landejere og autoritære stammeledere, til i stigende grad at være urbaniserede og be-

myndigede borgere med adgang til skoler, presse, partier.

Allervigtigst oplevede irakerne en forvandling, hvor sunnitterne og shiitterne i højere grad kom til at leve i blandede boligkvarterer, arbejdspladser og skoler etc. Som følge af den forandring opstod nye, sekterisk blandede, selvbevidste sociale grupper af statsansatte, arbejdere og småhandlende. De herskende sekteriske eliter formåede ikke at integrere disse nye grupper i det ny nationale stats politiske system. I stigende grad gjorde de herskende eliter alt for at berige sig ved at tilegne sig statens ressourcer. Alt imens afstanden i levevilkår mellem de herskende og herskede steg, skrumpede den fysiske afstand mellem, hvor de fattige og de rige boede. Det gjorde, at oplevelsen af de sociale forandringer blev mere dramatisk.

De sekteriske eliter under det liberale kongelige regime nægtede at dele magten med de ny sociale grupper og forsøgte med autoritære metoder at holde dem underkuet. Det er denne politiske eksklusion, der sendte de progressive, tværsekteriske sociale grupper i armene på radikale, anti-sekteriske ideologier. Disse ideologier, den pan-arabiske nationalisme (nasserismen og Baath-partiet), socialismen og kommunismen oplevede en opblomstring i den arabiske verden lige før og især efter Anden Verdenskrig.

Det fik det irakiske samfund ind i en ond spiral, for jo mere radikale de ny sociale grupper blev, jo mere hårdnakkede blev de sekteriske eliter i deres bestræbelser på at holde dem væk for statsmagten, hvilket kun forstærkede de ekskluderede gruppers politiske radikalisering.

Det mest effektive redskab for de traditionelle herskende eliter var at bruge sekterisk og etnisk mobilisering i et forsøg på at dele de nu stærkt ideologiserede mas-

ser. Vi skal huske, at i 1950'erne var Det Irakiske Kommunistparti det største kommunistparti i Mellemøsten, især blandt de underprivilegerede shiitter i syd og kurderne i nord.

Sekterisk mobilisering var det primitive ledelsesredskab, som de truede sekteriske eliter tyede til for at genskabe legitimitet. Imidlertid led dette irakiske sekteriske system af et strukturelt grundproblem, idet det var en minoritet, den sunni-arabiske elite, som historisk sad på magten i Bagdad.

Tildeling af status og ressourcer var baseret på sekteriske tilhørsforhold. Systemet blev legitimeret ved, at det var som medlemmer af en privilegeret sekt, at irakerne kunne få del i disse goder, og ikke som følge af statsborgerskab. Det sekteriske system kunne tilfredsstille en del sunni-arabere samt en del velhavende shiitter, som accepterede rollen som juniorpartnere. Men det kongeligt privilegerede sekteriske system kunne ikke imødekomme behov og krav hos flertallet af shiitter, kurder og en del sunni-arabere.

Tiltagende brug af sekterisk mobilisering lettede periodevis presset på de sekteriske eliter, men begge de sekteriske eliter og deres konkurrenter begyndte at ty til at bruge militæret til at opnå deres politiske mål. Segmenteringen af Iraks nye nationalsamfund i konkurrerende sekter, etniske grupper og stammer fandt en naturlig allieret i militariseringen af den nationale politiske sfære.

Revolutionær sekterisme

Den sekteriske politik, der udvikledes under det liberale kongedømme, og som nægtede politisk at inkludere de ny sociale grupper, blev videreført af deres revolutionære repræsentanter, de såkaldte Unge Officerer, som i folkets navn over-

Saddam videreførte den sekteriske og etniske mobilisering i dens yderste konsekvens. Han førte mangeårige undertrykkelseskampagner mod kurderne i nord, der kulminerede med gasangrebene i Halabja i 1988, og mod shiitterne i syd, der kulminerede med massive nedslagtninger i 1992.

tog magten i 1958. Dog har den revolutionære sekterisme den tilføjelse, at de national-socialistiske militære regimer, især under deres sidste manifestation med Saddam som leder, udviklede en styreform som ikke accepterede nogen form for opposition eller respekt for de fundamentale personlige friheder.

Til trods for at de revolutionære regimer gennemførte omfattende sociale reformer, hvoraf landbrugsreformen var den vigtigste, der imødekom massernes krav om større social retfærdighed, faldt de ny magthavere tilbage på den sekteriske mobilisering for at cementere deres hold over statsmagten. En statsmagt, som i stigende grad i kraft af de nationaliserede olieindtægter kom til at betyde enorme rigdomme for den gruppe eller sekt, der sad på magten.

Militærkuppet, der afskaffede monarkiet og likviderede hele den kongelige familie, var pro-shiitisk og blev støttet af komministernerne. Med slogans om demokrati og social retfærdighed etablerede den folkelige leder Abdel Karim Kassim (1958-1963) en militær styreform, som dækkede over de sekteriske tilhørsforhold med retoriske tåger om de dengang for de fleste arabere uimodståelige drømme om socialisme og pan-arabisk enhed.

Det var under den ellers mest moderate militære leder af Irak, at de første åbne, blodige sunni-shia konflikter fandt sted. Det var det såkaldte Mosul-oprør i 1959, hvor sunnitterne overtog magten i sektens højborg i Irak. (Bemærk, at det er Mosul igen som blev overtaget af sunnitterne i 2014, og hvorfra 'Kalif' Al Baghdadi proklamerede sin Islamiske Stat). Kassim

kvalte oprøret med blod, men sunnitterne blev radikaliserede og så ham som shiiternes og kommunisternes lakaj. Sunnitterne fik hurtigt deres hævn ved militærkuppet i 1963, hvor man mener det amerikanske CIA udleverede navnelister over de overvejende shiitiske Kassim-støtter, der blev likvideret i hundredevis.

Saddam videreførte den sekteriske og etniske mobilisering i dens yderste konsekvens. Han førte mangeårige undertrykkelseskampagner mod kurderne i nord, der kulminerede med gasangrebene i Halabja i 1988, og mod shiitterne i syd, der kulminerede med massive nedslagtninger i 1992.

Det, der begyndte under Kassim i 1959 som en mindre sekterisk episode, blev værre og blodigere under de talrige militære ledere, der efterfulgte ham, og som alle overtog statsmagten som følge af det skjulte sekteriske eller stammebaserede magtkampe. Fra at sekterisme var et stigma, som ingen ville have på sig, var det vokset til en statspraksis, først under det liberale kongedømmes undergang og dernæst de revolutionære militære regimer. Til slut blev sekterisme til Iraks statsideologi, først under krigen mod Iran (1981-1988) og endnu mere efter at shiitterne i 1992 rejste sig imod Saddam i kølvandet på Kuwait-krigen.

Demokratisk sekterisme

Saddam-regimets endeligt, der indtraf efter amerikanske tanks indtog Bagdad i april 2003, skulle ifølge 'De Villiges Koalition', der deltog i invasionen, afslutte den sekteriske tradition og indføre demokrati. *Nothing less*. I stedet har amerikansk

magtfuldkommenhed og historieløshed sammenkoblet med de regionale indblandinger fra Iran og Saudi-Arabien formået at videreføre Saddams virale form for voldelig sekterisme.

Irak fik i 2005 en på mange måder demokratisk forfatning. En forfatning, hvor islam er statens religion og fundament for lovgivning. *No problem*. Man hører få protester i Mellemøsten, når man nævner islam, men ser man nærmere på, hvilken islam den irakiske forfatning gjorde til fundament for den demokratiske stat, som Vesten støttede med blod og tårer, så er det en shiitisk islam. En forfatning, der ophøjer shiitternes hellige byer og ayatollaher til nationale helligdomme.

Forfatningen genskabte tekstuel det gamle sekteriske hierarki med særlige politiske privilegier, men denne gang med shiitterne på pyramidens top. Mens deres styrker forblev i Irak, kunne amerikanerne afholde shiitterne fra at fuldføre deres hævn over de historiske uretfærdigheder, som Saddam og sunnitterne havde udsat dem for.

Amerikanernes tilbagetrækning i 2007 medførte et sekterisk shiitisk diktatur under dække af numerisk demokrati. De iranskstøttede shiitiske fraktioner, som amerikanerne udleverede magten til i Bagdad, læste demokratiets drejebog gennem egeninteressens prisme. Iraks premierminister igennem otte år, al-Maliki, og andre shiitiske ledere mente, at demokrati er flertallets styre, shiitterne er flertallet, ergo skal al magten gå til shiitterne. Den herskende shiitiske elite i Bagdad nægter at lede Irak efter de særlige demokratiske principper, der gælder for det multisekteriske og multireligiøse samfund, som de ellers accepterede at indskrive i forfatningen fra 2005. Det er det såkaldte konsensus-baserede system, der skal sikre, at det

numeriske flertal ikke bliver oversat til sekterisk diktatur.

Efter iransk indblanding fornægtede den shiitiske elite det historiske kompromis fra 2005, som ellers blev presset ned over sunnitterne af amerikanerne. Det er denne udvikling, der har fodret sunnitternes oprør i de seneste år, og som kulminerede i oprettelsen af Islamisk Stat.

Oftentimes bliver det kontekst-baserede, historiserende perspektiv, som jeg har skitseret, brugt til at konkludere, at sekterisme bare er politisk konstruktion. Underforstået at en konstruktion er nem at dekonstruere. *Not so simple*. Tilhørsforhold til en religiøs gruppe, en sekt, er ikke ensbetydende med sekterisme. Sekterisme er det politiske system, der bruger dette gruppetilhørsforhold, ligesom nationalismen gør det, til at definere et forhold mellem staten, samfundet og gruppen, som alle medlemmer i fællesskabets navn bør underordne sig.

De fleste moderne nationalstater, der er baserede på etniske og lingvistiske gruppetilhørsforhold som det danske, har udviklet sig til mere rummelige samfund som følge af en lang proces, hvor udviklingen af retsstaten og retsprincipperne om lighed for loven og, allervigtigst, et lovbaseret borgerskabsbegreb åbnede de nationale stammers rækker for nye medlemmer, individer såvel som grupper. Indtil videre har ingen af de sekterisk baserede stater såsom Libanon, Irak, Iran og Saudi-Arabien (og delvis Israel) formået at udvikle et politisk system, som erstatter sekt-fællesskabets eksklusive omfavnelser med retsstatens medborgerskab.

Bristede drømme

Når sekterismen hersker så endegyldigt, skyldes det, at araberne har set deres drømme om frihed, enhed og socialisme

briste. Irakerne har i lighed med syrerne og en del andre arabiske nationer oplevet, hvordan deres herskende eliter misbruger de smukke idealer såsom uafhængighed fra Vesten og pan-arabisk enhed til at promovere egne sekteriske interesser.

Nu forsøger de samme eliter – og vi skal huske, at de fleste af Islamisk Stats ledere er gamle Baath-medlemmer – at rekruttere irakerne bag endnu et grandios, altomfattende projekt, der skal se opbygning af det frelste og frelsende religiøse fællesskab. Det sidste valg i Irak viste, at irakerne, især shiitterne, er kørt trætte i de sekteriske partier, ligesom de engang blev trætte af arabiske nationalister.

Desværre har Islamisk Stats opståen samt tilspidsningen af konfrontationen

mellem de to store sekteriske magter, det shiitiske Iran og sunnitiske Saudi-Arabien, og de enorme ressourcer, de bruger på sekterisk mobilisering, gjort det svært for de fleste irakere at løsrive sig fra sekterismens kvælende vold.

Til trods for nutidens gruelige realiteter er det vigtigt at huske på Iraks historie om sameksistens mellem sunnitterne og shiitterne, for den fortæller ikke alene, hvordan irakerne samles, men hvordan de splittes. Begge dele som følge af her-og-nu politiske beslutninger, og ikke som følge af tidløse teologiske og religiøse stridigheder.

○ ○ ○

Udfordringerne i Mali

Af André Sonnichsen

Det er en postkolonial hvepserede som de danske specialtropper der skal til Mali i april i år møder, når de ankommer for at styrke den igangværende MINUSMA-indsats (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission etableret af FN's Sikkerhedsråd ved Resolution 2100 d. 25.04.2013).

Som en markant pointering af operationens besværlige status blev chef for MINUSMA, Mongi Hamdi, fyret i december 2015. Den tidligere tunesiske udenrigsminister har angiveligt ikke i tilstrækkelig omfang kunnet implementere fredsftalen af april 2012 og den nationale køreplan af januar 2013, der danner det politiske grundlag for MINUSMA, ej hellere forøget sikkerheden i de nordlige egne, hvor separatister og islamister huserer, ligesom MINUSMA er den fredsbevarende operation med den højeste fatalitetsrate. Hans efterfølger, den tidligere udenrigsminister fra Chad, Mahamat Saleh Annadif, blev officielt udnævnt af FN's generalsekretær Ban Ki-moon allerede den 23. december 2015 med tiltrædelse i februar 2016. Men selvom Annadif har solid erfaring som chef for

AMISOM i Somalia, der ikke er en helt uens situation, konfronteres han med de samme udfordringer som sin forgænger.

Det er netop en klarlægning af disse udfordringer, der står i centrum for nærværende artikel. De kan opdeles i tre kategorier, nemlig operationelle, regionale og principielle. Med udgangspunkt i den danske generalmajor Michael Lollesgårds rolle som styrkechef for MINUSMA drøftes de operationelle udfordringer. De regionale politiske udfordringer i Vestafrika, hvor dynamikkerne trækker i forskellige retninger, belyses via en diskussion af konfliktens parter i det nordlige Mali og i regionale politiske dynamikker. Til sidst drøftes de principielle udfordringer ved indsatsen i Mali, idet MINUSMA hviler solidt på en samtidssfornuft for hvordan freds- og stabiliseringsindsatser bør designes, og hvad deres mål er. Tilsammen skaber disse tre udfordringsniveauer den samlede kontekst for freds- og stabiliseringsopgaven i Mali, der samtidig giver et indblik i den konfliktprægede udvikling i regionen.

Operationelle faktorer

En række operationelle udfordringer konfronterer MINUSMA. For det før-

André Sonnichsen, ph.d., er politisk analytiker med fokus på udviklings- og sikkerhedspolitik i Afrika.

FOTO: UN photo/Marco Dormino

Major General Michael Lollesgaard, styrkechef for FN's Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (MINUSMA) mødes med repræsentanter for Platformen, som er en koalition af regeringsvenlige militser der støtter et samlet Mali, og den lokale regering under et besøg i Anefis i det nordlige Mali.

ste er der for få kamptropper. FN havde anmodet Danmark om at sende 250 soldater til en kampklar mobil forsyningsenhed, en såkaldt 'Combat Convoy Battalion', der skulle inkludere 20-30 lastvogne. Men da den danske beslutning blev truffet den 30.10.2015 i Udenrigspolitisk Nævn, endte det med, at Danmark forpligtede sig til at sende et Hercules transportfly, op til 30 stabsofficerer og 30 soldater fra Jæger- og Frømandskorpset, der skal af sted fra april til december 2016.

Baggrunden var, at der havde været splittelse på den danske politiske scene, hvor forsvarsordfører for De Konservative, Rasmus Jarlov, samme dag havde sagt til TV2 News, at "vi mener, at Irak og Syrien er vigtigere i forhold til Mali, der er en lidt perifer konflikt", hvorfor De Konservative altså ikke ønskede at sende danske kamptropper til Mali. Også Dansk Folkeparti var tilbageholdende. DF's forsvarsordfører, Marie Krarup, udtalte samme dag i *Politiken*, at den danske deltagelse i Mali var 'nice-to-do' og ikke 'need-to-do' fordi der i hendes vurdering ikke er tale om en direkte trussel mod DK.

Uanset om disse to vurderinger er korrekte, har Lollesgaard udtrykt sin frustration over den manglende lydhørhed, ikke kun fra den danske, men også fra andre bidragende regeringer: "Det er ikke fordi, det skorter på internationale bidrag til den fredsbevarende FN-styrke i Mali. Det er bare de forkerte enheder, som bliver sendt af sted". (*Information* 14.12.2015).

Frustrationen udsprang bl.a. af ønsket om tilstrækkeligt at kunne beskytte forsyningskonvojer, der er sårbare over de store maliske afstande med ringe infrastruktur. Samme aften kunne man på

DR1 Horisont se 'Ørkengeneralen' Lollesgaard der – konfronteret med et områderåd på størrelse med Frankrig der skal patruljeres – udtalte: "Der havde det altså været lækkert, hvis lige jeg havde lidt flere styrker ude på jorden her og nu. Nu hutler vi os lidt igennem stadigvæk med alt dette forsyningshalløj her, som tager utrolig mange af vores kræfter". Dagen efter stod det dog lidt mere klart, hvor han beskrev det som sindssygt ærgerligt, at den danske regering ikke vil sende kampsoldater, da det "ville virkelig have været en game changer for os hernede". Desuden, "det er jo alt andet lige mig, der skriver kondolence-brevene og sender kisterne hjem, når vi bliver angrebet". (*Information* 15.12.2015).

En anden operationel udfordring er, at MINUSMA savner et såkaldt executive policing mandate, nemlig reelle politibeføjelser. I Gao fx, som er et af knudepunkterne i de århundrede gamle transportnetværk, der kobler den sydlige del af Vestafrika tværs over Sahara til Nordafrika og Europa, må FN-personel ikke stoppe eller kontrollere lastbiler.

Selv om de kulturelt rodfæstede transportnetværk åbent bliver brugt til at smugle mennesker, narkotika og våben, og selv om den afledte omsætning af den illegale handel beriger både organiserede kriminelle grupper og selvsamme terrorister, som skal nedkæmpes, må Lollesgaard ikke gribe direkte ind.

Desuden er FN-mandatet ikke direkte terrorbekæmpende, idet der ikke er bemyndigelse til offensiv magtanvendelse, dog retten til selvforsvar, hvis angrebet. Det betyder, at MINUSMA i stort omfang er afhængig af et tæt samarbejde med den franske antiterror indsats i regionen, Operation Barkhane, som har en klar offensiv rolle.

Af disse grunde er MINUSMAs mandat også beskrevet som 'enormt og nogle gange modsætningsfyldt' af Jean-Hervé Jezequel, senioranalytiker for Sahel ved International Crisis Group. (Reuters World Service, 17.12.2015).

En tredje operationel udfordring er, at det er svært at kende de forskellige grupper fra hinanden, en klassisk problematik i oprørsbekæmpelse nemlig identifikation af fjenden iblandt den almindelige befolkning. Og der er effektive, kampklare fjender tilstede. MINUSMA har flere gange været mål for angreb fra terrorister og har indtil december 2015 mistet 56 soldater, et højt tabstal for en FN-mission set i et komparativt lys.

Ifølge Lollesgaard handler opgaven i det nordlige Mali ikke om at holde stridende parter, der er veldefineret i forhold til hinanden, adskilte. I stedet sker beskyttelse og implementering af freds-aftalen i "et meget komplekst miljø, hvor vi har en blanding af rebeller, oprørere og terroristgrupper, hvor det er svært at erkende den ene gruppe fra den anden". (Ørkengeneralen, DR1 Horisont, 14.12.2015). Nogle af disse grupper var med i fredsforhandlingerne og bakker op omkring freds-aftalen, nogle afviser freds-aftalen, og nogle er drevet af bredere islamistiske kræfter i regionen – et enestående svært operationelt miljø for en FN-fredsbevarende mission. Således fremhæver FN, at MINUSMA "is operating in a new geopolitical context and faces threats that have not been encountered before in a peacekeeping context" (UN Security Council, Report of the Secretary-General on the situation in Mali, 2013 p.19).

Opbindingen af konflikten i Mali på netop regionale politiske udviklinger drøftes i kommende afsnit.

Kontekstuelle faktorer

Problemerne i det nordlige Mali kan ikke forstås uden for et regionalt perspektiv, da mange af aktørerne, som er aktive i Mali, er regionalt forankrede, og mange af de politiske udviklinger i den bredere vestafrikanske region har en direkte indflydelse på den politiske udvikling i Mali. I en vis forstand er det misvisende at tale om 'Mali' som en given størrelse, da de politiske dynamikker på tværs af Malis territoriale grænser er bestemt af fællesskaber og befolkningskløfter, der konkurrerer med og tit er stærkere end de formelle juridiske grænsedragninger foretaget af nationalstater. Det giver sig selv, at i denne kontekst er et forsøg på at lave en national fredsplan og en FN-ind-sats i et nationalt format en besværlig opgave.

Siden den nordlige opstand i 2012 har konfliktens politiske scene været befolket af følgende hovedaktører:

- Den nationale enhedsregering, etableret med ECOWAS' hjælp 20. August 2012, med Dioncounda Traoré som fungerende statsminister. Herefter med Ibrahim Boubacar Keïta som præsident efter valget i august 2013.
- Tuareg-separatister først organiseret som MNLA (Mouvement National pour la Libération de l'Azawad), som startede oprøret i 2012 i samarbejde med Ansar Eddine og andre islamister (se nedenfor). Nu organiseret som CMA (Coalition of Azawad Movements), efter at bl.a. Ansar Eddine har trukket deres støtte.
- Proregerings-militser eller den såkaldte 14 June Platform Coalition, som er modstandere af CMA, og som hævdes at repræsentere 'genuine interesser' i de nordlige egne. (International Crisis Group, Africa Report No. 226, 2 May 2015). Disse militser kan ses som

et slags regeringsvenligt 'oprør mod oprøret'.

- Islamister med regionale forgreninger:
- Ansar Eddine, Tuareg-jihadister, ledet af Iyad ag Ghaly
- Ansar Eddines såkaldte Branch for Southern Mali
- MUJAO (Mouvement pour l'unicité et le jihad en Afrique de l'Ouest)
- AQIM (Al-Qaida in the Islamic Maghreb). Stærke i det nordlige Mali, sydlige Algeriet, muligvis i det sydlige Libyen
- Al Mourabitoun, der er ledet af den algeriske jihadist Mokhtar Belmokhtar, og som var en af grupperne, som påtog sig ansvaret for angrebet på Radisson Blu Hotellet i Bamako 20. november 2015. Leder af AQIM, Abu M,usab Abdul Wadud, har annonceret at Al Mourabitoun har genforenet sig med AQIM og at angrebet på hotellet var dennes 'declaration of unity'. (www.nytimes.com, 4 december 2015)
- Macina Liberation Front, med forbindelse til Ansar Eddine, som også har påberåbt sig ansvar for angrebet på Radisson Blu Hotellet i Bamako 20. november 2015 og en række andre mindre angreb især i den sydlige og centrale del af Mali, hvor de angiveligt rekrutterer iblandt den mindre, etniske gruppe Fulani. Ledes af Hamadou Kouffa og inkluderer angiveligt tidligere medlemmer af MUJAO.

Hvor de første tre parter er aktive deltagere i fredsprocesserne og har underskrevet både fredsftalen af den 14. juni 2012, der skabte den nuværende politiske ramme for fredsprocessen som helhed, og de såkaldte honour pacts i Anéfis 16. oktober 2015, der udspecificerede mere

detaljeret og på lokalt plan forskellige løsninger på menneskesmugling, magtdeling og stridigheder mellem de lokale parter (ICG, Africa Briefing No.115, 14 december 2015), står den fjerde part, islamisterne, udenfor.

Regionale forhold

Der er i hvert fald fem regionale forhold der gør, at den samlede politiske konstellation, der inkluderer disse aktører, ikke kan indlemmes i en national politisk ramme:

For det første har spill-over fra konflikten i Libyen fortsat en negativ indvirkning på Mali. Et overskud af våben og trænedede kæmpere fra borgerkrigen siver mod syd til mobilisering i regionens øvrige konflikter, herunder den i Mali. Tuareger, der var aktive i konflikten i Libyen, vendte hjem til styrkelse af oprøret i 2012 (DIIS Policy Brief, *Regional Security Deterioration after the Collapse of Libya*, November 2015).

Libyen er stadig en kilde til islamistisk vækst, indflydelse og ressourcer. For eksempel har IS efter at have skabt et fodfæste i Libyen i 2015 taget ansvaret for både bombeangrebet mod politiskolen i Zliten 7. januar 2016 og mod oliehavnen Ras Lanuf samme dag. I denne forstand, var Natos bombing af Libyen "en kæmpe fejl, som flere lokale aktører i Afrika, herunder AU, havde frarådet, fordi man frygtede det sikkerhedsvakuum som Gaddafis afgang ville resultere i". (Thomas Mandrup, lektor ved Forsvarsakademiet, interview 15. december 2015). Det fortsatte anarki og tilstedeværelsen af to forskellige og indtil videre fejlslagne forsøg på national autoritetsdannelse samt et hav af indbyrdes kæmpende militser betyder, at forholdene er ideelle for IS.

For det andet er forholdet mellem islamister og andre politiske aktører hverken ukompliceret eller entydigt. På den ene side rummer forholdet mellem tuaregerne under CMA og islamisterne mulighed for destabilisering af fredsplanen. I 2012, da oprøret begyndte, samarbejdede Ansar Eddine og tuaregerne under MLNA i fælles front i oprøret mod centralregeringen. Men kort tid efter de store og hurtige territoriale landvindinger i 2012 vendte islamisterne ryggen til MNLA, der blev skubbet ud af de nordlige egne af islamisterne, en udvikling som var direkte anledning til Frankrigs indtræden.

Siden er store dele af norden jo taget tilbage, men kløften mellem tilhængere og modstandere af fredsprocessen er stadig aktuell. For eksempel har leder af Ansar Eddine, Iyad ag Ghaly, kritiseret Anéfis-aftalerne, fordi de beforder, at centralregeringen kan genvinde kontrollen med det nordlige Mali, og har opfordret til hellig krig mod de franske korsfarere.

Hvis alle ikke-islamistiske parter er samlet om at bekæmpe islamisterne, kan det styrke koalitionen omkring fredsprocessen. En effektiv politisk isolation af islamisterne er klart den logik, der ligger til grund for MINUSMAs tænkning. Men modsat er der også mulighed for, at samarbejdet mellem Tuareg-separatister, der ønsker forøget autonomi, og islamisterne igen kan føre til en fælles front mod Bamako, FN og Vesten.

Dette scenarie er bl.a. betinget af islamisternes tiltagende regionale styrke og af omfanget af troværdige og håndgribelige indrømmelser, som Bamako vil give i nord. Selvom CMA på nuværende tidspunkt synes at indlejre sig i fredsprocesserne, er der ikke noget principielt til hinder for, at de igen kan finde fælles

fodslag med islamisterne, især hvis sidstnævnte kan mønstres som overbevisende og slagkraftige alliancepartnere.

Hertil skal lægges, at det islamiske civilsamfund er levende og ikke helt entydigt i sin afvisning af islamisterne, ligesom en række islamiske organisationer er aktive på det sociale område. Med andre ord er det ifølge Monique Alexis, strategisk rådgiver for Afrikaprogrammet hos Dansk Institut for Menneskerettigheder, der har arbejdet i Vestafrika i 15 år (interview d. 12.1.2015) ikke en sort-hvid grænse mellem islamisterne og det øvrige samfund i Mali. "De islamiske sociale og religiøse organisationer er stærke især i de områder, hvor staten er svag som i de nordlige og østlige regioner. De er forankrede i den lokale befolkning, de er ofte finansieret af islamisk velgørenhed fra andre lande, de leverer serviceydelser (skoler, klinikker, sanitet m.m.) og er med til at skabe orden. De har en anden tilgang end MINUSMAs dårlige kommunikation, et personale der er fremmedgjort over for græsrodsniveauet og store budgetter i et larmende FN-maskineri" siger Alexis.

På den anden side har islamiske religiøse ledere været uklare i mælet omkring deres position i forhold til islamismen. Præsident for Det Høje Islamiske Råd i Mali, imam Mahmoud Dicko, der er salafist og meget eksplicit vedrørende behovet for et islamisk grundlag for politikken i Mali, nægtede at tage afstand fra islamisternes indtog i 2012. Hans støtte, Mamadou Diamountani, der er formand for valgkommissionen, har i øvrigt anfægtet forfatningen og demokratiet. At en sådan tilgang har genklang hos dele af befolkningen skyldes ifølge Alexis, at "mange i Mali spørger, hvad har demokrati og pluralisme bragt os?"

For det tredje er en regional sammen-smeltning af Sahel og Maghreb som sammenbundet sikkerhedspolitisk område under udvikling. De to regioner har altid været set og analyseret som to relativt afgrænsede regioner med hver deres interne udviklingslogikker. Men nu sker der en sammenklumpning, som betyder, at udviklinger i enkelte lande har relevans langt ud over landets grænser og på tværs af Sahel-Maghreb opdelingen (DIIS Policy Brief, *Regional Security Deterioration after the Collapse of Libya*, November 2015). For eksempel matcher Algeriets forsøg på at skubbe AQIM mod syd ind i Sahara Malis forsøg på at skubbe islamisterne mod nord.

For det fjerde synes konkurrencen mellem al-Qaeda og IS at blive optrappet i regionen som resultat af den regionale sammenbinding (DIIS Comment, *Al Qaeda affiliates – not Islamic State – behind Bamako hotel attack*. 30. november 2015). Selvom IS generelt vurderes som værende svag i Mali, er dette i dag mindre tilfældet i regionen end tidligere, hvor ikke blot Libyen er skueplads for en tydelig styrkelse af IS, men hvor også Boko Haram, der står meget klart i deres støtte til IS, huserer i det nordlige Nigeria og i områderne ved Chadsøen i Niger og Chad.

Hvis Mali kan få status som endnu en højtprofileret front imod korsfarerne, kan dette tiltrække IS-ekspansion i området. Desuden er loyaliteten hos de mindre, regionale jihadistiske grupper i Sahelregionen angiveligt ret labil, og der skal ikke megen fantasi til at forestille sig, at mange af disse vil følge 'den stærke' snarere end 'den rigtige'. En afklaring af konkurrencen mellem al-Qaeda og IS og en regional konsolidering af kludetæppet af islamistiske grupperinger ville klart

forværre sikkerhedssituationen. Ser man for sig i de overlappende og gennemkrydsede regioner, hvor nationalgrænserne udgør en ringe forhindring, en kritisk masse, der kan medføre, at endnu et skud på IS træet bliver erklæret?

Indsatsformat ctr. trusselsformat

Den femte og sidste faktor i rækken af kontekstuelle faktorer er spørgsmålet, om hvorvidt de regionale samarbejder, der er iværksat af regionale og internationale aktører, er den rigtige respons? Der kan være grund til at spørge, om indsatsformatet matcher trusselsformatet?

Franskmændenes hurtige militære reaktion i form af Operation Serval i starten af 2013 efter anmodningen om hjælp fra Mali var på overfladen en succesrig tilbagevisning af islamisternes fremmarch mod Bamako, der dog er afløst af en oprørsbekæmpelse. På samme ret hurtige måde etablerede man allerede i 2012 på foranledning af ECOWAS den politiske ramme for en videre politisk proces mellem parterne, der førte til oprettelsen af UNOM (United Nations Missions in Mali) og AFISMA (International Support Mission in Mali), som i 2013 blev overdraget til FN i form af MINUSMA.

Af denne grund er "denne stabiliseringsindsats i udgangspunktet som AU gerne vil have det, fordi den er baseret på en AU-mission, der siden blev transformeret om til en FN-operation. Der er grundlæggende tale om en afrikansk mission, hvilket giver et stort bidrag til dens politiske legitimitet". (Thomas Mandrup, lektor ved Forsvarsakademiet, interview 15. december 2015). Med andre ord man har på nationalt plan og helt ifølge stabiliseringstænkning foretaget de nødvendige politiske og militære skridt.

Men franskmændenes udvidelse i 2013

af Operation Serval til Operation Barkhane, der omfatter fem lande (Chad, Niger, Mali, Burkina Faso og Mauritania), er en erkendelse af det regionale format af problemerne. Militært set er der også andre eksempler på en regional tilgang for eksempel amerikanernes Operation Flintlocks årlige antiterror øvelser siden 2005, der på tværs af regionen beforder landenes samarbejde mod terrornetværk (Reuters World Service, 16.02.2015).

Her ser vi faktisk en inddragelse af lande fra Maghreb og Sahel nemlig Algeriet, Burkina Faso, Cameroun, Mali, Mauritania, Niger, Nigeria, Senegal og Tunesien. Amerikanerne er længst fremme med integrerede regionale militærindsatser, der angiveligt i fremtiden vil tage form af et netværk af nye mini-baser på tværs af hele Sahel, fra Vestafrika til Afrikas Horn. Målet er at bygge en vedvarende infrastruktur til dronedrift og til specialtroppeoperationer, en løsning der er billigere og mindre politisk anstødelig end store amerikanske militærbaser for de afrikanske lande, der lægger jord til landingsbanerne. Der har været droner placeret i Niger siden 2013.

Problemet med manglende match mellem trusselsformat og indsatsformat har man set før både i Afghanistan, hvor Taleban har kunnet beskytte sig i baser i Pakistan, som er uden for ISAFs rækkevidde, og aktuelt i Syrien, hvor IS spreder sig over nationale jurisdiktioner, der gør effektiv handling besværlig. På samme måde trodser de aktuelle politiske konfliktlinjer i Mali internationale grænser og skaber endnu et eksempel på et manglende match mellem indsatsformatet og trusselsformatet. På samme måde som Islamisk Stat har et geografisk format, der aftvinger en suspendering af almindelige analytisk tænkning, kan isla-

misternes netværk i Vestafrika vanskeligt håndteres nationalt eller ifølge nationale institutioner og nationale logikker. Disse netværk er forankrede i politiske fællesskaber, der er tværgående og slagkraftige. Med andre ord endnu et eksempel på samtidens globaliserede trusler, hvor nationalstaten kommer til kort.

Naturligvis er der en række regionale politiske indsatser, herunder Sahel G5 gruppen, der består af Mauretanien, Mali, Niger, Chad og Burkina Faso, med en udviklingspolitisk dagsorden bl.a. finansieret af Verdensbanken, EU, og African Development Bank, og som er EU's regionale satsning på udviklings- og sikkerhedspolitik. Godt begyndt, men man ekskluderer dermed en af områdets centrale spillere, Algeriet, som foragter især fransk indblanding i regionen, og desuden genetablerer man Sahel-Maghreb opdelingen.

Algeriet og andre Maghreb-lande er til gengæld med i Obamas Global Counter-Terrorist Forum etableret i 2011, der inkluderer en Sahel Capacity Building Working Group, som mest er vejledende og til dels forskningsorienteret, men som ikke er tænkt som et effektivt maskineri for diplomatiske løsninger.

Og ECOWAS og Den Afrikanske Union har indtil videre holdt sig til de nationale logikker, som de selv er affødt af.

Principielle faktorer

Tanken om at det nordlige Mali kan blive et terroristhelle, er helt i tråd med den sikkerhedspolitiske tænkning i perioden efter den kolde krig og især efter 9/11, som påpeger, at såkaldte 'ungoverned spaces' er en af samtidens alvorligste sikkerhedstrusler. Argumentet er, at fraværet af en legitim og funktionsdygtig politisk autoritet, der kan skabe rammerne for levering

Hvis en demokratisk retsstat mest ligner manifestationen af en foragtet vestlig livsform, så savner vi effektive redskaber til et modsvar. Vores rettighedsbaserede politik er ikke designet til at imødegå dette fænomen, ligesom vores politik til opbygning af demokratiske retsstater helt åbenlyst møder en grænse ikke kun i Mali, men også i andre lignende sammenhænge.

af basale sociale ydelser, orden og sikkerhed osv., muliggør opblomstringen af alternative ordensformer, der kan være fjendtligt indstillet over for den pågældende nationalstat og over for Vesten.

Den analyse ligger til grund for den generelle tilgang til stabilisering og udvikling af skrøbelige stater, som ved brug af en kombination af forskellige udviklings- og statsbygningsredskaber skal befordre skabelsen af nationale demokratiske retsstater. Denne grundlæggende model går igen i et bredt udvalg af bilaterale og multilaterale politikker, der ser demokratipromovering som god, sammentænkt sikkerhedspolitik. Helt i tråd hermed lægger FN-resolutionen, der etablerede MINUSMA, vægt på “Stressing the need to work expeditiously toward the restoration of democratic governance and constitutional order, including through the holding of free, fair, transparent and inclusive presidential and legislative elections” og “Encouraging the international community to provide broad support to resolve the crisis in Mali through coordinated actions for immediate and long-term needs, encompassing security, governance, development and humanitarian issues”. (UN Security Council, Resolution 2100, 25 April 2013, p. 1 and p. 6).

Men denne tilgang er der ikke enighed om blandt konfliktens parter. Lederen af Ansar Eddine, den islamistiske tuareg Iyad ag Ghaly, er meget illustrativ. I ‘Ørkengeneralen’ hører vi, hvordan Ghaly, som tidligere var engageret i at organisere de internationalt berømte musikfestivaler i Timbuktu, over en årrække bli-

ver mere og mere kritisk over for vestlig indflydelse og kultur, mere tiltrukket af et brud med det bestående og af islamismen, indtil han i dag er en af konfliktens mest efterlyste oprørere, som franske tropper indtil videre uden held har prøvet at dræbe. Hans tidligere ven, den maliske musiker Manny Ansar, undrer sig: “Jeg spurgte hver eneste dag, hvad det var, der skete med min ven Iyad? Han kunne godt lide musik, han er et godt og ordentligt menneske. Han har aldrig løjet over for mig, han behandler folk med respekt. Hvad skete der med ham?” Denne hengivelse til islamismen er et velkendt samtidsfænomen.

Hvad nu hvis det netop har været for søgene over de sidste 20 år på at forvandle svage stater til demokratiske retsstater, som har skabt problemerne? Hvad nu hvis Vestens rettighedsbaserede, angiveligt inklusive tilgang, hvis indiskutable præmis er, at den enkelte ser en demokratisk retsstat som en i princippet ønskværdig politisk målsætning, er fejlplaceret og leder os til en forkert diagnosticering af problemet? Hvis en demokratisk retsstat mest ligner manifestationen af en foragtet vestlig livsform, så savner vi effektive redskaber til et modsvar. Vores rettighedsbaserede politik er ikke designet til at imødegå dette fænomen, ligesom vores politik til opbygning af demokratiske retsstater helt åbenlyst møder en grænse ikke kun i Mali, men også i andre lignende sammenhænge.

På samme måde er vores samfundsvidenskabelige forklaringsmodeller om, at radikaliserings og ekstremisme skyl-

des marginalisering, hårdt pressede i lyset af islamismens tiltrækningskraft og den reelle hengivelse til alternative ordens- og livsformer. Vi forstår ganske enkelt ikke de processer, der medfører, at folk vælger en anden livsform end den, som den vestlige model foreskriver. Heri ligger den førte politiks største erkendelsesmæssige og politiske udfordring. Det nemmeste er at lade konstatering af en fundamental forskellighed være slutpunktet for vores analyser og sætte hårdt mod hårdt. Mere potentiale ligger der i at lade fundamental forskellighed være udgangspunktet for en produktiv gentænkning.

Konklusion

Mali-indsatsen er trods dens enestående og kontekstuelle spidsfindigheder en eksemplarisk postkolonial stabiliseringsøvelse.

‘Postkolonial’ fordi Mali udviser alle de fællestræk, som vi allerede kender fra andre postkoloniale lande, nemlig diverse kollektive identiteter, der skaber et fragmenteret socialt grundlag for ordensdan-

nelse: Det nationale fællesskab er kun på opsplittede og betingede måder loyalt over for de institutionelle overbygninger, der skal regere over det, og som i øvrigt savner kapacitet og legitimitet. Tilsætter man hertil et regionalt forankret, internt opsplittet og tiltagende islamistisk oprør med helt andre drømme end en demokratisk, vestligt orienteret retsstat i Mali, har man sagen i en nøddeskal.

Eksemplarisk ‘stabiliseringsøvelse’ fordi MINUSMAs konkrete indsatser og overordnede design udspringer af et demokratipromoveringsparadigme, som Vesten og det internationale samfund har anvendt i perioden efter den kolde krig. I skrivende stund ser det ud til, at freds- og stabiliseringsindsatser fortsat kommer til at have en fremtrædende rolle i Taksøe-Jensens udspil til en kommende sammentænkt dansk udenrigspolitik. Ikke mindst af denne grund bør vi tænke klart og holde øje med, hvordan tingene udmønter sig i Mali.

Europæisk asylpolitik og grænseskabt fordrivelse

Af Martin Lemberg-Pedersen

Humanitære organisationer har ofte kritiseret den europæiske grænsekontrol for at skabe et 'Fort Europa'. Nationalistiske partier og foreninger har omvendt og i stigende grad gennem 2015 argumenteret for nødvendigheden af at udbygge en sådan fortlignende grænsekontrol. Mens førstnævnte perspektiv er udledt fra humanitære principper, stammer sidstnævnte fra det indenrigspolitiske ønske om at undgå asylansøgere.

For at forstå hvordan EU's grænsekontrol fungerer, er det nødvendigt at se på den indenrigspolitiske situation i unionens medlemslande. Her har stigende nationalisme ført til en omdefinering af asylpolitik, der er gået fra at være et beskyttelsesværktøj til et afskrækkelsesredskab. Derved er også opmærksomheden på den udenrigspolitiske dimension i asylpolitikken blevet undermineret, og i det retsløse vakuum, der er skabt mellem staters afvisning af asylansøgere, er der opstået en speciel form for tvungen flygtningemobilitet; nemlig grænseskabt fordrivelse.

Denne artikel beskriver, hvordan denne form for fordrivelse først blev produceret uden for EU, og hvordan den i 2015 efter Syrien-konfliktens eskalering, Schengen-grænsernes kollaps og EU-medlemslandes spekulation i hegn- og transitpolitikker nu også kan observeres på Unionens eget territorium.

Et 'Fort Europa'?

Problemet med 'Fort Europa'-analogien er, at den fejlkarakteriserer EU's asylpolitik. Både fordi den underkender de beskyttelsesredskaber, som medlemslandene rent faktisk benytter sig af, men også fordi den antyder, at EU's grænsekontrol primært foregår ved at ophobe flygtningestrømme uden for hegn og mure.

Mens det er sandt, at vi har set en genopblomstring af hegn-teknologien, er denne langt fra karakteristisk for hele den europæiske grænsekontrol. Godt nok var de 6 meter høje hegn, der i 2006 blev bygget ved de spanske enklaver i Nordafrika, Ceuta og Melilla, medvirkende til den spontane opståen af uofficielle slumflygtningelejre i bjergene omkring de to byer.

Martin Lemberg-Pedersen er Post Doc ved Centre for Advanced Migration Studies, Københavns Universitet, hvor han i 2012 skrev sin ph.d. om EU's grænsekontrol. Han har udgivet artikler, bogkapitler og rapporter om EU's grænsekontrol og dens humanitære konsekvenser, dansk asylpolitik over for uledsagede mindreårige og dansk integrationspolitik.

Men nøjagtig ligesom hegnene, som flere Balkanlande har bygget i 2015, har Ceuta og Melilla-hegnene først og fremmest den effekt at lede flygtningene videre mod andre grænseovergange. Det er altså ikke flygtninges immobilitet, der er den afgørende konsekvens af hegn-teknologien, men i stedet deres cirkulation videre til andre territorier og grænseovergange.

Unionens grænsekontrol inkluderer desuden også patruljer, satellitter, radar-netværk, droner, deportations-mekanismer og lejrsystemer. Dette komplekse system breder sig desuden på tværs af medlemslandenes nationale grænser blandt andet gennem virtuelle databaser som EURODAC og EUROSUR og gennem supranationale mekanismer som Frontex, EU's koordinerende grænseagentur, der sammenlægger medlemslandenes suveræne magtbeføjelser i operationer som Hera I-III, Seahorse, Poseidon, og Triton. Alle disse teknologier overvåger, indfanger, registrerer og cirkulerer flygtninge igennem et transnationalt netværk af grænsekontrol.

Denne cirkulation gælder i endnu større grad grænsekontrol-teknologien med deportationer, og indlysende også med transitpolitik. I 2015 har lande som Serbien, Kroatien og Danmark således, for at undgå at modtage asylansøgninger, ladet flygtninge rejse i transit gennem deres territorier. I efteråret 2015 førte dette til dramatik ved den kroatisk-ungarske grænse, da ungarsk politi måtte afvæbne kroatiske vagter i et tog, der bragte flygtninge ind på ungarsk territorium. Tilsvarende kritiserede Sverige også Danmark gentagne gange for at lade titusindvis af flygtninge køre over Øresundsbroen uden at registrere dem og åbne asylsager.

Disse forskellige cirkulations-dynamikker i europæisk grænsekontrol afslører,

at analogien mellem hegn-politik og et 'Fort Europa' kun kan fungere, hvis man insisterer på at betragte medlemslandenes grænsepolitik som løsrevet fra hinanden. Hvis man med andre ord antager en metodisk nationalisme i ens analyse. Dette er dog yderst problematisk, idet flygtningestrømme og grænsekontrol begge er grænseoverskridende, transnationale fænomener, og en sådan analyse risikerer derfor at forbigå de åbenlyse konsekvenser som nabolandes grænsepolitik har for hinanden og for flygtninge. Og den lader også grænsernes overordnede funktionalitet for en supranational størrelse som EU ude af syne. I stedet for at sammenligne EU's grænsekontrol med et fort, bør unionens grænsesystem derfor anskues som et transnationalt netværk bestående af forskellige kontrol-teknologier, der påfører flygtninge forskellige ruter og forskellige former for mobilitet.

Hvis man betragter flygtningestrømme til EU op gennem 00'erne, ses denne dynamik: Tilbage i 2004 søgte de fleste flygtninge mod EU gennem den såkaldt vestlige Middelhavsroute, der førte til Spanien gennem de Kanariske Øer og Ceuta og Melilla. Efter at EU i 2005 søsatte de allerførste Frontex-operationer (Hera I-III) ved de Kanariske Øer og efter spanske og marokkanske styrkers nedskydninger af flygtninge ved hegnene i Ceuta og Melilla, forskubbedes flygtningestrømmene væk fra Spanien. Derved opstod den centrale Middelhavsroute fra Libyen til Lampedusa, Malta og det italienske fastland, og fra 2007 prøvede flygtninge især denne rute. Men i takt med at EU satte ind med Frontex-operationer ved denne rute, forrykkedes flygtningestrømmene imidlertid videre, og fra 2010 opstod den østlige Middelhavsroute gennem især Tyrkiet og Grækenland, selvom Grækenland også

før dette var en af de største indgangsru-ter for bådflygtninge til Europa. Hvad denne forrykkelse af flygtningestrømme viser er, hvad Frontex selv har kaldt en 'fordrivelse-effekt' af dens egne operationer: Hvis de oprindelige årsager til folks behov for flugt og beskyttelse består, vil øget grænsekontrol ikke være en løsning, men højst en symptombehandling, der blot tvinger flygtninge mod andre og ofte mere farlige ruter.

Man kan derfor med rette spørge, hvorfor EU og medlemslandene op gennem 00'erne har fokuseret så meget på Frontex-operationer frem for de grundlæggende årsager til folks flugt. En årsag er uden tvivl modvilje mod at ændre de dele af Unionens udenrigspolitik, der er medvirkende til fordrivelse såsom overfiske-ri, handels- eller militærpolitik. Men gennem 00'erne blev det også klart, at for medlemslandenes del skyldtes det altoverskyggende fokus på grænsekontrol også i høj grad indenrigspolitiske hensyn.

Indenrigspolitisk drejning

Indenrigspolitik har i flere år haft en central rolle i udviklingen af EU's asylpolitik og grænsekontrol. Dette har ikke altid været tilfældet, da det i midtfriserne især var transport- og udenrigsministre fra medlemslandene, der stod for udformningen af unionens grænsepolitik. Op til Dublin-konventionens indførelse i 1990 skete der dog noget: Justits- og indenrigsministre (senere Rådet for Indre og Retslige Anliggender (RIA)), og deres embedsværk, overtog førertrøjen i politikudviklingen.

Op gennem 00'erne forstærkedes dette indenrigspolitiske perspektiv yderligere via udviklinger i de enkelte medlemslande. Sideløbende med en bred EU-skepsis blev grænsekontrol og eksklusion af asylansøgere populære mærkesager for nyere

nationalistiske partier og bevægelser. Og i takt med at disse voksede til mellem 10-20 pct. af vælgerskaren i lande som Holland, Frankrig, Polen og Danmark, reagerede flere og flere etablerede europæiske partier ved at overtage dette fokus for at undgå vælgertab og opnå genvalg. Denne strategi havde dog den modsatte effekt og legitimerede både EU-skepsissen og den indvandringsfjendske dagsorden yderligere, hvorfor de nynationalistiske partier fortsatte væksten bl.a. med større repræsentation i Europa-Parlamentet til følge.

På fælleseuropæisk plan fik RIA-rådet større politisk magt end Europa-Kommissionen, hvilket førte til blokeringen af fælleseuropæiske asyltiltag som omfordeling eller EU-genbosættelses-programmer. I forsøget på trods denne modstand at sikre den videre fælleseuropæiske integration udviklede også Kommissionen en tendens til at 'give noget på grænsekontrol' for at få medlemslandene med sig. Dette førte en række initiativer med sig blandt andet oprettelsen af Frontex agenturet i 2004 og udsendelser af tekniske missioner til Libyen fra både Kommissionen (2004) og Frontex (2007) med henblik på at etablere grænsekontroll-samarbejde med Muammar Gaddafis regime.

Samtidig blev Dublin-forordningen systematiseret, hvorved nordvestlige medlemslande som Danmark, Holland og Sverige kunne deportere asylansøgere tilbage til Unionens sydøstlige medlemslande, der i altovervejende grad var første ankomstlande og derfor havde al ansvaret for både grænsekontrol, asylsagsbehandling og integration. Dette satte lande som Grækenland og Italien under et enormt pres, men deres klager over et usolidarisk EU blev ignoreret. I samme periode implementerede EU også transportøransvar for flyselskaber, således at disse fik store

Kommissionen brugte også grænsekontrol som et nyttigt redskab til at vise politisk handlekraft, men ligesom i medlemslandene betød det, at den politiske vilje til at planlægge modtagelsen af flere asylansøgere, en retfærdig omfordeling af disse medlemslandene imellem og pilotprojekter for etablering af lovlige og sikre flugtkanaler for mennesker fra konfliktområder blev afvist.

bøder, hvis asylansøgere nåede til Europa gennem deres tjenester.

Resultatet af denne økonomiske incitament-struktur blev, at selskaberne overtog grænsekontrollen fra staterne og begyndte at afskære flygtninge fra at benytte deres ruter. Dette betød omvendt, at 00'erne også blev vidne til et uhørt boom i smuglerindustrien, fordi irregulære ruter uden for staters kontrol nu reelt var blevet den eneste måde, hvorpå flygtninge og andre migranter kunne ankomme til EU. Kommissionen brugte altså også grænsekontrol som et nyttigt redskab til at vise politisk handlekraft og sikre fælles fodslag med RIA-rådet og medlemslandene.

Men ligesom i medlemslandene betød det, at den politiske vilje til at planlægge modtagelsen af flere asylansøgere, en retfærdig omfordeling af disse medlemslandene imellem samt pilotprojekter for etablering af lovlige og sikre flugtkanaler for mennesker fra konfliktområder blev afvist eller ikke støttet nok, når de mødte modstand fra RIA-rådet.

Alt imens blev fokuset på at forhindre asylansøgere adgang til Europa udbygget. Der oprettedes lejre i Gaddafis Libyen, men disse gav dog ikke folk adgang til beskyttelse i Libyen, der slet ikke anerkendte Flygtningekonventionen, og da slet ikke i europæiske lande. Tværtimod, samarbejdet med Libyen blev starten på et kontrolregime, der hurtigt blev kendt som umådeligt brutalt. Alt sammen hjulpet af økonomisk og politisk EU-støtte. I 2002 skrev det danske EU-formandskab ved udenrigsminister Per Stig Møller således, at et samarbejde med Libyen var både

‘presserende’ og ‘essentielt’. Mellem 2006 og 2008 kanaliserede Aeneas-programmet millioner af euro til ti grænsekontrolprojekter i Libyen inkluderende containere, der blev brugt til at transportere flygtninge i dagevis gennem Sahara, og til ‘Across Sahara I+II’-projekterne, hvis mål var at forhindre asylansøgere i at nå til Italien.

Især den daværende tyske regering støttede op om denne politik, og dens indenrigsminister, Otto Schily, havde talt så varmt for ‘den libyske løsning’ på EU’s flygtningeproblem, at planen også var kendt som ‘Schily-forslaget’. Den påvirkede sågar også Unionens udenrigspolitik under det arabiske forår: Gaddafi var blevet så afgørende en allieret for Unionens migrationspolitik, at kommissærerne Malmström og Fühle så sent som i oktober 2010 rejste til Tripoli og lovede Gaddafi 60 millioner euro for at fortsætte samarbejdet. En ganske uheldig timing taget i betragtning af, at Gaddafi få måneder senere havde fået tilskrevet rollen som menneskerettighedskrænkende despot, der fortjente NATOs bombardementer.

Udenrigspolitik og eksternalisering

EU-samarbejdet med Gaddafi er et glimrende eksempel på eksternaliseringen af grænsekontrol. Dette sker når stater (eller her EU) eksporterer dele af deres grænsekontrol udover eget territorium til andre stater. Rationalet er præventivt: Ved at rykke kontrollen længere væk fra egne grænser hindres flere asylansøgere i at drage nytte af landets asylsystem. Derved afskæres deres ret til at søge asyl, mens staten kan blive ved med at holde skål-

taler om asylsystemets fortræffeligheder. Eksempler inkluderer både Dublin-forordningens bestemmelser af Grækenland og Italien som første ankomstlande, hvilket forvandlede dem til yderposter for resten af EU-medlemslandene, men altså også EU's samarbejde med repressive stater som Marokko, Libyen og fra slut-00'erne også Tyrkiet.

Typisk indgås sådanne aftaler gennem forhandlinger, hvor asylpolitik og grænsekontrol betinges af andre emner såsom energi-, transport og handels- eller militærpolitik. EU valgte at støtte Marokko med store summer for at oprette avancerede radarsystemer som SIVE og det Aeneas-sponserede Seahorse Network, alt imens Unionen så bort fra dens egen politik vedrørende Marokkos årtier lange besættelse af Vestsahara. Hvad angik Libyen, gav man grønt lys til at ophæve EU's våbenembargo mod Gaddafis regime, hvorefter adskillige medlemslande eksporterede overvågnings- og militærudstyr for hundredvis af millioner euro, til trods for at hans undertrykkelse af politiske modstandere var yderst velkendt.

Eksternalisering af grænsekontrol illustrerer derfor én måde, hvorved asylpolitik kan være knyttet til den udenrigspolitiske sfære. I princippet kunne EU prioritere menneskerettigheder lige så højt som ønskerne om at undgå asylansøgninger eller sikre eksportmarkeder for militært isenkram. Alternative links mellem asylpolitik og udenrigspolitik kunne således inkludere udviklingsstøtte, opbygning af asylsystemer eller forhandlinger med tredjelande om genbosættelse og omfordeling af flygtninge. Men mens der er nogle eksempler på EU-initiativer inden for støtte og udbygning af andre landes asylsystemer, har Unionen endnu ikke været leveringsdygtig, når det kommer

til skabelsen af lovlige ruter for flygtninge til Europa eller mere ligelig modtagelse af dem medlemslandene imellem.

Henover sommeren 2015 kom der nye toner bl.a. med Europa-Kommissionens forslag om en omfordelingspolitik. Men den umådeligt langsomme implementering af Europa-Kommissionens septemberforslag om fordelingen af 120.000 flygtninge tyder på, at Unionen tog det skridt for sent. Derved har den indenrigspolitiske *comme il faut* om at undgå asylansøgere efterladt det fælleseuropæiske projekt så vingeskudt, at det ifølge den tyske kansler Merkel overstiger Unionens alvorlige økonomiske krise.

Fra libysk til tyrkisk løsning

Efter kollapset af Schengen-rummets ydre grænser i efteråret 2015 har vi set implementeringen af en plan for samarbejde med Tyrkiet, der til forveksling ligner 'den libyske løsning'. I november 2015, efter kansler Angela Merkels kontroversielle besøg hos AKP-regeringen i Istanbul en uge før det tyrkiske parlamentsvalg og kort tid efter bombningen af det tyrkiske oppositionsparti HDP's delegation under en fredsmarch i Ankara, blev der holdt et topmøde mellem EU og Tyrkiet på Malta. Her blev det aftalt, at EU skulle betale tre milliarder euro til Tyrkiet for at sikre de 2,4 millioner syriske flygtninge på tyrkisk territorium beskyttelse. Derudover lovede Tyrkiet fremover at 'sætte ind' over for flygtninge, der søger mod Grækenland.

Men denne 'tyrkiske løsning' lider af flere af de samme problemer som samarbejdet med Libyen gjorde – primært at EU synes villig til at se gennem fingre med brutalitet og korruption, så længe man undgår asylansøgere på europæisk jord. Allerede en halv måned efter at aftalen officielt blev indgået, udgav Amnesty In-

ternational en rapport med alvorlige beskyldninger om, at aftalen reelt betød, at tyrkiske grænsevagter og politi indfanger, isolationsfængsler og tæsker flygtninge og tvangsdeporterer dem tilbage til krigszoner i Irak og Syrien.

Historien ser altså ud til at gentage sig nu med Tyrkiet i Libyens rolle. Som det også var tilfældet med samarbejdet med Gaddafi, skaber den indenrigspolitiske dagsorden i EU's medlemslande samt Europa-Kommissionens frygt for det europæiske samarbejdes fremtid en fundamental svaghed i EU's udenrigspolitik, der gør tredjelande i stand til at bruge EU's frygt for asylansøgninger til at lægge politisk og økonomisk pres på Unionen.

Men EU's politik har især også voldsomme konsekvenser for flygtninge, og dette bringer os tilbage til det humanitære aspekt af, hvorfor Fort Europa-analogien er utilstrækkelig. Betragter vi Unionens flygtningepolitik – først gennem eksternalisering og derefter gennem fordrivelse internt i Europa – bliver det tydeligt, at politikken producerer en helt speciel slags fordrivelse, nemlig hvad vi kan kalde grænseskabt fordrivelse.

Grænseskabt fordrivelse

Cirkulationen af beskyttelsesløse flygtninge er ikke noget nyt fænomen for Europa. Flygtningekonventionen var et resultat af de europæiske landes svigt over for jødiske flygtninge i 1930-40'erne, og i 1970-80'erne søgte europæiske stater også at afvise flygtninge uden at tillade asylansøgninger, hvilket blev kaldt 'flygtninge i kredsløb'.

Efter Dublinkonventionen, transportøransvaret og udbygningen af europæisk grænsekontrol i 1990'erne og 00'erne blev denne cirkulation så skubbet ud i irregulære ruter gennem Unionens nabolande.

Ingen af disse var indstillet på at huse alle Europas uønskede flygtninge, og de indførte derfor, én efter én, mere grænsekontrol og flere deportationer. Flygtningene blev med andre ord reduceret til kastebold i EU's grænseregioner.

Derved skabtes flygtningenes grænseskabte fordrivelse, en fordrivelse der skabes af de grænsesystemer, der skulle modtage og beskytte folk på flugt. Så europæisk grænsekontrol skal derfor ikke blot forstås som staters reaktion på folks tvungne migration forårsaget af fx konflikter, miljøkatastrofer eller udviklingsprojekter. Nej, grænsekontrollen skal også i sig selv ses som en årsag til flygtninges fordrivelse, og praksisserne bag den er motiveret af ønsket om ikke at tage ansvar for asylansøgere. Når mennesker på flugt fra krig og forfølgelse bliver tilbageholdt af grænsevagter, deporteret og transporteret mellem lejre og lande, er det altså en sekundær fordrivelse af allerede fordrevne mennesker.

Eksternaliseringens grænseskabte fordrivelse finder sted langt væk fra den europæiske offentligheds øjne. Flygtninge er blevet efterladt i den marokkanske ørken eller i Atlas-bjergene, har fået frastjålet alt og er blevet sendt ud i den libyske ørken eller er blevet kidnappet og tvunget til at afkræve løsepenge fra familie i Sinai-ørkenen, hvor også organtveri fra flygtninge er udbredt. Grænseskabt fordrivelse er livsfarligt, og der har beretiget været megen europæisk fokus på de over 25.000 dødsfald ved EU's grænser siden 1993. Dertil skal lægges den grænseskabte fordrivelse uden for det israelske kontrolsystem, hvor mere end 4.000 flygtninge blev tortureret til døde i lejre opereret i samarbejde mellem smuglere og politi i Sinai-ørkenen.

Men de menneskelige omkostninger

Da billedet af den lille druknede dreng Aylan Kurdi gik verden rundt, sendte det chokbølger gennem Europa, men selvom langt over 100 flygtningebørn siden da er druknet på tilsvarende vis, er politikernes modsvar udeblevet.

ved denne form for fordrivelse kan ikke blot reduceres til døden. For dens primære karakteristik er den tvungne mobilitet. Før de ydre Schengen-grænser kollapsede i 2015, var det således normalt, at flygtninge brugte 5-7 forsøg på at nå til Italien fra Libyen. Den gængse flugt kunne derfor tage måneder og ofte år. Tidsrum der blev brugt i yderst sårbare omstændigheder især for de svageste grupper af flygtninge såsom uledsagede mindreårige og kvinder, der lever på smugleres eller politis nåde.

Når det kommer til flygtninge placeret i den grænseskabte fordrivelse uden for EU's grænser, antog tortur, voldtægter og tvangsarbejde et nærmest epidemisk omfang. Disse forhold var ikke ukendte for EU og blev kontinuerligt dokumenteret i rapporter fra Amnesty International, Læger Uden Grænser, Human Rights Watch og Dansk Flygtningehjælp.

Efter de ydre Schengen-grænsers kollaps er den grænseskabte fordrivelse og cirkulation af flygtninge nu drevet ind på kontinentet, og de europæiske befolkninger bevidner, hvad Unionen i deres navn har produceret uden for Europa. Denne fordrivelse internt i Europa forstærkes af de enkelte landes forsøg på at sende ansvaret videre til andre, hvilket har ført til en art domino-effekt: Først ledte Serbien flygtninge videre, så Ungarn, så Kroatien, så Slovenien, så Østrig, så Tyskland,

så Danmark, så Sverige. Og i takt med at grænserne lukkes, forværres flygtningenes situation og deres muligheder.

2015 blev året, hvor den grænseskabte fordrivelse vendte tilbage til det Europa, der var med til at skabe den uden for sit eget territorium. Foreløbig har den ikke udviklet sig lige så brutalt som uden for Unionens grænser, og måske vil den europæiske offentlighed heller ikke acceptere dette. Men der er overhængende risiko for, at den fortsatte mangel på fælles løsninger og medlemslandenes domino-lukning af grænserne både vil eskalere og normalisere fordrivelsen. Dette kan føre til en stiltende accept af de inhumane konsekvenser af den grænseskabte fordrivelse.

Da billedet af den lille druknede dreng Aylan Kurdi gik verden rundt, sendte det chokbølger gennem Europa, men selvom langt over 100 flygtningebørn siden da er druknet på tilsvarende vis, er politikernes modsvar udeblevet. EU's dysfunktionelle asylpolitik har undermineret behovet for at adressere den bæredygtige modtagelse af flygtninge og de grundlæggende årsager til folks flugt, mens tid var. Og nu risikerer Unionen, der befinder sig i sin hidtil største krise, at se magtesløst til, mens medlemslandene ét for ét fremmaner forfærdelige genfærd fra Europas egen nære fortid.

○ ○ ○

Rusland og Syrien set fra Letland

Af Jānis Kažocinš

Ruslands handlinger er uforudsigelige. Putin er en opportunist, der har formået at overraske Vesten på Krim og nu i Syrien. Men denne formodede succes og Vestens manglende vilje til at konfrontere Rusland øger risikoen for fejlberegning med vidtrækkende konsekvenser. Putins mål er at forblive ved magten så længe som muligt. På baggrund af de aktuelle økonomiske forhold og nedturen som følge heraf i selve Rusland kan dette bedst opnås ved at forfølge eksterne fjender.

I marts 2014 besatte og derefter annekterede Rusland Krimhalvøen i en mesterlig og ublodig udført militær operation. Dette blev derefter hurtigt fulgt op af et uovervejede og blodigt eventyr ind i Donbas. Begge begivenheder gjorde et dybt indtryk på det lettiske samfund. I marts 2013 havde Ruslands præsident Putin fortalt det militærhistoriske samfund ved Novo-Ogaryovo, at Sovjetunionen havde initieret Vinterkrigen mod Finland for at 'rette op på historiske fejltagelser' som Finland havde opnået ved sin uafhængighed i 1917. "Grænsen var bare 20 km fra St. Petersborg og det udgør en betydelig trussel mod en by med fem millioner ind-

byggere". Dertil kommer, at det er almen kendt, at Putin anså Sovjetunionens sammenbrud for 'en af århundredets store geopolitiske katastrofer'.

Tilsammen sendte disse kendsgerninger og udtalelser kuldegysninger gennem det lettiske samfund, og mange samtaler rundt om spisebordene i de sidste dage af 2014 handlede om planer for, hvad man skulle gøre, hvis Rusland invaderede Letland og de andre baltiske stater: Estland og Litauen. Gradvist blev disse bekymringer dog formindsket i takt med, at NATO kom til live; tilstedeværelsen af allierede styrker på baltisk territorium gav en vis grad af tryghed, sammenholdt med de kategoriske solidaritetserklæringer fra mange allierede ledere og i særdeleshed fra Præsident Obama. Men ikke desto mindre kunne frygten ikke fjernes helt. De allieredes tilstedeværelse var forholdsvis lille selv sammenholdt med vores egne få og kun let bevæbnede militære styrker og kunne ikke opfattes som reelt afskrækkende over for et genmilitariseret Rusland parat til at engagere sig i alvorlige militære eventyr.

Hvad er forandret?

Siden 2014 bliver det mere og mere tydeligt, at der ikke er en militær løsning på

Jānis Kažocinš er tidligere direktør i the Latvian Constitution Protection Bureau.

krigen i Ukraine. På den ene side har Rusland demonstreret, at Rusland er parat til at være militært tilstede i et omfang, der kan fratage Ukraine den militære sejr. På den anden side er Rusland ikke engang parat til at afsætte den nødvendige militære kapacitet til at sikre en landbro til Krimhalvøen endsige at opnå et Nyrussisk (Novaja Rossija) kimære. Hvis Rusland intensiverer de militære operationer i Donbas, så bortvejrer det myten om at krigen i Donbas udkæmpes af modige lokale separatister støttet af få men patriotiske russiske frivillige. Det ville ligeledes kræve, at man er i stand til at holde området belejret mod en langt mere kompetent ukrainske hær i et fjendtligt miljø. Det vil medføre flere russiske krigsofre, hvilket for tiden er en sensitiv sag for Kreml. Endelig vil mere alvorlige vestlige sanktioner underminere den stagnerende russiske økonomi yderligere.

Men Putin kan heller ikke trække sig fra kampene i Ukraine, da dette vil blive opfattet som et forræderi mod de patriotiske russere, som har kæmpet i Ukraine. Det ville ligeledes betyde, at man ville være nødsaget til at tilbagerulle den fortælling om krigen, som så omhyggeligt er blevet skabt af især det russiske statsfjernsyn. Derudover ville det vise en svag Putin – hvilket kan være dødeligt for hans hold om magten. Samtidig blev en ny scene for russiske militære operationer både presserende og tiltrækkende: Syrien.

Syrien har været Ruslands allierede siden 1956. Flådebasen Tartus er helt essentiel for russiske magtdemonstrationer i Middelhavet, og den var sammen med Latakua luftbasen i øget omfang truet under angreb fra de syriske oppositionsstyrker. Præsident Bashar al-Assad er ifølge russerne den syriske stats legitime leder, og derfor vil Rusland anse ethvert forsøg på

at fjerne ham med magt for terrorisme.

Ruslands militære deltagelse i den syriske konflikt har også som formål at vise, at Rusland er tilbage på verdens scene som mere end bare en regional supermagt: nu er alle som ønsker fred i Mellemøsten nødt til at indregne Ruslands tilstedeværelse og synspunkter. Endelig, vil Ruslands deltagelse i den internationale krig mod terrorisme kunne distrahere og flytte opmærksomheden væk fra Ukraine krisen. Det var derfor, at det Russiske Føderationsråd i september 2015 godkendte anvendelsen af de russiske væbnede styrker i Syrien til at bekæmpe militante grupper på anmodning fra den syriske præsident.

Dette krævede omfattende luft-, flåde- og landkapacitet, der kunne indsættes øjeblikkeligt. I skrivende stund er det oprindelige omfang på omkring 2.000 mænd vokset til 40.000 mænd og med 36 fly og 20 angrebshelikoptere. Der er rapporter om, at specialstyrker er blevet trukket tilbage fra det østlige Ukraine med henblik på at blive indsat i Syrien. Dette synes at være i overensstemmelse med den nedsatte aktivitet i kamphandlingerne dér.

Logistik spiller en meget vigtig rolle i Ruslands tungt bevæbnede krigsførelse i Syrien. Det er meget bekosteligt både i form af de våben, der anvendes, og i forhold til transportbehov. Det er vigtigt at være opmærksom på, at en rundtur over havet fra Krimhalvøen til Tartus tager ca. 10 dage. Det indebærer ligeledes store omkostninger at transportere og bakke logistisk op via luften. Luftangreb koster Moskva op imod 4 millioner US dollar om dagen, og bombardementer, forsyningskørsel, infrastruktur og landpersonel sammen med salver af krydsermissiler affyret ind i konfliktzonen har kostet Rusland mellem 80 til 115 millioner US dollar i perioden fra 30. september til

Hvis Daesh eller andre islamiske grupper ikke er i stand til at beskytte sig selv mod luftangreb, så er det ikke overraskende, hvis de ville søge at angribe fjendens befolkning. Parisangrebet demonstrerede, at gengældelsesangreb sandsynligvis vil finde sted på fjendens hjemmebane.

20. oktober 2015. Disse ekstra omkostninger vil ikke fremme den modernisering af de russiske bevæbnede styrker, der er planlagt til at være afsluttet i 2020, men som formentlig vil komme til at tage længere tid.

Blandede følelser

Alle væbnede styrker ønsker at få lejlighed til at afprøve deres nyeste legetøj. Russerne er ingen undtagelse og har benyttet sig af den syriske scene til at sende beskeder til deres venlige og mindre venlige naboer om, hvilken militærkapacitet Rusland kan bringe i anvendelse. For eksempel er de fleste vestlige kommentatorer overrasket over anvendelsen af krydsermissiler mod syriske mål. Det kan godt være at USA har grund til at tro, at ud af de 26 krydsermissiler affyret fra Ruslands Kaspiske flåde landede fire i Iran, men de viste samtidig, at de russiske væbnede styrker har nået et imponerende højt teknologisk udviklingsniveau.

Men ligeledes ønsker enhver professionel senior militærchef, at hans politiske herre informerer om, hvad definitionen på succes er, og hvad exit-strategien er. Det er spørgsmål, som Kreml har svært ved at svare på. Det er ikke tilfældigt, at de vestlige magter er gået af vejen for at undgå militære udstationeringer i Syrien og indtil fornylig undgå direkte konfrontationer med Daesh (ISIS/ISIL). Den 2. oktober advarede præsident Obama Rusland om, at Ruslands bombardementer mod de syriske rebeller ville trække Moskva ned i 'hængedyndet'.

I skrivende stund er omfanget af russiske krigs ofre ukendt. Men det ville være

for optimistisk at forvente at Daesh og den syriske opposition vil finde sig i russiske luftoffensiver uden nogen form for gengældelse. Det så man ganske tydeligt, da russerne endelig indrømmede, at det russiske fly, som faldt ned over Sinai-halvøen den 31. oktober, havde været mål for en terrorhandling. Hvis russiske statsborgere bliver dræbt som gengældelse, vil det blive svært at retfærdiggøre forsvaret af Rusland i fjerne egne.

De tragiske angreb i Paris den 13. november tjener til at understrege den hjemlige trussel. Antallet af muslimer i Rusland er estimeret til mellem 6 pct. og 14 pct. af befolkningen svarende til mellem 8 og 19 mio., hvoraf hovedparten er sunnimuslimer og ca. 5 pct. shiamuslimer. Ifølge al Jazeera er Moskva hjemsted for 1,5 mio muslimer ud af en befolkning på officielt 12,5 mio. Man kan kun forestille sig deres reaktioner på ærkepræst Vsevolod Chaplins udtalelser om, at Ruslands handlinger i Syrien skal ses som et led i en hellig kamp mod terrorisme. Hvis Daesh eller andre islamiske grupper ikke er i stand til at beskytte sig selv mod luftangreb, så er det ikke overraskende, hvis de ville søge at angribe fjendens befolkning. Parisangrebet demonstrerede, at gengældelsesangreb sandsynligvis vil finde sted på fjendens hjemmebane.

Kapacitet og intentioner

Rusland har gjort store fremskridt og accepteret store ofre for at forbedre sin militære kapacitet, siden den russiske hære leverede en meget ringe præstation i den georgiske krig i 2008; og finansiering til sundhedssektor og uddannelse, som al-

drig har haft topprioritet, har måttet holde for. Man kunne allerede se resultatet i de kvalitative forbedringer i for eksempel militærøvelsen Zapad ('vest') 2013/14 sammenlignet med øvelsen Zapad 2009. Ruslands operation på Krimhalvøen og Ruslands påviselige evne til at indsætte styrker i Mellemøsten parallelt med fornyelsen af den atomare kapabilitet og strategiske mobilitet peger alt sammen på en afgørende og vægtig forbedring i den militære kapacitet.

Det tager lang tid at oparbejde den militære kapacitet, hvorimod intentioner kan forandres natten over. Selv om Rusland ikke har umiddelbare intentioner om at anvende væbnet magt mod de baltiske lande, så er evnen til at besætte disse på ganske kort tid og afskære dem fra EU- og NATO-støtte ikke kun tilstede, men har også været trænet under de to militære Zapad-øvelser. Ruslands mål i den baltiske region er formentlig ret forskellige fra målene med Ukraine. Hvor Rusland ønsker at lillebror – Ukraine – skal være en loyal og pålidelig partner, så er balterne ikke slaver og opfattes dermed som anderledes. I dette tilfælde ville det ideelle være, hvis de havde regeringer, der tog bestik af russisk udenrigspolitik, men stadig var medlemmer af både EU og NATO. Dette mål kan bedst opnås via en blød magtpolitik med en 'hård kant'.

Selvom de russiske militære reformer langt fra er færdige, er de tilstrækkelig udviklede til at vestlige sikkerhedsplanlæggere med stadig stigende bekymring ser på den russiske Anti-access/areal denial (A2AD) kapacitet i forbindelse med disses militære støtte til de baltiske stater. Dette var et område som indtil fornylig kun blev nævnt i i relation til Kina. Intentionen om at anvende væbnet magt i de baltiske stater er måske ikke aktuelt tilstede,

men hvis kapaciteten er udviklet, så kan en forandring i omstændighederne (såsom et større udbrud af fjendtlighed i Stillehavet) som sagt forandre intentionen meget hurtigt.

Rusland har demonstreret sin parathed til at benytte sin militære magt med henblik på at opnå politiske mål og maksimal politisk kapital ud af frosne konflikter. Derfor er det ganske forståeligt, at de baltiske stater nødvendigvis må betragte Ruslands stadig voksende militære styrke og aggressive selvsikkerhed med bekymring. Når man i tillæg ser på Ruslands kapacitet til at kontrollere sø- og luftveje omkring Europa, så bliver vigtigheden af A2AD endnu mere tydelig.

Hvad skal man forvente af Putin?

Skal vi forvente et andet slags angreb fra Rusland, måske en gentagelse af Donbas scenariet i Estlands Narva eller Letlands Latgale-region? Det er meget usandsynligt, fordi Kreml og den russiske generalstab ikke vil gentage, hvad der så tydeligt er mislykkedes i Ukraine. Selv om det for nylig er blevet umoderne at tale om blød magt, når Rusland udøver hård magt så ofte, så ville det være en fejl at overse denne form for magt, især i lande, der grænser op til Rusland. Mens 'Russkiy mir15' (den Russiske Verden) har slået fejl i Ukraine og RT (den engelsk sprogede TV-kanal Russia Today, red) ikke synes at gøre Rusland mere tiltalende internationalt, så har blød magt inden for SNG-landene og Baltikum stadig et vist potentiale.

Blød magt med en hård kant gør brug af den fælles sovjetiske historie, de russiske landsmænds indflydelse, russiske medier (især tv), det russiske sprog og populariteten af russisk kultur, historie og idræt. Men selv med den massive investe-

ring i RT er det bemærkelsesværdigt, at Rusland, ifølge Pew Research, kun opfattes mere positivt end negativt i tre lande: Kina, Vietnam og Ghana. Rusland benytter sig også rutinemæssigt af økonomiske håndtag til at fremme sin udenrigspolitik. Disse omfatter anvendelsen af misinformation, energi, penge og korrupsion som våben og dermed angribes demokratiske samfund indefra.

I tillæg til de traditionelle metoder for blød, økonomisk og hård magt har Rusland også udviklet en ny generation af asymmetriske eller ikke-lineære kompetencer som i Vesten normalt kaldes 'metoder for hybrid krigsførelse'. Formålet med disse er at udviske grænsen mellem krig og fred; mellem intern uro og ekstern aggression; mellem konventionel og nuklear konflikt – hvor især sidstnævnte er særlig farlig. Essensen er at gøre det, som ikke forventes. Derfor er der ingen blueprint for fremtidige aktioner. Krim og Donbas er ikke nødvendigvis modeller for fremtidige operationer.

Er vi mere sikre?

Ruslands handlinger er uforudsigelige. Putin er en opportunist, der har formået at overraske Vesten på Krim og nu i Syrien. Men denne formodede succes og Vestens manglende vilje til at konfrontere Rusland øger risikoen for fejlberedning med vidtrækkende konsekvenser.

Putins mål er at forblive ved magten så længe som muligt. På baggrund af de aktuelle økonomiske forhold og nedturen som følge heraf i selve Rusland kan dette bedst opnås ved at forfølge eksterne fjender. Putin så på, mens USSR gik i opløsning uden at et eneste skud blev affyret. Han vil gerne gøre det samme med NATO og EU.

For så vidt angår de baltiske lande, synes

Putins opmærksomhed at være andre steder. Men er vi mere sikre? Der er to synspunkter om Ruslands nuværende kapacitet i forbindelse med det syriske eventyr samtidig med, at Minsk-aftalerne ikke er blevet gennemført i Ukraine. Den første er, at Rusland har en så overvældende lokal konventionel overlegenhed, at Rusland kunne besætte de baltiske lande, når som helst Rusland har lyst til at gøre det. Det alternative synspunkt er, at Rusland ville være i stand til at angribe kritiske dele af de baltiske lande, men har ikke kræfter til holde stand i et fjendtligt miljø i længere tid. Dertil kommer, at det at administrere disse lande ville være problematisk og formentlig uden for Ruslands nuværende kapacitet. Men mest af alt vil de økonomiske konsekvenser af en militær konflikt med NATO være overvældende for den skrantende russiske økonomi, både i form af alvorlige sanktioner og andre direkte og indirekte omkostninger.

Samtidig skal det bemærkes, at de kommende måneder vil være en periode med øget risiko, præget af at præsident Obama primært vil bekymre sig om sit omdømme for eftertiden og derfor vil forsøge at undgå direkte konfrontation med Rusland frem til den nye amerikanske præsident påbegynder sin præsidentperiode. Heller ikke udsigten til Ruslands eget valg til Dumaen og præsidentvalget bør forblive ubemærket. Disse kan have en direkte rolle i udformningen af Putins opportunistiske udenrigspolitik.

Kremls fremtidige politik vil også formes af begivenheder i Syrien. For at beholde magten og aflede opmærksomheden fra interne problemer har Putin brug for eksterne succeser. Starten på den syriske offensiv indkasserede en kortvarig succes, men et varigt gennembrud synes så langt væk som nogensinde. Hvis

Rusland ser sig selv hænge fast i Obamas hængedynd, så vil man søge efter et nyt fokus, der kan vende den russiske offentlighed væk fra vanskelighederne hjemme.

Hvor fokus rettes hen næste gang kan være vanskeligt at forudsige, men mulighederne for fejlberedning stiger med hvert nyt eventyr.

Hvad skal vi gøre?

Svaret på dette ligger i afskrækkelse. Afskrækkelse skal være i form af både konventionelle og ikke-konventionelle våben. Vi må forberede os på de værst tænkelige scenarier og skabe konventionel afskrækkelse, som er politisk, teknologisk og operationel troværdig. Dette er en ordentlig mundfuld og en, der ikke kan opnås med de nuværende forsvarsudgifter i Europa. Europa må også trække sin del og oprettholde en teknologiske kapacitet, der kan fungere sammen med USA.

I forhold til ikke-konventionel afskrækkelse kræver dette udvikling af modstandsdygtighed mod propaganda, cyberangreb, undergravende virksomhed, væbnet infiltration og terrorangreb. Asymmetrisk pres bør mødes med en asymmetrisk reaktion. Vi er nødt til at finde nye måder at håndtere kriser og undgå, at vi går fejl af Rusland. Det bedste forsvar mod hybridkrig er legitim og effektiv regeringsførelse. Her bliver en klar ansvarsfordeling tydelig: NATO kan håndtere den totale militære udfordring, mens EU skal koncentrere sig om at levere regeringsal-

ternativer til putinisme både hjemme og i vores region.

Vi skal identificere, hvad er vores, og hvad er Ruslands 'centre of gravity'. I Ruslands tilfælde kunne det være de politiske beslutningstagere og de indflydelsesrige. Men måske er det i lige så høj grad den russiske offentlighed og deres holdninger, som Kreml vier så meget opmærksomhed.

I vores eget tilfælde er sammenhold og solidaritet afgørende for, om vi får held med at skabe et mere forudsigeligt miljø. Vi bør opfylde vores selvforsvarsansvar over for NATO, herunder § 3 parallelt med, at vi forbereder vores kollektive forsvarsevne som beskrevet i § 4 og 5.

Vi bliver også nødt til at se på måder, hvorpå vi kan hjælpe Rusland til at blive en normal stat efter Putin. Selvfølgelig kan det ske, at Putin bliver erstattet af en anden autokrat, men et kleptokratisk regime er sandsynligvis ikke i stand til at modstå forandring særlig længe i det 21. århundrede. Vi bør ikke endnu engang forpasse muligheden for at hjælpe Rusland til at blive en forudsigelig, demokratisk partner.

Det betyder, at vi allerede nu bør se efter måder at hjælpe Rusland med den næste transformation.

(Oversat fra engelsk af Charlotte Flindt Pedersen)

FOTO: MiNe via Flickr

DPP's præsidentkandidat Tsai Ing-wen's kampagnehovedkvarter i hovedstaden Taipei.

2016: Et skæbneår for Taiwan?

Af Peter Harmsen

Præsidentvalget i januar i Taiwan kan få afgørende betydning for forholdet mellem USA og Kina og for hele den sikkerhedspolitiske situation i det vestlige Stillehav. Alt afhænger af den kinesiske reaktion, efter at sejren gik til en kandidat fra et parti, der ikke har givet afkald på håbet om uafhængighed fra fastlandet. Efter otte forholdsvis stilfærdige år i Taiwanstrædet kan den nærmeste fremtid blive anderledes omskiftelig.

Taiwans hovedstad Taipei var det naturlige ground zero for præsidentvalget den 16. januar. Men i to andre hovedstæder var begivenhederne genstand for næsten lige så intens opmærksomhed: Washington og Beijing. Hvad der sker i Taiwan, er en af de mest centrale determinanter for det amerikansk-kinesiske forhold. Som en konsekvens heraf åbnes der for en omkalfatring af hele den strategiske situation i det vestlige Stillehav hvert fjerde år, når den taiwanske befolkning vælger ny leder. Det sker ikke hver gang, men potentialet er til stede.

2016 kunne være et af de år, hvor potentialet rent faktisk realiseres. Sejren gik til Tsai Ing-wen, en 59 år gammel jurist og

forkvinde for det Demokratiske Progressive Parti (DPP). Det er et parti med rødder i den taiwanske uafhængighedsbevægelse, der voksede frem i anden halvdel af forrige århundrede, og selv om DPP i nogen grad har nedtonet retorikken, har det stadig formel selvstændighed fra Kina som officielt mål. Kina har truet med en militær løsning, hvis Taiwan opgraderer den uafhængighed, som det allerede nyder de facto, til en uafhængighed de jure.

“Vi skal modsætte os alle separatisters stræben mod uafhængighed og forsøg på at skille Taiwan fra Kina og underminere fred og stabilitet,” sagde Zhang Zhijun, lederen af den kinesiske regerings kontor for Taiwan-anliggender, i et interview på kontorets hjemmeside kort før valget. Han advarede ved samme lejlighed om, at 2016 kan blive et år med “komplekse forandringer og nye udfordringer” i forholdet hen over det cirka 150 kilometer brede Taiwanstræde.

Det er dårligt nyt for USA. Den amerikanske regering anerkender officielt Kina, men den har også offentligt forpligtet sig til at bidrage til Taiwans evne til at forsvare sig selv. Det manifesterede sig for eksempel i december med offentliggørelsen

Peter Harmsen er journalist på Weekendavisen og hyppig kommentator på DR. Han har boet og arbejdet som korrespondent i Kina, Taiwan og resten af Østasien i over 20 år og er forfatter til to bøger om kinesisk historie.

af et amerikansk våbensalg på 1,83 mia. dollars til Taiwan. Hvis det nogen sinde skulle komme til krig i Taiwanstrædet, vil USA næsten uundgåeligt blive suget ind. Derfor er ro i området i USA's entydige interesse.

Økonomien er vigtig

Det er et spørgsmål, om USA får sit ønske opfyldt. Taiwans siddende præsident Ma Ying-jeou kunne efter to perioder og otte år i embedet ikke stille op til et nyt valg, men i det hypotetiske tilfælde, at han havde kandideret, ville det sikkert være gået hans parti, Kuomintang (KMT), endnu værre. Ved årsskiftet var mindre end 20 pct. af de taiwanske vælgere tilfredse med den måde, han havde bestridt sit hverv som statsoverhoved på. Ma er blevet beskyldt for både arrogance og lav effektivitet – en uheldig kombination for en leder.

På den baggrund er det nærliggende at fortolke nederlaget for KMT's kandidat, den venlige men farveløse Eric Chu, som udtryk for et ønske i vælgerkorpset om at se nye ansigter. Men det drejer sig nok mindre om personspørgsmål og mere om økonomi. I den forstand er øen – med et areal lidt større end Jylland og Fyn tilsammen og en befolkning på 23 millioner – ikke meget anderledes end andre demokratier.

For sagen er, at tænderne er begyndt at blive sløve på den taiwanske tiger. Økonomien, der i storhedstiden i 1970'erne og 80'erne nogle gange var oppe at røre ved tocifrede vækstrater, er nu endt på et næsten europæisk aktivitetsniveau. Og hvad der er endnu mere uheldigt set fra KMT's synsvinkel: Den almindelige borger føler sig ramt på sin personlige velfærd. Siden Ma Ying-jeou kom til magten i 2008, har indkomsterne ikke ændret sig markant, mens leveomkostningerne er steget næ-

sten otte pct. Resultatet er reallønsnedgang.

“Når det går dårligt med økonomien lige op til et valg, så reagerer vælgerne ved at straffe den siddende regering. Det er klassisk demokratisk politik. Det indebærer også, at en stemme til Tsai ikke nødvendigvis bare er en stemme til hende, men i høj grad også en stemme imod Ma Ying-jeou,” siger Kharis Templeman, som leder Taiwan Democracy Program, et forskningsprojekt på Stanford Universitetet.

Ma har på sin vis selv lagt op til den aktuelle situation ved at sætte sig yderst håndgribelige mål, da han bad vælgerne om at gøre ham til Taiwans leder. Han lovede økonomisk vækst på seks pct., og det har han ikke kunnet levere. I 2015 voksede bruttonationalproduktet med cirka en pct. Når han tidligere turde give så konkrete løfter, skyldtes det forventninger om den positive effekt af afspænding med Kina og øget interaktion med den dynamiske kinesiske økonomi.

Derfor er en kritik af Mas økonomiske politik også en kritik af hans Kina-politik. Kritikken forstærkes af tal, som tyder på voksende ulighed i Taiwan. Det giver grund for en udbredt mistanke om, at det er de i forvejen stenrige, der har haft fordel af Mas forsonende linje over for Kina, fordi de har haft held til at investere på fastlandet og lukrere på de billige produktionsomkostninger. Taiwans arbejderklasse har derimod tabt, fordi beskæftigelsesmulighederne er rykket til fastlandet.

Meget handler om Kina

Sådan er det med Taiwan. Hvis man kradser lidt i overfladen, finder man, at meget i virkeligheden handler om Kina. For eksempel er det Tsai Ing-wens holdning til Kina, som nu har givet hende sejren – li-

Mens Kina er forblevet autoritært, har Taiwan forvandlet sig til et modent og meget levende demokrati. Det er et af de lysende eksempler på et diktatorisk regime, som modstræbende men trods alt på forholdsvis fredsommelig vis gav afkald på magten og tillod demokrati uden den helt store voldsekspllosion.

gesom det var hendes holdning til Kina, der kostede hende sejren for fire år siden. Dengang frygtede mange taiwanske vælgere, at hun var for rabiatt, og at hun ville skabe røre i forholdet til kæmpen på den anden side af det smalle stræde. Og efter mange års erfaringer med den lunefulde kinesiske drage ønsker Taiwans befolkning helt overvejende at bibeholde status quo – det vil sige en form for uformel uafhængighed af Kina, uden at det bliver sagt højt.

Belært af nederlaget for fire år siden har Tsai i denne omgang anlagt en mere moderat tone. “Jeg skal nok lade være med at provokere Kina,” sagde hun på tv kort før valget. “Der kommer ingen overraskelser.” Alligevel har hun også understreget de områder, hvor hun adskiller sig fra sin forgænger, og ikke mindst fokuseret på en mere retfærdig fordeling af gevinsten fra det tættere forhold til Kina. “Mens jeg er fortaler for en konstruktiv udveksling og dialog med Kina, så vil jeg sørge for, at processen er demokratisk og gennemskuelig, og at de økonomiske fordele bliver ligeligt fordelt,” sagde hun under et nyligt besøg i USA.

På et traditionelt venstre-højre kontinuum ligger DPP en del til venstre for KMT. Det gælder økonomisk og fordelingsmæssigt, og det gælder også kulturelt. Under Tsai er det for eksempel meget muligt, at Taiwan bliver det første samfund i Asien, som tillader homoseksuelle ægteskaber. Det er vigtige, men ikke essentielle forskelle. For i Taiwan er det holdningen til Kina, som definerer ideologisk ståsted. Det politiske kontinuum går fra ønsket om politisk union

her og nu til krav om en formelt selvstændig taiwansk republik, også helst med det samme.

Det er først og fremmest langs dette kontinuum, at KMT og DPP placerer sig. KMT ønsker en forening med Kina på et eller andet ikke nærmere defineret tidspunkt ude i fremtiden, hvor samfundene på fastlandet og på Taiwan er blevet modne. DPP ønsker uafhængighed, men det skal også være engang i fremtiden, da det er klart, at Kina ikke vil tillade det nu. Selv om de to partier altså adskiller sig ret fundamentalt, er konsekvensen for den førte politik, at de begge bakker op om en fortsættelse af status quo indtil videre – hvilket er helt i pagt med befolkningens ønsker.

Taiwans identitet

I Kina er der ikke noget kontinuum, da den officielle diskurs kun tillader massiv tilslutning til kravet om politisk union, jo før jo bedre. Kina forsømmer desuden ingen lejlighed til at beskrive Taiwan som en uadskillelig del af sit territorium. Det har endda indført en lov, som formelt gør det illegalt for Taiwan at rive sig løs. Men den skråriskre kinesiske indstilling dækker over en broget historie, som kun kan efterlade tvivl om Taiwans egentlige identitet.

I 1895 tilfaldt Taiwan det japanske kejserrige som krigsbytte efter et vellykket felttog mod Kinas skrantende Qing-dynasti. Over de efterfølgende 50 år var Taiwan en japansk koloni. I 1945 var Kina, regeret af forgængeren til vore dages KMT, blandt Anden Verdenskrigs sejrende magter, og som belønning genvandt det kontrollen

med Taiwan. Det var meget belejligt for KMT's leder Chiang Kai-shek, fordi han dermed havde et tilflugtssted, da han fire år senere måtte flygte fra fastlandet efter at have tabt en borgerkrig til Mao Zedongs kommunister.

Faktum er altså, at Taiwan i de seneste mere end 120 år kun har været regeret fra fastlandet i en ganske kort periode lige efter anden verdenskrigs afslutning. Og siden 1949 har de to samfund på hver sin side af Taiwanstrædet bevæget sig længe og længere væk fra hinanden rent politisk. Mens Kina er forblevet autoritært, har Taiwan forvandlet sig til et modent og meget levende demokrati. Det er et af de lysende eksempler på et diktatorisk regime, som modstræbende men trods alt på forholdsvis fredsommelig vis gav afkald på magten og tillod demokrati uden den helt store voldsekspllosion.

Demokratiseringen fandt sted i 1980'erne og 1990'erne, og allerede fra 2000 til 2008 befandt KMT sig i opposition. Det er et signal om det moderne KMT's respekt for demokratiets spilleregler, at i de seneste otte år, hvor partiet igen har haft magten, er Ma Ying-jeou aldrig gået længere i forhold til Kina, end den taiwanske opinion ville tillade. Det er blevet til i alt 23 aftaler med Kina under Ma og til et topmøde med Kinas præsident Xi Jinping i Singapore i november. Topmødet var især symbolsk, kulminerende i et langvarigt håndtryk mellem Ma og Xi, men hvis Kina havde til hensigt at påvirke valget på Taiwan til fordel for KMT, så havde det ingen virkning.

“Det er muligt, at Ma Ying-jeou vil få en blidere behandling af historikerne, end hans aktuelle lave popularitet giver anledning til at formode. Desuden er han forholdsvis ung, og jeg kan forestille mig, at han ikke er klar til pension endnu. Der er

måske en rolle for ham i taiwansk politik fremover, for eksempel i en eller anden rådgivende funktion inden for KMT,” siger Kharis Templeman.

Det er ironisk, at Ma lige nu ikke får den ros, han måske fortjener for at have styrket de økonomiske bånd til Kina. Det er dobbelt ironisk, at båndene voksede med specielt stor hast under Taiwans første DPP-præsident, Chen Shui-bian, som ellers går for at være den mest Kina-uvenslige leder, øen har haft. Fra 2000, hvor Chen kom til magten, indtil han gik af i 2008, blev Taiwans eksport til Kina cirka 15-doblet.

Det skyldtes væksten i den kinesiske økonomi, som udfoldede sig særligt eksplosivt netop i den periode, og det havde også sin årsag i den omstændighed, at både Kina og Taiwan blev medlemmer af Verdenshandelsorganisationen WTO i begyndelsen af årtiet og dermed blev tvunget til at afvikle eksisterende toldskranker. Alt sammen mens Chen Shui-bian gik fra det ene skænderi til det andet med Kina. Der findes ikke noget bedre eksempel på, at den hårdkogte politiske retorik ofte kan bedrage, og at det økonomiske samkvem fortsætter upåvirket af krusninger på diplomatiets overflade.

Afhængigheden af Kina

Bagsiden af medaljen er, at Taiwan i dag er økonomisk dybt afhængigt af fastlandet. Kina står for næsten 23 pct. af Taiwans udenrigshandel, mens Taiwan omvendt kun står for cirka fire pct. af den kinesiske. Samtidig går cirka halvdelen af alle taiwanske udenrigsinvesteringer til Kina ifølge officielle tal, som sandsynligvis underdriver tendensen. Der er ingen tvivl om, hvem der har krammet på hvem. Kina kan snildt klare sig uden Taiwan. Men uden Kina ville tæppet blive revet

væk under den taiwanske økonomi. Det benytter Kina sig af, fortæller Chen Chih-jou, en politolog ved Taiwans førende forskningsinstitution Academia Sinica.

“Kina bruger taiwanske virksomheder til at lægge pres på den taiwanske regering, og det er også begyndt at bygge netværk omfattende regering og kapitalinteresser på begge sider af Taiwanstrædet. Disse netværk, som spinder både kinesiske og taiwanske virksomheder sammen med politiske interesser, er vokset stærkt i de seneste år, og de har haft en stor indvirkning på skiftende taiwanske regeringer. De vil også have det i deres magt at påvirke en DPP-regering,” siger han.

Frygten for konsekvenserne af snigende økonomisk integration har i flere omgange fået taiwanske aktivister til at gribe til handling. Mest opsigtsvækkende skete det i foråret 2014, hvor unge repræsentanter for den såkaldte Solsikkebevægelse besatte det taiwanske parlament i flere uger. Det skete i protest over en omfattende aftale med Kina om handel med serviceydelser. Demonstranterne forlod parlamentet til sidst, men aftalen er to år senere stadig ikke ratificeret af Taiwan.

Det er den komplicerede situation, som Tsai Ing-wen har fået i arv med valgsejren. Tiden frem til den 20. maj, hvor hun formelt bliver indsat i præsidentembedet, kommer til at få afgørende betydning. Det er den periode, hvor hun har chancen for at formulere sin Kina-politik med udgangspunkt i valgresultatet, men uden at være bundet af hensynet til at skulde indynde sig over for flest mulige vælgere. Det er også det tidsrum, hvor de fleste iagttagere tror, hun vil gøre en indsats for at nå ud til fastlandet.

Og mens den kinesiske regering i månederne op til valget har nøjedes med at lægge pres på Tsai rent retorisk, er det

muligt, at den nu vil gribe til mere konkret handling for at få hende med på indrømmelser. Det kunne for eksempel være en trussel om at fjerne nogle af de privilegier, som taiwanske landmænd nyder, når de skal eksportere deres produkter til fastlandet. Det kunne også komme i form af en reduktion i strømmen af kinesiske turister, der i Ma Ying-jeous embedsperiode er ankommet til Taiwan i millionvis, og som udgør en vigtig kilde til økonomisk vækst.

Et kinesisk pres på Tsai kunne lægge vægten på den såkaldte 92-konsensus. Det henviser til en forståelse mellem Kina og Taiwan fra begyndelsen af 1990'erne om at være enige om, at der kun findes ét Kina. Taiwans udgave af den forståelse tilføjer, at det er op til hver af de to sider at definere nærmere, hvad ‘ét Kina’ egentlig indebærer. Den taiwanske tilføjelse er mest ment som en garanti for, at Kina ikke bruger 92-konsensus som et springbræt til politisk union på sine betingelser.

Men selv den mere moderate taiwanske version af 92-konsensus er sikkert politisk umulig for Tsai at acceptere på grund af hendes bagland, der også omfatter ortodokse tilhængere af uafhængighed og ko-opterede medlemmer af Solsikkebevægelsen – helt bortset fra, hvad hun af ideologiske årsager selv måtte mene om spørgsmålet. Men selv om der allerede nu er lagt op til uenighed med Kina, kommer de indledende tvister med stor sandsynlighed til at foregå bag facaden, ifølge Tung Chen-yuan, en politolog fra det Nationale Cheng Chi Universitet i Taipei.

“Selv om den kinesiske regering har tænkt sig at lægge betydeligt pres på Tsai, så forstår den også udmærket, at uden forhandlinger og dialog bliver det meget vanskeligt at få indrømmelser ud af hende. Hun har jo lige vundet et valg og op-

nået et mandat, og der går fire år før det næste valg. Det, Kina nok vil gøre, er at forsøge at lægge diskret pres på Tsai via USA. Tsai vil omvendt også benytte sig af USA som kommunikationskanal i forhold til Kina. Vi vil se en form for indirekte forhandling på den måde frem til maj,” siger han.

Erfaringerne fra sidste gang, DPP havde vundet præsidentposten, er ikke gode. Dengang for 16 år siden var det Chen Shui-bian, der havde bragt sejren i hus. Hans tiltrædelsestale var allerede godkendt af USA, og den slog iagttagere med sin moderate tone. Men Kina nægtede at spille med. Beijing havde allerede dannet sig en mening om Chen som en farlig uafhængighedstilhænger, og han blev afvist med det samme, nærmest per refleks. Senere, efterhånden som Chen fandt ud af, at han alligevel ikke havde noget at tabe, blev han selv langt mere kompromisløs over for Kina.

“Mit håb er, at kineserne vil bruge perioden frem til 20. maj på at finde ud af, hvad slags person hun er, og hvordan man kan arbejde sammen med hende. Når vi først passerer 20. maj, tror jeg, chancen for at se hinanden an er forbi. Hvis de ikke finder ud af noget inden hendes tiltræden, så tror jeg, de står foran fire vanskelige år, måske endda otte år, hvis hun bliver genvalgt,” siger Steve Goldstein, en ekspert i forholdet mellem Kina og Taiwan fra Harvard.

Et flertal af den taiwanske befolkning stoler på, at Tsai Ing-wen ikke vil ofre de nationale interesser i forhandlinger med Kina. Det viser meningsmålinger. Kunne det tænkes, at Tsai Ing-wen blev Taiwans Nixon – en politiker, som man trygt kan overlade et forhandlingsmandat til, fordi hun i årevis har demonstreret, at hendes loyalitet over for hjemmefronten ikke er

i tvivl? Både ja og nej, ifølge Tung Chen-yuan.

“Hun er ligesom Nixon i den forstand, at han også havde opbygget en betydelig indenrigspolitisk tillid som en person, der ikke ville sælge ud af de nationale interesser. Men desuden nød han godt af et sammenfald i strategiske interesser mellem USA og Kina. Selv om Tsai også har oparbejdet indenrigspolitisk tillid, så er der ikke noget sammenfald af strategiske interesser mellem Kina og Taiwan, som kan hjælpe dem til en større forståelse på kort sigt,” siger han.

Et stemningsskift

Der er desuden en anden faktor, som forhindrer tilnærmelse. I de seneste år er der sket et vigtigt stemningsskift i Taiwan. Ifølge de seneste tal fra midten af 2015 opfatter 59,0 pct. af øens befolkning sig som taiwanere, ifølge Valgstudiecentret på Taipei Cheng Chi Universitet. Det er op fra 17,6 pct. i 1992, da centret første gang stillede det spørgsmål i en rundspørge. I den samme 23-årige periode er andelen, der beskriver sig selv som kinesere, dalet fra 25,5 til 3,3 pct. Den andel, der opfatter sig som både taiwanere og kinesere, er faldet fra 46,4 til 33,7 pct.

Udviklingen er ikke til at tage fejl af: Den taiwanske identitet er specielt stærk blandt de unge, for hvem Kina er det rene og skære udland. “Taiwan er under forandring. De unge mellem 20 og 29 er allerede bevidste om at være taiwanske. Jo længere DPP kan regere, jo mere vil Taiwan-bevidstheden have mulighed for at bundfælde sig og gøre det endnu mere vanskeligt for Kina at have med øen at gøre,” siger Harvards Goldstein.

Selv hvis Kina gennemfører mere fundamentale demokratiske reformer, hvilket er yderst usandsynligt inden for en over-

skuelig fremtid, vil taiwanerne nok stadig modsætte sig politisk union. De problemer, som Hongkong har oplevet, siden Kina overtog kontrollen i 1997, har heller ikke hjulpet. Kina har opstillet cirka 1.500 missiler vendt mod Taiwan, men det vinder man ikke hearts and minds ved. I den forstand er tiden ikke på Kinas side. Og forslag som for eksempel at fastfryse situationen i 50 år og så vende tilbage og se, hvad der da kan gøres, har ikke mange chancer for succes.

“Hvis de seneste 50 år er en rettesnor, så tyder alt på, at de 50 år bare vil give Taiwan mulighed for at udvikle en endnu mere distinkt identitet og dermed gøre fredelig union endnu vanskeligere. Derfor kan det være, at Kina bliver nødt til at acceptere et beskedent succeskriterium og simpelt hen stille sig tilfreds med at undgå, at Taiwan erklærer sig formelt uafhængigt,” siger Timothy Rich, en Taiwan-ekspert ved Western Kentucky University.

Er det realistisk? Har den kinesiske ledelse politisk kapital til at nedtone sine krav til Taiwan uden at udsætte sig for angreb fra rivaliserende grupper? Der er ingen, der med sikkerhed ved, hvor magtfuld Xi Jinping er. Endnu værre: Selv hvis Xi virkelig er den mest magtfulde kinesiske politiker siden Deng Xiaoping, sådan som nogle iagttagere påstår, er der heller ingen, som præcist kan sige, hvad han vil bruge magten til. Kina er i sandhed en uigennemtrængelig black box. I kombination med, at Kina samtidig også er den vigtigste derterminant for situationen i Taiwan-strædet, er der lagt op til betydelig

usikkerhed om, hvordan hele situationen vil udvikle sig.

Problemet kompliceres af den offentlige opinion i Kina. Der er stærke følelser i den kinesiske befolkning, når det gælder en række udenrigspolitiske spørgsmål, herunder især forholdet til Japan og Taiwan. Det er i en vis forstand en kunstig opinion, skabt af det kinesiske kommunistparti gennem uddannelsessystemet og de statskontrollerede medier. Men det er ikke desto mindre en opinion, som er stærk og vanskelig at kontrollere.

Vrede demonstranter har i de seneste år gentagne gange hærget kinesiske bykerner med krav om en hårdere kurs over for Japan. Det er ikke utænkeligt, at et Taiwan, som styrede mod uafhængighed, ville fremkalde lignende protester i Kina. Nogle iagttagere vil endda gå så langt som til at påstå, at det kinesiske regime ikke ville kunne overleve tabet af Taiwan, specielt ikke hvis det var kombineret med mere generel svækkelse på en række områder.

“Der kan opstå en situation med risiko for væbnet konflikt, hvis Kina havner i alvorlige vanskeligheder, hvor diverse økonomiske bobler brister og der forekommer omfattende intern uro med udfordring af det kommunistiske regime. Men hvis der ikke indtræffer internt kaos i Kina, så ser jeg ikke nogen risiko for væbnet konflikt i Taiwanstrædet med tilhørende amerikansk involvering i løbet af de kommende fire eller endda otte år med en DPP-præsident,” siger Chen Chih-jou fra Academia Sinica.

Anmeldelse:

Med Danmarks børn i hellig krig

Af Mads Nørgaard-Larsen

Jakob Sheikh giver os en unik adgang til Danmarks militante islamistiske miljø og et nuanceret indblik i historierne om de børn, der blev forført af tanken om hellig krig.

Jakob Sheikh: **Danmarks børn i hellig krig**. Lindhardt og Ringhof, 2015, 567 s.

Politiken-journalisten Jakob Sheikh undersøger i denne bog et af tidens mest presserende spørgsmål: hvad, der får almindelige unge danske muslimer, oftest født og opvokset her i landet, til at bekende sig til militant islamisme og hellig krig, og hvorfor de, alt imens mange syrere og irakere ankommer til Europa på flugt fra krigens rædsler, vælger at rejse den modsatte vej – for at kæmpe for ekstreme og militante islamistiske grupperinger og for realiseringen af en islamisk kalifat-stat.

Bogen skildrer en række unge danske muslimers vej ind i militant islamistisk radikaliserings og hellig krig. Vi følger deres rejse fra en religiøs vækkelse til en tilværelse i Danmarks mest ekstreme islamistiske miljø, og vi er med, når det politisk-religiøse engagement kammer over i forsøg på ekstremistiske handlinger, hovedroller i de største danske terrrorsager eller i hellig krig i Syrien og Irak.

Jakob Sheikh skriver sig med denne bog uvægerligt ind i den løbende diskussion om radikaliserings årsager og virkninger, når han dykker ned i hovedpersonernes liv og kulegraver det militante islamistiske miljø, som hurtigt bliver de unges andet hjem.

Selv om fænomenet radikaliserings, her med islamistisk fortegn, de sidste år har stået højt på den politiske dagsorden i Europa og har været genstand for megen debat, så er det stadig uhyre svært at forklare, hvorfor processen sker – og

Mads Nørgaard-Larsen er uddannet journalist og cand.mag. i moderne mellemøststudier.

for hvem. Alligevel formår Jakob Sheikh med sin bog at sætte fingeren på flere af de især sociale, men også politiske og religiøse, forhold, som gør søgende, usikre og fremmedgjorte unge mænd og kvinder sårbare for ekstremistisk påvirkning.

Et særligt kritisk blik kaster Sheikh på det radikale islamistiske miljø i Danmark og på centrale figurer, grupperinger og mødesteder, som har spillet en stor rolle i indpodningen af unge letpåvirkelige mennesker med ekstreme tanker om helleg krig.

En lukket verden

Det er et skræmmende indblik i en ellers ofte lukket verden, som Jakob Sheikh giver os. Som journalist på *Politiken* har han de seneste år primært beskæftiget sig med stofområderne radikaliserings, terror og konflikterne i Mellemøsten, og det kommer i den grad læserne af hans bog til gode. Han ved ganske enkelt, hvad han snakker om – både hvad angår radikaliserings, ekstreme islamistiske miljøer i Danmark og Europa og den tumultariske politiske udvikling i Mellemøsten, som flere af hovedpersonerne i bogen med deres skæbnesvangre valg ender med at opsøge og smelte sammen med.

Jakob Sheikhs arbejde udmærker sig i høj grad ved den unikke adgang til de lukkede cirkler i det yderligtgående islamistiske miljø og til flere danske 'fremmedkrigere'.

Kildematerialet for denne bog, som blandt andet tæller hundredvis af interviews med toneangivende personer i det militante islamistiske miljø, flere af krigerne selv, forældre og venner, samt politi-, efterretnings- og myndighedskilder, er intet mindre end imponerende, og det er i høj grad dette kildemateriale, som gør Sheikh i stand til med stor indlevelse

og detaljerigdom at kortlægge de unges vej ind i radikaliserings og deres færden i Danmarks radikale islamistiske underverden og i Syrien og Irak.

Især beskrivelserne af det militante islamistiske miljø giver læserne et sjældent både fascinerende og urovækkende indblik i den verden, som hovedpersonerne blev en del af, hvor de blev ideologisk formet, og hvor de hentede deres udenlandske kontakter.

En central figur i bogens udredning af dette islamistiske miljø, som Jakob Sheikh kalder 'Edderkoppen', spiller en hovedrolle som bagmand og 'radikalisateur' – en særligt karismatisk mand med en uhyggelig evne til at indpode unge følgere med en militant salafistisk ideologi, og hvis indflydelse kan aflæses i det spor af unge terrordømte – og mistænkte muslimer og hellige krigere, som han trækker efter sig.

Det er decideret hjerteskrærende at følge, hvordan de søgende unge, som vi møder, der mest af alt leder efter en vej i livet, et formål og et sted at høre til, kan blive ofre for radikaliserende ideologer, som trin for trin manipulerer dem ind i ekstremismen. Få vil ikke også blive berørt af at læse, hvordan de unges forældre langsomt mister grebet om deres børn. Som læser aner man jo, hvor det ender, og at det ikke er godt.

Et menneskeligt billede

Igennem hele bogen formår Jakob Sheikh at gøre noget, synes jeg, meget prisværdigt: at fremkalde et billede af hovedpersonerne som mennesker. Deres liv bliver beskrevet med en empati, som aldrig kammer over i pladderhumanistisk 'overforståelse', men som vidner om, at han oprigtigt har forsøgt at sætte sig i deres sted og at forstå baggrunden for hver de-

res radikale transformation og senere skæbnesvangre valg.

Hvis vi i fremtiden som samfund skal gøre os håb om at bremse problemerne med unges radikaliserings, så er den slags åbne, nysgerrige og fordomsfri tilgange vigtige.

Som Peter Øvig Knudsen skriver i forordet, der drager paralleller til hans eget arbejde med fanatismen, Blekingegadebandens militante marxisme, finder man i Jakob Sheikhs bog "ikke nogen enkle forklaringer, formler eller nemme løsninger" – man finder "kompleksiteten". Bogen peger med sine grundige dyk ned i unge, ulykkelige menneskeskæbner på,

hvordan mange forskellige livssituationer og faktorer kan igangsætte en ungers vej ind i et radikaliserende miljø og svække hans, eller hendes, modstandskraft over for de personer, som forsøger at påvirke dem ideologisk.

Alligevel, eller måske netop derfor, er Sheikhs kortlægning af Danmarks unge børn i hellig krig og kulegravningen af det radikale islamistiske miljø et vigtigt bidrag til den samfundsopgave, det er at forstå radikaliserings, så vi bedre kan bekæmpe den.

Anmeldelse:

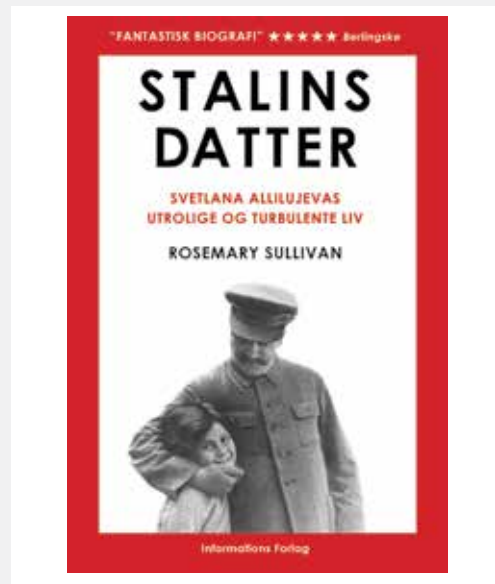
Den lille bestyrerinde – Stalins datter Svetlana

Af Jan Jakob S. Floryan

At læse Rosemary Sullivans *Stalins datter* er at følge to spor, der bliver ved med at krydse hinanden. Man får et eminent indblik i sider og aspekter af denne mordets gigant og hans skygge, der forfulgte Svetlana livet igennem, som den forfølger Rusland.

Sullivan, Rosemary: **Stalins datter. Svetlana Alliljevass utrolige og turbulente liv.** Informations Forlag, 2015. 599 s.

Svetlana Josefitjova Stalina var hendes fulde navn: Fornavn, fadersnavn og efternavn, og det sidste definerede samtidig hendes livs drama. Født i 1926 som datter af den 25-årige mor, Nadja (Nadesjda – Håb), og den 46-årige Josef Visarionovitj Djugasjvili, med dæknævnet Stalin. Nadja var hans anden hustru. Svetlanas første år var lykkelige i det lyse, rummelige og ovenud charmerende tidligere adelige landsted Sobolevo omkring 40 km fra Moskva, som var stillet til rådighed for Stalin i kraft af hans allerede dengang høje embeder og ikke mindst tætte forbindelse til Vladimir Lenin. På landstedet oplevede Svetlana frihed til leg, oplevelse og samvær med sin mors, Alliljevernes, familie.

Det var så meget anderledes end vinterlejligheden i Potjesjin-paladset i Kreml. Her havde Stalin sammen med andre topledere fået tildelt en passende bolig i det tidligere Lystslot, der også havde huset et teater. I anden halvdel af det 19. årh. flyttede imidlertid – ganske passende for den vigtigste, senere beboer Stalin – zarens Okhrana, Beskyttelse, dvs. det hemmelige politi, ind. I paladset havde hun sin barne-

Jan Jakob S. Floryan er cand.scient.pol. & art.; mangeårig DR-korrespondent bl.a. i Rusland

pige og en husholderske at være sammen med, men også sin noget fjerne mor. Besynderligt nok var det hendes far, der stod for den tætte kontakt med datteren og gav hende den kærlighed, hun trængte efter – i det omfang han havde tid til det.

Stalins øjsten

Svetlana var hans øjsten. Af første ægteskab havde han to sønner og en datter. Den ene af sønnerne, Jakov, begik selvmord i tysk krigsfangelejr efter at hans far havde afslået et tysk forslag om at udveksle ham for feltmarskal von Paulus, der var blevet taget til fange i Stalingrad (senere Volgograd). Med Nadja havde han inden Svetlana fået sønnen Vasja (Vasilij). Det tætte forhold kom til udtryk i, at denne selvhersker over Alrusland (zarernes titel) kaldte hende sin lille Sveta (Svetlana) 'værtinde' eller 'husbestyrerinde', mens hans selv betegnede sig i brevene som 'din ynkværdige sekretær, den fattige bonde J. Stalin'. Hun kaldte ham sin 'førstesekretær' (det var han også i partiet), og andre af rigets mægtigste mænd, medlemmer af Politbureauet, gav hun også numre som sekretærer. Således var Anastas Mikojan, der senere spillede en rolle for hende efter Stalins død, 'sekretær nr. 4'. Kommunikationen mellem datter og far og de øvrige 'sekretærer' foregik via små sedler med beskeder. Hun kunne fx skrive, hvad hun ønskede sig – farveblyanter, en blok, en bamse – og bestillingen blev straks effektueret. Da hun var 6-7 år citerer hun sin far for at have sagt: "Du skal ikke bede om noget, du skal befale". Resten af sit liv blev hun noget sarkastisk kaldt 'Kreml-prinsessen', selv da hendes privatliv lå i ruiner og økonomi ditto.

Det ubekymrede barneliv fik en brat ende, da hendes mor Nadja begik selvmord i 1932. Det hed sig officielt og i fa-

milien, at der var tale om bughindebetændelse. Først senere læste Svetlana i et amerikansk blad i forbindelse med sin engelskundervisning, at morens død var selvmord. Hun spurgte sig for hos sin mormor og fik det bekræftet. Den eneste gang Stalin nævnte hendes mors bortgang for Svetlana var, da hun var teenager og det på en årsdag for morens død. Han sagde ringeagtende, at hun havde brugt en 'legetøjspistol' af meget ringe kaliber. Men effektiv nok. Morens selvmord forvandt Svetlana aldrig. Hun følte sig svigtet af hende og nu næsten udleveret til sig selv, især da faren trak sig længere og længere væk fra hende. Det bidrog også til ændringen i stemningen i Svetlanas barnedomsår, at Stalin efter Nadjas selvmord opgav landstedet Sobolevo og i 1934 fik bygget et landsted efter sit eget hoved i Kuntsevo 25 km fra Moskva, 'den nære datja' – mørk, indelukket og dystert.

En verden af rædsel, angst og terror

At læse Rosemary Sullivans *Stalins datter* er at følge to spor, der bliver ved med at krydse hinanden. Man får et eminent indblik i sider og aspekter af denne mordets gigant og hans skygge, der forfulgte Svetlana livet igennem, som den forfølger Rusland. Det første spor er den absurde verden af rædsel, angst og terror, der herskede omkring Stalin, og som han selv havde skabt og udbredt til det ganske russiske land. Som lille havde Svetlana ingen anelse om, hvad der foregik omkring hende. Hun undrede sig dog over, hvorfor nogle af 'sekretærerne' eller 'onklerne', som de også blev kaldt, pludselig forvandt for ikke at vende tilbage, og ingen nævnte det med ét ord. Endnu mere foruroligende blev det, da også medlemmer af familien pludselig gled ud af billedet, og også her var der ingen informationer at

få. Svetlana kom imidlertid videre med sit liv. Hun gik i Mønsterskole Nr. 25 sammen med andre af den højeste elites børn. De blev bragt og hentet i regeringslimousiner, og der var indrettet et venterum for deres livvagter. Her blev der ikke talt om andre emner end undervisningen, men pludselig kunne en dreng eller en pige dukke op og tude hele dagen igennem, og få dage senere kom han ikke.

Svetlana ville gerne læse litteraturvidenskab, men beskeden om det affødte et raserianfald hos Stalin. Hun skulle ikke blande sig med disse bohemer, narcisister og dagdriverter. Lige efter krigsafslutningen fremstod USA stadig som en venligt-sindet allieret, og som kompromis med faren fik Svetlana lov til at hellige sig amerikanske studier på universitetet.

Hér og dér får man i biografien et blik ind i Stalins politiske tænkning, som Svetlana ellers ikke ruttede med at udbrede. Midt under krigen med Tyskland sagde han engang i hendes påhør "sammen havde vi været uovervindelige". Det var med tanke på pagten med Hitler fra august 1939, da de to socialismer indgik en gensidigt udbytterig alliance på det politiske og økonomiske plan.

Som 16-årig blev Svetlana forelsket i den væsentligt ældre og gifte filmmand Aleksej Kapler. Han var jøde, og Stalin var ikke begejstret for affæren og satte sin sikkerhedschef general Vlasik på sagen. Kapler forsvandt for en femårig periode. Til Svetlana hvæsedes Stalin om ham 'engelsk spion'. Omkring studentereksamen begyndte Svetlanas bevidsthed at undergå en radikal forandring. Hun fandt ud af, at hendes far VAR STATEN. Hans almagt blev åbenlys for hende. Det blev en til tider ubærlig byrde i resten af hendes liv. Det stod pludselig klart for hende, hvorfor 'sekretærene' og 'onklerne' forsvandt fra

Stalins nærmeste kreds, og hvorfor medlemmer af familierne Alllujev og Svanidze (Stalins første hustru) også var væk. Hun kiggede længere væk fra sin nære familie, sine venner og ud i samfundet og gen fandt samme mønster af uforklarlige forsvindinger. Det var alt sammen hendes fars værk.

Stalin døde i marts 1953, og Svetlana oplevede hans dødskamp og sidste gestus: En hævet knytnæve. Den kunne ses som en trussel eller en befaling, men ikke forsoning. Om ham dirrede det af frenetisk positionering og kampen om arven. I første omgang gik magten til chefen for NKVD, Lavrentij Berija. Tre måneder senere blev han henrettet. Som sikkerhedschef vidste han for meget om alle de andre.

I Svetlanas ikke ubegrundede opfattelse kom Berija til at fremstå som den umiddelbart skyldige i alle ulykkerne. Det var ham, der eksekverede Stalins ordrer.

I februar 1956 blev hun ringet op af politbureauemedlem Mikojan ('sekretær nr. 4'), der bad hende aflægge sig et besøg. Her fik hun udleveret en tyk mappe med et maskinskrevet manuskript. "Læs det", sagde han og forlod biblioteket. De næste timer sad hun som naglet. Hun blev mere og mere rædselsslagen over indholdet.

Det var teksten til Nikita Khrusjtjovs 'hæmmelige tale' til den 20. partikongres en uge senere. Her afslørede SUKP's generalsekretær hendes fars forbrydelser – og glemte belejligt sin egen medvirken til dem. Talen tog fire timer på kongressen og næsten lige så lang tid for Svetlana at læse. Hun gik uden at sige farvel til Mikojan.

Det skulle nu blive officielt kendt for hele verden, hvad det var for en mand, der var hendes 'sekretær nr. 1', hendes *papusjka*, lillefar.

Svetlanas tragedie

Det andet spor i biografien og Svetlanas liv er dets tragedie. Den evigt mislykkede jagt på en mand, der kunne forstå og udholde hendes skæbne. Det kunne ingen af dem, hun blev gift med, klare. For Kapler var forbindelsen én blandt mange affærer, for 16-årige Svetlana alvor. Den blev resolut afsluttet af Stalin. Næste i rækken var hendes første mand Grigorij Morozov, også en jøde med det oprindelige navn Moroz (Frost), russificeret for at skjule den jødiske herkomst. Den førnævnte general Vlasik kunne godkende ham og præsenterede ham som ulastelig kommunist for Stalin. De kunne blive gift. Ægteskabet varede ikke længe.

Næste mand var Jurij Sjdjanov, hvis far havde været folkekommissær for kultur og berygtet for sin terror mod den kulturelle og intellektuelle elite. Det var helt efter bogen, men sluttede også brat. Den sidste sovjetiske mand var Ivan Svanidze fra Stalins første hustrus familie. Igen katastrofe. I begyndelsen af 1960erne mødte Svetlana, der nu længe havde ført navnet Allilujeva, en prins. Det var Brajés Singh, en yngre søn af rajjen af Kalanakar i Uttar Pradesh. Han var kommunist, men også dødeligt syg, og var i Moskva for at få behandling. Samtidig fjernede han sig mere og mere fra kommunismen til fordel for humanismen. Svetlana fulgte med ham til sygehuset og var ved hans dødsleje.

Hun havde ikke fået lov til at gifte sig med ham (udlænding) og heller ikke besøge ham i Indien. Men besynderligt nok fik hun tilladelse til at rejse til Indien for at sprede hans aske i Ganges. Dermed sluttede hendes sovjetiske liv. I et kapitel som taget ud af John le Carrés spionromaner opsøgte hun den amerikanske ambassade i Dehli og bad om asyl. Dermed trådte Stalins datter ind på den storpolitiske sce-

ne. Hun blev pludselig et anliggende for de to supermagter, men det var ikke som Svetlana Allilujeva, sovjetisk borger, men som Svetlana Stalina - datter af manden, der havde hersket over en sjettedel af verdenen.

Svetlanas tid i USA blev ingen dans på roser. Det blev igen til et ægteskab, med Wesley Peters, og en datter, Olga, men i samme forbindelse kom hun i kløerne på en sekt af arkitekter, der ville udvikle en ny form for arkitektur. Ægteskabet kostede hende resten af hendes tilbageværende formue.

Derefter boede hun i England, hvor Olga kom i skole, men i 1984 henvendte hun sig til den sovjetiske ambassade i London for at få lov til at vende tilbage. Det blev et statsligt organiseret triumftog, for det var det at få Stalins fortabte datter hjem. Efter nogen tid ville Svetlana ud igen, ikke mindst for sin meget angelsaksiske datter Olgas skyld. På det tidspunkt havde Mikhail Gorbatsjov overtaget magten og havde så mange vanskeligheder at slås med, at Svetlana ikke figurerede højt på hans dagsorden. Hun fik udrejsetilladelse.

I USA fortsatte Svetlana sin nomadetilværelse, med flytninger hvert år i en stadig jagt på et blivende sted. Det fandt hun først til allersidst på et alderdomshjem, hvor hun døde af kræft 85 år gammel i 2011.

Opgør med fortiden

Svetlana kunne skrive og havde drømt om at blive forfatter. Det kunne den almægtige fader ikke tillade, men længe efter hans død skrev hun bogen *Twenty Letters to a Friend* (da. *Svetlanas erindringer*, Lademann, 1967). De blev, som det hed, 'skrevet til skuffen', for der kunne ikke blive tale om udgivelse i Sovjetunionen. Bogens

tilblivelse gengives i biografien med alle de vanskeligheder, den indebar. Svetlana havde oplevet KGB's konfiskation af Vasilij Grosmans manuskript til *Liv og skæbne*. Hendes manuskript blev smuglet ud af den indiske ambassadør. Det er Svetlanas første sammenhængende opgør med sit ophav og sit liv, formet som breve til en ven. Vennen var en konkret person, men at nævne ham ved navn, ville være at sende ham i fængsel. For hun mente og fastholdt den opfattelse til det sidste, at trods alle omvæltningerne, personudskiftningerne og senere Sovjetunionens opløsning, forblev systemet det samme.

I bogen *Only One Year* (da. *Således skete det*, Grafisk Forlag 1978), som er en politisk analyse af sovjetsystemet, fremsætter hun tesen om, at terroren blev grundlagt af Lenin og blot ført til sin fuldkommenhed af hendes far. Sovjetunionen rasede, og de vestlige kommunister og sovjet-socialistiske klakører skruede voldsomt op for anklagerne om, at Svetlana var intet andet end en CIA-agent, og bogen var skrevet for hende af amerikanske efterrettingsfolk.

Om Gorbatsjov sagde Svetlana, at han var fuld af gode ideer og hensigter, men gav ham helt i begyndelsen af hans em-

bedstid ingen chancer og fik ret. Tiden under Boris Jeltsin kaldte hun for 'tilnærmelsesvis demokrati', mens Vladimir Putin blot var en KGB-stud. Hans politik kaldte hun en genoplivning af stalinismen med nationalismen som den bærende idé. Hun talte videre om det russiske folks tragedie "for selv i dag (2010, red.) formår russerne ikke at føle sorg og anger for Stalins forbrydelser. Det lover ikke godt for fremtiden".

Rosemary Sullivans biografi af Svetlana Allilujeva er et videnskabeligt gennearbejdet værk, der bygger ikke blot på offentlige arkiver, men også et utal af brevvekslinger med hendes veninder og med markante politiske og samfundsmæssige personligheder. Der er gennemført et utal af interviews med alle dem, der har kendt hende i Sovjetunionen, USA og England, og har ønsket at tale. Samtidig kan biografien læses som en sindsoprivende beretning om en skæbne, der savner sin lige.

Bogen er forsynet med stamtavler over familierne Djugasjvili/Stalin og Allilujev, med udførlige noter, oversigt over personerne, kildehenvisninger, omfangsrig litteraturliste og navneregister.

Bognoter

Boel, Niels: **Migration – en verden i bevægelse**. *Columbus 2016*, 160 s.

Migration – en verden i bevægelse er en temabog for samfundsfag, der lægger op til tværfagligt samarbejde med historie, engelsk, religion, fransk, spansk og italiensk. Men den henvender sig også til alle, som interesserer sig for et af tidens mest brændende spørgsmål – migration – med dens mangesidede ansigter, bevæggrunde, konsekvenser og udviklingsmønstre. Bogen rejser spørgsmål som 'hvorfor bliver man migrant', 'hvilken rolle spiller indvandrere økonomisk og socialt for hjemlande og modtagerlande', og der er særlig fokus på integration, ligesom hele sikkerhedsaspektet behandles.

Cold-Ravnkilde, Signe og Plambach, Signe: **DIIS REPORT 2015: 21. From local grievances to violent insurgency**. *DIIS (Danish Institute for International Studies) 2015*, 74 s.

Terrororganisationen Boko Haram skønnes at have dræbt mere end 20.000 mennesker siden 2009, og den truer med at destabilisere ikke kun Nigeria, men hele Sahel-regionen. Denne rapport fra DIIS foreslår, at international støtte til kampen mod Boko Haram skal baseres på en omhyggelig forståelse af konflikstens komplekse lokale og regionale dynamikker. Den stiller tre grundlæggende spørgsmål: 1) Hvad er selve målet og drivkraften bag gruppen. Skyldes grup-

pens opståen lokale sociale problemer eller religiøs radikalisering. 2) Hvor vidt-rækkende er gruppen. Er den kun lokal/national eller regional eller måske international. 3) I hvilket omfang agerer Boko Haram ud fra en veltilrettelagt militær strategi eller på en mere ad-hoc basis. Rapporten giver et overblik over situationen og den historiske udvikling, ligesom den kommer med et antal policy-anbefalinger.

Fadel, Sanne Gram: **Farvel mit Syrien. Fortællinger om krig og flugt**. *Gyldendal 2016*, 279 s.

Sanne Gram Fadel var i perioden 2007 til 2013 Jyllands-Postens mellemøstkorrespondent med base i Beirut. I bogen fortæller hun, hvordan menneskers livsbetingelser bryder sammen, og hvordan deres tilværelse og hverdag, som de kendte den, ikke findes længere, efterhånden som konflikten i Syrien udvikler sig. I bogen følges tre syrere: Jad fra Damaskus samt søstre Sara og Ramin fra Homs: deres liv i Syrien før krigen og flugten fra krigen til Danmark; og vi møder også nogle af dem, der tjener deres penge på de flygtninge, som krigen har skabt.

Ladegaard, Thomas: **Palmemordet**. *Nyt Nordisk Forlag 2016*, 205 s.

Den 28. februar 2016 var det 30 år siden Sveriges statsminister Olof Palme blev skudt og dræbt på åben gade i

Stockholm. Opklaringsarbejdet gik tilsyneladende galt fra starten, og mordet, der er aldrig er blevet opklaret, har efterladt dybe ar i Sverige. Denne bog giver et samlet overblik over begivenhedernes gang, de mange teorier og undersøgelser gennem tiden. Den indeholder interviews med nogle af hoverpersonerne, og den kaster et kritisk blik på de forskellige mordteorier.

Nielsen, Hans Jørgen: **Ukraine i spændingsfeltet**. *Frydenlund 2016, 177 s.*
Bogen er kritisk over for det almindelige syn på det østeuropæiske land og den opfattelse, at hele det ukrainske folk ønsker at blive en del af den vestlige blok. Ifølge bogen ser mange millioner ukrainere sig selv som værende mere knyttet til den russisktalende verden, og de opfatter Maidan-revolutionen i 2013-2014 som et mindretalskup. Derfor ser mange ukrainere heller ikke nødvendigvis Ruslands tilstedeværelse på Krim siden 2014 som noget negativt. Bogen kaster et kritisk blik på både USA's og EU's politik i landet, men den giver også forslag til, hvordan vi kommer videre.

Sørensen, Arne og Østergård, Uffe (Red.): **Langt fra vestfronten – Første Verdenskrig i middelhavsområdet**. *PForlaget Orbis. 2015, 240 s.*
Første verdenskrig forbindes først og fremmest med skyttegrave og ufatteligt blodige slag på Vestfronten gennem Belgien og Nordfrankrig. Men krigen kal-

des med god ret for en verdenskrig, der foregik og satte sig spor mange andre steder end i Nordvesteuropa. Verdenskrigen begyndte på Balkan, og Serbien var det land, der led de største menneskelige tab set i forhold til befolkningsstørrelse. Krigen inddrog hele Balkan, hvor lande som Serbien, Bulgarien og Grækenland alle forsøgte at indfri ambitioner om at blive lokale stormagter. I 1915 trådte Italien ind i krigen for at sikre fuldbyrdelsen af den italienske samling med de italiensktalende områder i Østrig-Ungarn. For den del af middelhavsverdenen, som endnu i 1914 var en del af Osmanneriget, blev krigen afgørende. Der blev kæmpet i Mellemøsten, ved Kaukasus og måske mest berømt omkring indsejlingen til Sortehavet ved Dardanellerne. Krigen førte samtidig til det osmanniske folkedrab på armenierne. I vore dages Irak kæmpede en britisk-indisk hær mod de osmanniske styrker og led et knusende nederlag. Hovedresultatet af krigen var det moderne Tyrkiets og Egyptens opståen som selvstændige stater i 1920'erne sammen med en række arabiske lande, hvis grænser og karakter er baggrunden for de aktuelle borgerkrige i Syrien, Irak, Yemen og Libyen. De mange aspekter af verdenskrigen i middelhavsverdenen afdækkes gennem en række artikler af specialister. De behandler krigens årsager, krigens forløb og krigens konsekvenser for både vindere og tabere.

○ ○ ○

Om Selskabet

DET UDENRIGSPOLITISKE SELSKAB

Det Udenrigspolitiske Selskab er en privat, almennyttig forening. Den er stiftet i 1946 med det formål at fremme kendskabet til og højne interessen for udenrigspolitiske spørgsmål i Danmark. Selskabet er uafhængigt af såvel det offentlige og de politiske partier som af erhvervs- og organisationsinteresser. Det tager ikke stilling til politiske spørgsmål, men fungerer udelukkende som formidler af information, debat og kontakter.

Der er i øjeblikket omkring 1.000 personlige medlemmer. Yderligere 150 personer er medlemmer via et halvt hundrede firmaer og institutioner. Selskabet har en ungdomsafdeling U35 med ca. 150 medlemmer.

Det Udenrigspolitiske Selskab holder regelmæssigt møder, konferencer og andre former for arrangementer med fremtrædende danske og udenlandske talere. Arrangementerne, der er forbeholdt Selskabets medlemmer og særligt inviterede gæster, holdes som hovedregel i det centrale København.

Er man interesseret i at blive medlem, så send venligst en mail med en kort præsentation til udenrigs@udenrigs.dk
Læs mere på www.udenrigs.dk

PROTEKTOR

Hans Kongelige Højhed Kronprins Frederik

ÆRESMEDLEM

Uffe Ellemann-Jensen · tidl. udenrigsminister

BESTYRELSE

Lykke Friis · prorektor, tidl. minister
(bestyrelsens formand)

Merethe Ahnfeldt-Møllerup · arkitekt, p.hd

Christian Friis Bach · FN undergeneralsekretær, tidl. udviklingsminister

Jesper Berg · direktør i Finanstilsynet

Victoria Bernstorff · B.A.

Ingelise Bogason · cand.mag.

Camilla Brückner · chef for UNDP Nordic

Uffe Ellemann-Jensen · tidl. udenrigsminister

Troels Frøling · tidl. generalsekretær,

Atlantsammenslutningen

Connie Hedehaard · tidl. klimakommisær

og minister, formand for CONCITO

Kjeld Hillingsø · generalløjtnant

Zubair Butt Hussain · cand.polit.

Michael Jarlner · udlandsredaktør

Anne Knudsen · chefredaktør

Steen Langebæk · landsretssagfører

Suzanne B. Danneskiold Lassen · journalist

Anna Libak · udlandsredaktør

Mogens Lykketoft · formand,

FN's generalforsamling

Siegfried Matlok · journalist

Ida Nicolaisen · seniorforsker

Klaus Carsten Pedersen · cand. polit.

Vibeke Sperling · journalist

Niels Thygesen · professor, dr.polit.

Om Udenrigs

UDENRIGS ER UDKOMMET SIDEN 1946

REDAKTION

Charlotte Flindt Pedersen (ansvarshavende)
Brita Vibeke Andersen

REDAKTIONSSEKRETÆR

Ane Dalegaard Hansen

REDAKTIONSKOMITÉ

Lene Frøslev
Hans Mouritzen
Mette Skak
Anna von Sperling
Vibeke Sperling
Martin Selsøe Sørensen
Liffe Østergård

DESIGN OG TRYK

Design: Kiberg & Gormsen
Trykt hos GSB Grafisk

Udenrigs udkommer tre gange årligt.
Redaktionen afsluttet 10.03.2016

Abonnementspris 250 kr., institutioner 400 kr.

ISSN 1395-3818

UDGIVER

Det Udenrigspolitiske Selskab
Amaliegade 40 A, 1256 København K.
+45 33 14 88 86
udenrigs@udenrigs.dk
www.udenrigs.dk

DIREKTION

Charlotte Flindt Pedersen

SEKRETARIAT

Brita Vibeke Andersen

DET UDENRIGSPOLITISKE SELSKAB
THE DANISH FOREIGN POLICY SOCIETY